

DİNVEHAYAT

TDV - İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ
DERGİSİ
SAYI: 11 • YIL: 2010

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSTANBUL
ŞUBESİ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ VE
YAYIN YÖNETMENİ
(SORUMLU)
Prof. Dr. Mustafa ÇAĞRICI

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ ve
YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Kadriye AVCI ERDEMLİ

EDİTÖR
Kerime CESUR
kerime.cesur@gmail.com

YAYIN EKİBİ
Abdülkerim YAĞGIN
Davut ÖZGÜL
Emine ARSLAN
Kadir ÖZTÜRK
Kâmil BÜYÜKER
Kerime CESUR
Mehmet YÜKSEL
Kâmil COŞTU
Tuba ER SERTEL
Yunus KAPLAN

TASHİH
Dr. A. Cüneyt KÖKSAL

FOTOĞRAF
Gezgin Kültür Dergisi Arşivi

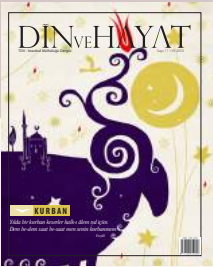
KAPAK
Osman TURHAN

WEB
www.dinvehayatdergisi.com
Tuba ER SERTEL

BASIM YERİ ve TARİHİ
TDV Yay. Matbaası
Ostim Örnek San. Sit. 1. Cd. No:11
Yenimahalle / ANKARA
Tel: (0312) 354 91 31

ISSN: 1308-9595

DAĞITIM
Osman SARIKÖSE
TDV Yay. Mat. ve Tic. İşl. İstanbul 1.Şb.
Klodfarer Cad. No:14/1 Divanyolu
Fatih/İSTANBUL
Tel: (0212) 518 46 04 • Faks: (0212) 518 83 07
Yayınlanan yazıların hukuki-bilimsel
sorumluluğu yazarlara aittir.

Zencefilm
medya

Görsel Konsept Tasarım,
Uygulama Zencefil'm / Halit Ömer Camcı
Tel: 0212 533 35 58

EDİTÖRDEN

Bağlamı, temelleri ve emredilmesindeki hikmet, bir bütün olarak düşünülmediğinde anlamlandırmakta çelişkiler yaşanabilecek bir ibadettir Kurban.

Yaratılış serencamı, Hz. Âdem'den Efendimiz (a.s.)'a kadar insanın Allah'a imanının olgunlaşma sürecini gösterir aynı zamanda. Hz. Âdem'e eşyanın isimlerini öğreten Allah, Efendimiz'le dinini ikmâl etmiştir. Her şey Allah'ın sınırlarını belirlediği, O'na en yakın olan kutsal yerlerde olmuştur.

Hz. İbrahim, kendisine vahiy gelmeden önce varlığını, dünyanın anlamını ve bir yaratıcının mevcudiyetini akli ile sorgulamaya başlamış, dönemin insanların putlardan medet ummalarının tuhaflığını Kur'an'da da ifade edilen o meşhur olayla anlatmaya çalışmıştır. Bu akli süreçten sonra vahye mazhar olan Hz. İbrahim, geç yaşta çocuk sahibi olmak ve mancınıkla içine atıldığı ateşten korunmak gibi mucizelerle desteklenmişti. O yüzden ne Hz. Hacer'i ve oğlunu daha sonra Hz. İsmail ile beraber inşasına emrolunacağı Kabe'nin civarına bırakmak ne de Hz. İsmail'i kurban etmek vahyinde/sınanmasında tereddüt etmişti.

Hz. İbrahim ve Hz. İsmail, Allah'ın emrine sadâkate sınavı geçtiklerinde Allah Teâlâ onların şükürünün bir ifadesi olarak kurban edilecek koçu göndermiş ve insanın kurban edilmeyeceğini göstermiştir. Kurban, birey olarak Hz. Âdem, Hz. İbrahim, Hz. İsmail olmak için bir merhaledir ve oraya onların yaşadığı süreçler hissedilebildikten ve yaratılış serencamı anlamlandırıldıktan sonra varılabilir. Yoksa âyetle buyrulduğu gibi, ne kanlar, ne de etler O'na ulaşır.

Dosyamız kurban ibadetinin/düşüncesinin tarihi süreç içerisinde geçirdiği evreler, İslâm dışı dinlerde ve anlayışlarda kurbanın niteliği ile başlıyor. İslâm düşüncesinde Kurban, Vecdi Akyüz tarafından mufassal bir makale ile ele alındı. Hz. İbrahim'in hangi oğlunun kurban edildiği meselesi, Hz. İsmail portresi kurbanın tarihi boyutuyla ilgili diğer yazılarımızdan bazıları... Bu sayımızda çocuklar için de bir kurban öyküsü hazırladık. Osmanlı'da Kurban Bayramı ile ilgili yazılarımız ilginizi çekecektir. Ahmet Karataş, Kurban imgesinin edebiyata yansımaları kaleme aldı. Kurbanın günümüze yansıyan sosyo-psikolojik yönü ve sağlığa ilişkin yönleri hakkında Kemal Sayar ve Ender Saraç ile yapılan söyleşiler dosyamızı tamamlayıcı nitelik taşımaktadır.

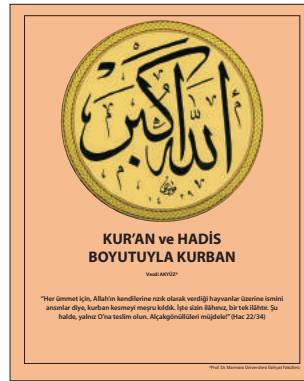
Kurban Bayramı'nızı tebrik ederim.

Saygılarımla
Kerime Cesur

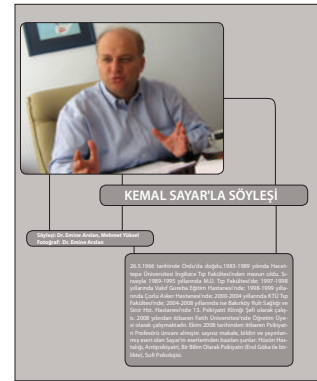
Prof. Dr. Ahmet GÜÇ

Prof. Dr. Vecdi AKYÜZ

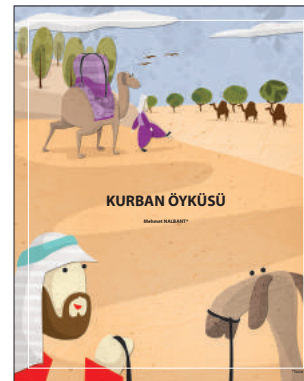
Prof. Dr. Kemal SAYAR

Süleyman Necati AKÇEŞME

Mehmet NALBANT

Yrd. Doç. Dr. Ali Şükrü ÇORUK

23 Hz. İsmail (a.s.)
Yunus KAPLAN

26 MEZHEPLER AÇISINDAN KURBANIN FIKHÎ BOYUTU *Hüseyin İZGİ*

36 VUSLAT BAYRAMINDA YÂR'IN CEMÂLINE KURBAN OLMAK *Ahmet KARATAŞ*

44 KURBAN: ALLAH'A YAKIN
OLMA ÇABASI
Dr. Ömer MENEKŞE

46 KURBAN ÇEŞİTLERİ

50 KURBAN: DİKKAT EDİLMESİ
GEREKEN HUSUSLAR
Doç. Dr. M. K. Cem ŞEN

58 ÇOCUK VE BAYRAM
Ayşe PEHLİVAN

62 BATI AFRİKALİ MÜSLÜMANLARIN
KURBAN BAYRAMI: TABASKİ
Prof. Dr. Ahmet Kavas

64 HASAN GENÇDAL
İLE SÖYLEŞİ

68 TEKİN KÜÇÜKALİ İLE SÖYLEŞİ

71 FEHMİ BÜLENT
YILDIRIM İLE SÖYLEŞİ

76 KURBAN MEDYASI YAHUT
MEDYA KURBANI
Ahmet TEZCAN

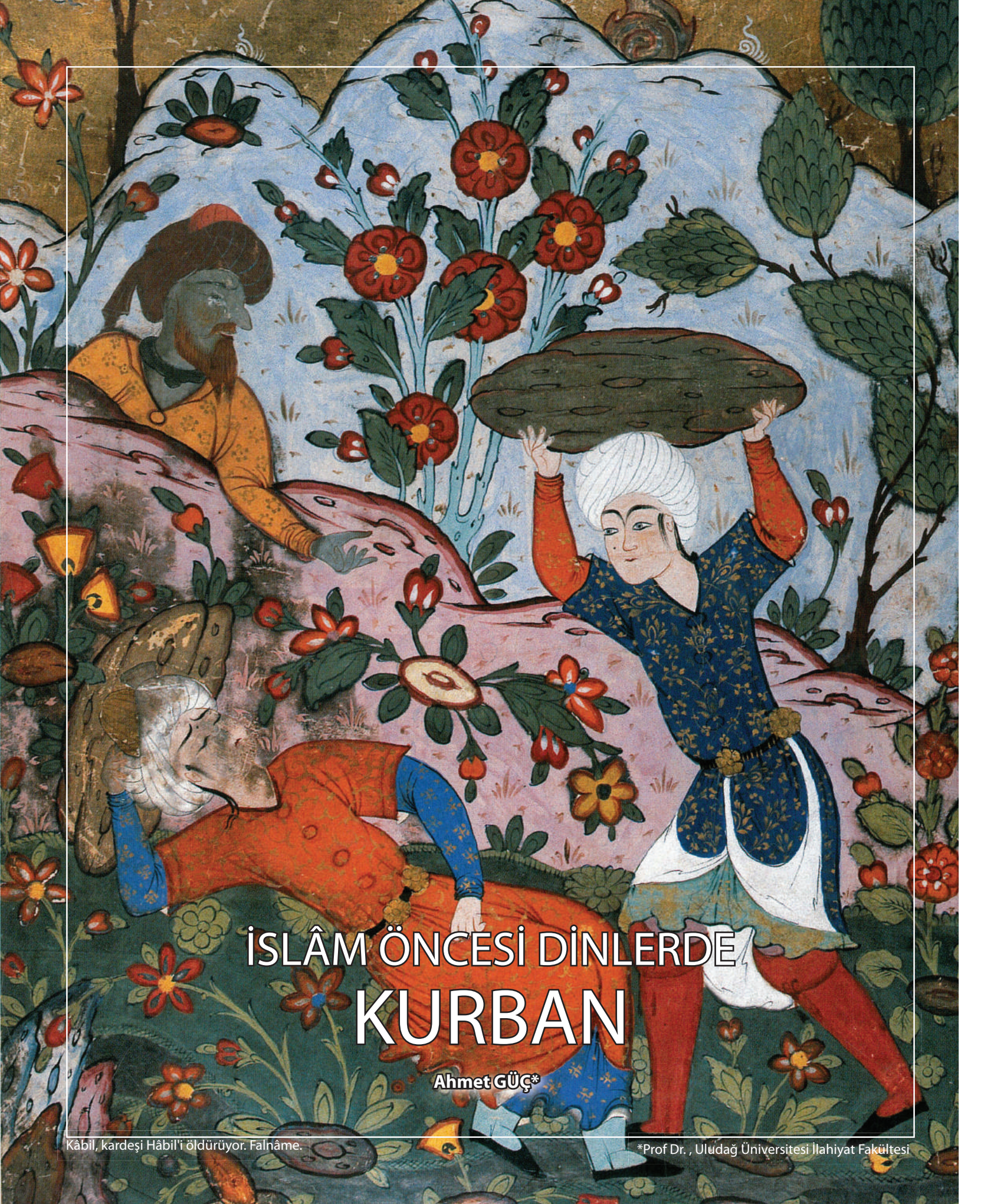
79 EFENDİMİZ'İN (s.a.v.) KURBANİ VE
KURBAN BAYRAMI
Abdülkerim YATĞIN

 DR. ENDER SARAÇ İLE SÖYLEŞİ

94 KURBAN BAYRAMI VESİLESİYLE OSMANLI
DEVLETİ'NDE MAHKUMLARIN AFFI
Dr. Tuğba AYDENİZ

98 Necla PEKOLCAY'dan
Bayram Hatıratı

100 KURBAN KİTAPLIĞI
Kâmil BÜYÜKER

İSLÂM ÖNCESİ DİNLERDE KURBAN

Ahmet GÜÇ*

Kâbil, kardeşi Hâbil'i öldürüyor. Falnâme.

*Prof Dr. , Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

□ Kurban, ilkel kabile dinlerinden en son ve en mükemmel dine kadar, hemen hemen bütün dinlerde şu veya bu şekilde icra edilegelen yaygın bir ibadet şeklidir. İlâhî din geleneğinde kurban ibadeti ilk defa Hâbil ve Kâbil tarafından uygulanmıştır. Hâbil sürünün ilk doğanlarından, Kabil de toprağın mahsulünden birer kurban sunmuşlardır. Allah, Hâbil'in kurbanını kabul etmiş, Kâbil'inkini kabul etmemiştir. Kurbanı kabul edilmeyen Kabil'in öfkelenmesi üzerine Hâbil, "Allah ancak takva sahiplerinin kurbanını kabul eder" diye cevap vermiştir. Böylece kurbanın kabul edilmesinde esas olan şeyin takva olduğu vurgulanmıştır.

İlâhî din geleneğinde Hâbil ve Kâbil ile başlayan kurban ibadeti, sonraki devirlerde yaşayan peygamberler tarafından da icra edilerek günümüze kadar devam ettirilmiştir. "Hayvanı boğazlayarak kanını akıtma" şeklindeki kurban uygulaması Nuh Peygamber ile başlatılmış ve Hz. İbrahim'le birlikte tevhid dinlerinde gelenek haline getirilmiştir. Bu gelenek, İsmail, İshak ve Yakub (a.s.)'dan sonra Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed tarafından da devam ettirilmiştir. Nuh (a.s.) döneminde kurban, "mezbah" adı verilen ve bu amaçla yapılmış olan yerde ateşte yakılarak sunulmuştur. Hayvan ve kuşların temiz olanları kurban edilmiştir. Ayrıca etin, onun canı sayılan kanı ile birlikte yenmesi de yasaklanmıştır. Hz. İbrahim döneminde de sığır, davar, kumru, güvercin gibi hayvanlar kurban olarak sunulmuştur.

Hâbil ve Kâbil'in Tevrat'ta ve Kur'an-ı Kerim'de bahsi geçen kurbanlarından hareketle, kurbanın, Allah tarafından bütün ümmetlere emredilmiş bir ibadet olduğu kabul edilmiştir (bk. Hac, 22/34). Kurban ibadetini tabii bir gelenek, içgüdüsel bir ibadet şekli olarak görenlerin yanında, kurbanın menşei ve sunuluş amaçları ile ilgili bilimsel ve teolojik teoriler de ortaya atılmıştır. Bilimsel teoriler arasında kurbanın hediye, rüşvet, saygı fiili, topluca yenilen bir yemek, profan ile kutsala ait dünyalar arasında bir bağ, büyü, ilk olayları yeniden yürürlüğe koyma, korku ve endişe reaksiyonu, şiddeti başka yöne çevirme vasıtası olarak sunulması vb. açıklamalar yer almaktadır. Teolojik teoriler arasında da saygı, şükür, dua, teskin ve kefare, temel atma kurbanları, verimlilik düşüncesi veya ölümlere sunulan kurbanlar, komünyon kurbanları vs. bulunuyor.

Bu teoriler, ilâhî din geleneği dışında, çok tanrılı din anlayışlarda da kurban ibadetinin icra edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla erken Paleolitik dönemden itiba-

ren çeşitli kültürlerde kurban ibadetinin farklı uygulamaları ortaya çıkmıştır. Mesela Antik Yunan dininde yer altı ve deniz tanrılarına siyah, ateş tanrılarına kırmızı renkte hayvanlar, güneş tanrısı Helios'a süratli atlar, tanrı Zeus'a kozmik verimlilik güçlerinin simgesi kabul edilen boğa kurban edilmiştir. Kurban vasıtasıyla tanrıların, tanrılar sayesinde de insan ve tabiatın yaşayacağına inanılmıştır. Arkeolojik bulgular, eski Mısır'da rahiplerin idaresinde âyin haline getirilmiş kurban kültürünün bulunduğunu göstermektedir. Sümerler'in yaşadığı eski Mezopotamya'da da rahipler eşliğinde zorunlu kurbanlarla iştirak edilen oldukça gelişmiş bayram takvimleri vardı. Hititler'in, tanrıların yardım ve affını kazanmak için kurban kestikleri, bazı yiyecekler takdim ettikleri bilinmektedir. Dinî ve mitolojik Ugarit metinlerinde de Mezopotamya ve Kenan özelliği taşıyan bir kurban kültürünün izleri görülmektedir.

Milâttan önce ilk binyıla kadar tarihlendirilen kitabelere göre Güney Arabistan'ın yüksek kültürlerinde rahiplerce yönetilen, Güneş, Ay ve Venüs gibi yıldızlarla büyük tanrılara sunulan kurban âyinleri mevcuttu. Eski İranlılar tanrılara kurbanlar, çeşitli bitkiler ve haoma içkisi sunmuşlardır. Her ne kadar Zerdüşht hayvan kurbanını yasaklayarak Ahura Mazda'ya adak ve şükür kurbanı sunmayı telkin ettiyse de, ölümünden sonra canlı kurban âdetine geri dönmüştür. Eski İranlılar adak ve şükranlarını Hürmüz'e, diğer takdimelerini de kötülüğü engellemesi için Ehrimen'e arz ederlerdi. Sâbiî toplumunda güvercin ve koçun kurban edildiği törenleri vaftiz olmuş rahip veya yardımcısı icra eder, kurban edilen hayvanın kutsiyetine inanıldığından vaftiz olmayanların ona dokunmasına izin verilmezdi.

Japonlar'ın yerli ve milli dini olan Şintoizm'de kurban ve takdimeler tanrılara ve ölümlere, onların öfkelerini yatıştırıp lütuf ve yardımlarını sağlamak veya günahlara kefare, olmaları düşüncesiyle sunulurdu. Erken dönemlerde uygulanan insan kurbanlarının yerini sonradan hayvan kurbanları almıştır. Eski Çin'de tanrılara ve ölen ataların ruhlarına onları memnun etmek ve ilâhî lütuflar elde etmek amacıyla evcil olan ve olmayan hayvanlar kurban edilir; hububat, mayalandırılmış içki, çeşitli yiyecekler ve ipek gibi takdimeler sunulurdu. Önceleri yaygın olan insan kurbanına Konfüçyüs'le birlikte son verilmiştir. İmparator tarafından kış gündönümünde göğ ve yere sunulan kurbanın önemli bir yeri vardı. En önemli takdimeler bütün ailenin bir araya geldiği, senenin ilk ve son günlerinde yapılırdı. Güneş tutulması, sel baskını, salgın hastalık, kurak-

lık, açlık gibi durumlarda da uygun kurbanlar sunulurdu.

Hinduizm'de kurban insanları kurtuluşa götüren yollardan birisi olarak kabul edilirdi. Brahmanlar döneminde, kozmik gücü meydana getirdiğine inanılan ve yaratılışın sırrı, kâinatın devamının anahtarı sayılan kurban merasimi rahiplerin nezaretinde gerçekleştirilirdi. Vedalar döneminde günlük merasimler ateşte yakılan takdimeleri, kutsal soma içkisini yere dökmeyi, atalara, yer tanrılarına ve ruhlara yiyecek takdimelerini ihtiva ederdi. Aylık takdimeler yeni ay ve dolunayda çeşitli tanrılara, özellikle fırtına tanrısı İndra'ya sunulan pastalar ve yiyeceklerdi. Fakat kefareti niyetiyle ve ilkbaharın başlangıcında bolluk düşüncesiyle, yağmurlu mevsim ve serin kış beklentisiyle rahipler tarafından bir yılda üç defa olmak üzere mevsimlik kurbanlar da sunulurdu. Upanişadlar sonrası dönemde de kurban sistemi korunmuş, ancak mâbet ibadetinin ortaya çıkışı ve Budizm, Jainizm gibi yeni dinlerin muhafefeti sebebiyle giderek önemini kaybetmiştir. Çünkü Budizm ve Jainizm'de "Ahimsa (hiçbir canlıyı öldürmemek)" prensibi ve tenâsüh inancı gereği canlı yaratıklar kurban edilme-mektedir.

İlâhî din geleneği çerçevesinde, Yahudilik'te Hz. Musa ile başlayan kurban ibadeti, Süleyman Peygamber tarafından yaptırılan Beyt-i Makdis'in M.S. 70'te Romalılar tarafından yıkılışına kadar devam etmiştir. Yahudilik'te kurban, Allah'a bağlılığın, O'na saygı göstermenin ve O'nun tevecühünü kazanmanın bir işareti olarak sunulmuştur. Kurban, kanlı ve kansız olmak üzere iki grupta mütalaa edilmiş; kanlı kurban, sığır, davar gibi hayvanlardan ve kumru ve güvercin gibi kuşlardan sunulmuştur. Kansız kurban olarak da genellikle hububat, ekmek, buhur, yağ, tuz, su ve şarap takdim edilmiştir. Kurban edilecek hayvanların kusursuz olması istenmiş ve kanlı kurbanlarda hayvanın boğazlanarak kanının akıtılması şart koşulmuştur. Pek çok durumda hayvanın erkeği tercih edilmiş; şükür kurbanlarında ve ilk mahsul takdimelerinde erkekke dişi arasında tercih kişiye bırakılmıştır. Doğumundan itibaren yedi günden önce hiçbir hayvanın kurban edil-

memesi istenmiş, anne ve yavrunun aynı günde kurban edilmeleri yasaklanmıştır. Pesah Kuzusunda olduğu gibi yakılan kurbanların veya günah ve şükran takdimelerinin bir yaşından fazla olmaları istenmiş, kumru ve güvercinlerde yaş belirtilmemiştir. Bazı özel kurbanların da hiç boyunduruğa koşulmamış ve henüz yavru lamamış hayvanlardan olması istenmiştir.

Yahudilik'te kurbanlar fertler veya toplum adına sunuluyordu. Kanlı kurban çeşitleri arasında ateşte yakılan kurban olah, komünyon kurbanı zebah, kefareti kurbanları hattah ve asham yer alıyordu. Kurbanlar genellikle mezbah adı verilen ve bu amaçla yapılan yerde günlük, haftalık aylık, mevsimlik veya yıllık olarak sunulurdu. Kurbanı genellikle aile reisi sunardı. Vücutlarında herhangi bir kusur bulunan kimselerin kurban takdim etmeleri yasaktı. Bütün kurbanların eti hakkında geçerli olabilecek ortak bir uygulama yoktu. Ayrıca kurbanın, sadece Allah adına sunulmuş olması gerekirdi. Kurbanın kanının ve iç yağının yenilmesi kesinlikle yasaktı. Derisi genellikle rahibe verilir veya bazı hallerde yakılırdı.

Yahudilik'te Hz. Musa ile başlatılan kurban ibadeti, sonraki dönemlerde de çeşitli dinî merkezlerde icra edilmişti. Ancak Kral Yoşiya, M.Ö. 622'de kurban ibadetinin Kudüs'teki Beyt-i Makdis dışında icra edilmesini yasaklamıştı. Bu nedenle Beyt-i Makdis'in M.S. 70'te Romalılar tarafından son olarak yıkılışı ile birlikte Yahudilik'te kurban ibadeti de ortadan kalkmış; onun yerini dua, oruç gibi ibadetler almıştır.

Hristiyanlık'ta, Hz. İsa dönemi ve İsa'dan sonraki dönem olmak üzere iki farklı kurban anlayışı ortaya çıkmıştır. Barnaba İncili'nde belirtildiğine göre İsa (a.s.), Cebra'il'in işareti üzerine, Zeytin Dağı'nda Hz. İbrahim'in kurbanının hatırasına bir koç kurban etmiştir. Her ne kadar Barnaba İncili dışındaki İncillerde, sağlığında Hz. İsa'nın kurban takdim edip etmediği kesin olarak belirtilmemişse de, mesela kendisi dünyaya geldiğinde ailesi, Yahudi şeriatına uygun olarak kurban takdim etmiştir. Ayrıca her yıl Fısh Bayramı'nı kutlamak üzere Kudüs'e

Eski Çin'de tanrılara ve ölen ataların ruhlarına onları memnun etmek ve ilâhî lütuflar elde etmek amacıyla evcil olan ve olmayan hayvanlar kurban edilir; hububat, mayalandırılmış içki, çeşitli yiyecekler ve ipek gibi takdimeler sunulurdu.

gitmişlerdir. Aynı şekilde İsa, on iki yaşını dolduran her İbrânî erkeği gibi Fısıh Bayramı'na katılmıştır. Yine İsa, iyileştirdiği bir cüzamlıya, gidip Musa şeriatına göre kurban takdim etmesini tavsiye etmiş; kurban sunmak üzere mez-baha giden birisine de, *"Önce git, kardeşinle barış ve sonra gel, takdimeni arzet"* (Matta, 5/23-24) demiştir.

Verilen bilgilerden de anlaşılacağı gibi İsa (a.s.), kurban ibadetine karşı çıkmadığı ve sağlığında bu ibadete katıldığı halde; ölümünden sonra, Hristiyanlık'taki kurban anlayışına Pavlus tarafından farklı bir boyut kazan-dırılmış ve Hristiyanlara göre, Hz. İsa'nın çarmıha gerili-şi, insanlığın Âdem (a.s.)'dan beri devam eden günahları-nın bağışlanması için sunulan kurban olarak değerlendiril-miştir. Hz. İsa'nın Haç üzerinde kurban edilişi, Hristiyanlar tarafından kutlanan Ekmek-Şarap Âyini vasıtasıyla günü-müze kadar sembolik olarak devam ettirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de belirtildiğine göre ise Hz. İsa çarmıha gerilme-miştir (Nisa, 4/157). Hiç kimse bir başkasının günahın-dan sorumlu tutulmayacaktır (En'âm, 6/164). Dolayısıyla Hristiyanlık'ta kurban anlayışı, Pavlus'un yorumlarına ve konu ile ilgili daha sonraki teolojik tartışmalara dayanıla-rak, olmayan bir temel üzerine bina edilmeye çalışılmış ve tamamen mesnetsiz hale getirilmiştir. En önemlisi de, Hz. İsa'nın bizzat kurban takdim ederek devam ettirmeye ça-

lıştığı İbrahim'in bir uygulaması ilk defa ortadan kaldırıl-mıştır. İbrahim'in başlattığı kurban geleneği, ondan son-ra en güzel ifadesini İslâm'da bulmuş, İslâm Dini ile birlikte yeniden ihya edilmiştir.

İslâm öncesi dönemde müşrikler tarafından icra edi-len ve daha önceki dinlerde şekil ve amacı yönünden farklılık arzeden kurban ibadeti, İslâm'ın gelişi ile son ve mükemmel şeklini almıştır. *"Onların (kurbanlarının) etle-ri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat ona sizin takvanız ulaşır..."* (Hac, 22/37) âyeti gereği, İslâm'da kurban sunma-da esas olan "takva"dır; yani kulun Rabbine karşı hissetti-ği derin saygı, şükran ve minnettarlık duygusudur. Netice itibariyle söylemek gerekirse, tüm dünya üzerinde ve tarih boyunca insanlık her ne zaman bir yüce varlığa ibadet et-mişse orada kurban ibadetine de rastlanmıştır. Dolayısı-yıla kurban ibadeti insan kadar eski ve evrenseldir. Bu iba-detin mahiyeti, insanın yüce bir yaratıcıya inanma (idrak boyutu) ve ona ibadet etme isteğine dayanmaktadır (fit-rat boyutu). Kurban sunmadaki nihâî amaç ise Allah'a ya-kınlıktır. ■

K A Y N A K L A R

Güç, Ahmet, Çeşitli Dinlerde ve İslâm'da Kurban, Düşünce Yayınları, İstanbul 2003.

Güç, Ahmet, "Kurban", DİA, Ankara 2002, XXVI, 433-435.

KUR'AN ve HADİS BOYUTUYLA KURBAN

Vecdi AKYÜZ*

“Her ümmet için, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine ismini ansınlar diye, kurban kesmeyi meşru kıldık. İşte sizin ilâhınız, bir tek ilâhtır. Şu halde, yalnız O'na teslim olun. Alçakgönüllüleri müjdele!” (Hac 22/34)

□ Kurban kelimesinin sözlük anlamı “yaklaşmak”tır. Fıkıh dilinde bu sözlük mânâsına uygun olarak “Allah’a yaklaşmak için kesilen hayvan” anlamında kullanılır. Kur’ân-ı Kerîm’de “mensek”, “nüsük” ve “zibh” kelimeleri de bazen kurban mânâsına gelmektedir. Kurban kelimesi, geniş anlamda bütün kurban çeşitlerini, dar anlamda ise sadece *udhiye* (bayram) kurbanını içine alır.

1.Kurbanla İlgili Kavramlar

Kurbanın kavramsal çerçevesini belirlemek için Kur’ân-ı Kerîm ve sünnette kurbanla ilgili kökleri ve türemişlerini ele almak uygundur.

Krb Kökü: Kurban/Kurbet

Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Âdem’in iki oğlunun Allah’a yaklaşmak için kurban takdim ettikleri “kurban” kelimesiyle anlatılır: “Onlara, Âdem’in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku (bildir). Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, ‘Andolsun seni mutlaka öldürecek’ demmişti. Öteki, ‘Allah, ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder’ demmişti.” (Mâide, 5/27)

İslâmî literatürde, genel anlamda ibadeti de kapsayan Allah’a yakınlığı (takarrub ilallah) anlatmak üzere, aynı kökten “kurbet” kelimesi kullanılmaktadır.

Nsk Kökü: Nüsük/Mensek/Menâsik/Nesîke

Kur’ân-ı Kerîm’de genel mânâda kurban anlamında kullanılmış olması muhtemel bazı kavramlar, “nsk” kökünden türeyen kelimelerdir. Aslında genel anlamıyla ibadet, itaat anlamı taşıyan bu kelime, aynı zamanda “hayvan kesmek” mânâsında da kullanılmaktadır:

a) Nüsük: Kesilen hayvan için “*zebîha*” ve “*udhiye*” gibi kelimeler yanında, aynı anlamda “*nesîke*” (ç. nüsük) kelimesi de kullanılır. Nüsük kelimesi, “kesilen hayvan” anlamı yanında, “kurban kesmek” anlamında da kullanılmıştır: “*Haccı da, umreyi de Allah için tamamlayın. Eğer (düşman, hastalık ve benzer sebeplerle) engellenmiş olursanız, artık size kolay gelen hediye kurbanı gönderin. Bu hediye kurbanı, yerine varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. İçinizden her kim hastalanır veya başından rahatsız olur (da tıraş olmak zorunda kalır)sa, fidye olarak ya oruç tutması, ya sadaka vermesi, ya da kurban kesmesi (nüsük) gerekir. (..)*” (Bakara, 2/196) Bu âyet-i kerîmede “nüsük” ke-

limesi, en kesin biçimde kurban anlamında yer almıştır. Nüsük kelimesinin kurban anlamına geldiğini ima eden başka bir âyet şöyledir: “*De ki: “Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim (nüsük) de, dirimim de, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. İşte ben, bununla emrolundum. Ben Müslümanların ilkiyim.”* (En’âm 6/162) Bu âyetin Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından kurban kesimi sırasında duanın bir parçası olarak da okunmuştur. (Ebû Dâvûd, *udhiyye*, 3; Tirmizî, *de’avât*, 32, 87; İbn Mâce, *edâhi*, 1). Buradaki nüsük kelimesi, dolaylı biçimde kurban anlamını da içermektedir.

b) Mensek: İbadet biçimi, kurban ve kurban sunağı anlamlarına gelir. Bu kelime, iki âyette geçer: “*Her ümmet için, Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine ismini ansınlar diye, kurban kesmeyi bir ibadet biçimi (:mensek) meşru kıldık. İşte sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. Şu halde yalnız O’na teslim olun. Alçakgönüllüleri müjdele!*” (Hac 22/34) Bu âyetin bağlamı mensek kelimesinin kurban olarak anlaşılmasına elverişlidir. İkinci âyette ise, kurban anlamından çok, ibadet biçimi ön plana çıkar görünmektedir: “*Biz her ümmet için uygulayacağı bir ibadet yolu (mensek) belirledik. O halde, din işinde seninle asla çekişmesinler. Sen Rabbine davet et. Çünkü sen, hiç şüphesiz hakka götüren dosdoğru bir yol üzerindesin.*” (Hac, 22/67)

c) Menâsik: Mensek kelimesinin çoğulu olup ondan da zengin bir anlam çağrışımı vardır. Bu anlam çağrışımlarından birisi de kurban kesmektir: “*Hani İbrahim, İsmail ile birlikte evin (Kâbe’nin) temellerini yükseltiyor, ‘Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla iştensin, hakkıyla bilensin. Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini (:menâsikimizi) göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın.’ diyorlardı.*” (Bakara 2/127-128) Bu âyette menâsik kelimesi, kurban anlamını da çağrıştıracak tarzda geniş anlamıyla kullanılmıştır. Menâsik, genel olarak ibadetler anlamı yanında, daha özelde haccın gerekleri için de kullanılır: “*Hac ibadetinin gereklerini (menâsikinizi) bitirdiğinizde, artık (câhiliye döneminde) atalarınızı andığınız gibi, hatta ondan da kuvvetli bir anıyla Allah’ı anın. İnsanlardan, ‘Ey Rabbimiz! Bize (vereceğini) bu dünyada ver’ diyenler vardır. Bunların ahirette bir nasibi yoktur.*” (Bakara,

2/200) Bu âyetin, hac ibadetinin zamanını, ihram yasaklarını, Arafat ve Müzdelife vakfelerini anlatan bölümden sonra gelişi ve sonrasında anlatılanlarla da birlikte dikkate alınırsa, "Mina'da Allah adını anarak kurban kesme" anlamı da taşıyabileceği sezilmektedir.

Nhr Kökü: Nahr/Menhar

Yüce Allah'ın verdiği sonsuz nimetler, şükür vesilesidir: *"Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik. O halde, Rabbin için namaz (bayram namazı) kıl, kurban kes."* (Kevser, 108/1-2) Bu âyetteki "inhar" kelimesinin kökü olan "nahr", sayısı 10'a kadar çıkarılan anlamlara gelmektedir. Bu anlamlardan birisi de, "hayvanı boğazlamak, boğazından kesmek"tir. Dolayısıyla, âyetin kurban anlamına delâleti kesin değildir. Bununla birlikte özellikle Hanefi fakihleri kurbanın vacip olduğunu söylerken bu âyeti de görüşlerine dayanak yapmışlardır.

"Bu bayram günümüzde yapacağımız ilk şey, bayram namazını kılmaktır. Sonra döneceğiz ve kurban keseceğiz. Kim daha önce keserse, o sadece ailesine et götürmüş olur; bunun ibadetle bir ilgisi olmaz." (Buhârî, edâhî, 1; Müslim, edâhî, 7)

Zbh Kökü: Zebh/Zibh/Zebîha/Mezbaha

Allah'tan gelen emir üzerine Hz. İbrahim'in, oğlu Hz. İsmail'i kurban etme rüyasını gerçekleştirme girişimi, ancak yine ilâhî müdahaleyle bunun yerine kesilmek üzere kendisine bir hayvanın verilmesi hadisesi Kur'an'da şöyle anlatılır: *"İbrahim, şöyle dedi: 'Ben Rabbime (O'nun emrettiği yere) gideceğim. O, bana yol gösterecektir. Ey Rabbim! Bana sâlihlerden olacak bir çocuk bağışla.' Biz de ona uysal bir oğul müjdeledik. Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince, İbrahim ona, 'Yavrum, ben rüyamda seni boğazladığımı (:ezbehuke) gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?' dedi. O da, 'Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. İnşaallah beni sabredenlerden bulacaksın' dedi. Nihayet her ikisi de (Allah'ın emrine) boyun eğip, İbrahim de onu (boğazlamak için) yüz üstü yere yatırınca ona, şöyle seslendik: 'Ey İbrahim! Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin. Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Şüphesiz bu apaçık bir imtihandır.' Biz, (İbrahim'e) büyük bir*

kurbanlık (zibh) vererek onu (İsmail'i) kurtardık. Sonradan gelenler arasında ona güzel bir ad bıraktık. İbrahim'e selâm olsun. İyilik yapanları işte böyle mükâfatlandırırız. Çünkü o, mü'min kullarımızdandı." (Sâffât, 37/99-111)

Kurban olgusunun Hz. İbrahim'in uygulamasına dayandığını belirten bu âyetler, Müslümanlar için doğru-
dan doğruya bir kurban yükümlülüğünden söz etmez; fakat Hz. İbrahim'in yaşadığı yöredeki özellikle Harranlılar arasında yaygın olan insan kurbanı yerine, hayvan kurbanının konulduğunu açıkça gösterir.

Dhy Kökü: Edhâ/Dahiyye/Udhiye/Tadhiye

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerinde bayram kurbanına dahiyye (ç. dahâyâ), edhât (ç. edhâ) da denir. Kurban bayramı için de idu'l-edhâ tabiri kullanılır. Eyyâm-ı nahir'de (kurban kesimi günlerinde) Allah'a yaklaşmak için, ibadet niyetiyle kesilen özel hayvanlara, aynı kökten türeyen "udhiye" adı verilir. Kurban deyince, dilimizde, di-

ğer türleri bir yana bırakılarak, sadece udhiye kurbanı anlaşılır. Aslında bu kökün sözlük anlamı "feda etmek, özveride bulunmak"tır. Fiil haliyle bu, "tadhiye" kelimesiyle anlatılır. Kurban, Hz. İbrahim kıssasında geçtiği

üzere, Allah yolunda bir fedakârlığı anlattığı için, en çok bu kökten türeyen kelimeler doğrudan kurban anlamında kullanılmıştır.

2.Kurbanın Hükümü

Kurban, insanlık tarihinde dinî yaşantıda önemli yere sahip olgulardan biridir. Son din olan İslâm'da kurban kesmek; zekât, bayram namazları ve fitreyle birlikte hicretin ikinci yılında meşru kılınmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), kurbanın gerekliliğini şöyle belirtir: *"Ey insanlar! Her sene her ev halkına kurban kesmek vaciptir."* (Ebû Dâvûd, edâhî, 1; Tirmizî, edâhî, 18) Hz. Peygamber (s.a.v.), bu sözünün gereği olarak, hiç aksatmadan bizzat kurban kesmiştir. Abdullah bin Ömer, Hz. Peygamber'in Medine'de on sene boyunca kurban kes-
tiğini söyler. (Tirmizî, edâhî, 11) İbn Ömer'in, "Kurban gerekli mi?" şeklindeki bir soruya, "Resûlullah ve Müslümanlar kurban kesti" diye cevap verdiği, soru tekrarlanın-

Kurban Gelişim Kronolojisi/Süreci (Tarihdizimi)

Ayetlerin Nüzûl Süreci	Yıllar	Hadislerin Vürûd Süreci
Kevser, 108/2 (Kurbanın yalnız Allah için kesileceği emri) -kestiklerine ilişkin bir bilgi yok-	Nübüvvet 1	
Bakara, 2/200 (Mina'da kurban ve hac menâsiki) Hacc, 22/67 (her mümin toplum için kurban ibadetinin belirlenmesi) 22/28 (kurban için belirlenen günlerde, Allah'ın adını anarak kesim emri)	7 10	
	Hicret 2	Kurbanın teşri kılınması (T, edâhî, 11) Kurban bayramı (musallâ'da) (B, ideyn, 3) Kurban günlerinin bayram ilanı (D, dahâyâ, 1) Bayram günleri yeme-içme ve Allah'ı anma günleri (N, fera', 2) Kurban, Allah katında en sevimli amellerden (T, edâhî, 1) Allah'ın ihsan emri, kurbanlarda da en güzel, keskin bıçakla, hızlı ve en az acılı kesim (D, dahâyâ, 10-11) Biri kendi, diğeri ümmeti için iki koçu kıbleye doğru yatırdı, besmele çekti, tekbir getirdi, En'âm, 6/79, 162-163 âyetlerini okudu, "Allahım! Bu Sendendir, Muhammed ümmeti adına Senin için kesilmiştir" diye dua etti (İM, edâhî, 1) Medine'ye gelen misafirler için, kurban etlerinin üç gün içinde tüketilmesini emretti, sahiplerince yenilmesini yasakladı (D, dahâyâ, 9-10)
Sâffât, 37/99-111 (Hz. İbrahim'in rüyası) Hacc, 22/34 (her mümin toplum için mensek/kurban ibadetinin belirlenmesi) Hacc, 22/36 (kurbanlık büyükbaş hayvanların Allah'ın şêâirinden oluşu) Hacc, 22/37 (kurbanları etlerinin ve kanlarının değil, Allah'ın kurban emrine saygının Allah'a ulaşacağı) Âli İmrân, 3/183 (peygamber mucizesi kurbanı-Yahudilerin kurban talebi)		
	4	
Bakara, 2/196 (ihşâr dolayısıyla hedy kurbanı) 2/128 (menâsik ifadesi)	5	
En'âm, 6/162-163 (Hz. Peygamber h. 2. yıldaki kesimde dua olarak okudu)	6 (Hudeybiye Yılı)	Deve ve sığır yedi kişi ortaklaşa kurban kesildi (T, edâhî, 8) (devede on kişi ortak: İM, 3131)
Fetih, 48/25 (Allah yolundan ve Mescid-i Haram'dan alıkoyanların sonu)	7	
	8	
Mâide, 5/25 (kurban) 5/27 (Hâbil-Kâbil kurbanı) 5/102 (Câhiliye/put kurbanları) 5/95 (ihramlıyken avlanma cezası kurbanı) 5/97 (gerdanlıklı ve gerdanlıksız kurbanlar)	9	
	10	Arafat'ta vakfedeyken, "her ev halkı, her yıl kurban, bir de atıre (recebiye) kesmelidir" buyurdu (D, dahâyâ, 1; T, edâhî, 19; N, fera', 1; İM, edâhî, 2; Ahmed, 4/215, 5/76 -za-yıf bir hadis-
Mâide, 5/2 (hedy kurbanlarına ve gerdanlıklarla süslü kurbanlıklara saygı)	11	

ca da "Resûlullah ve Müslümanlar kurban kesti'nin manasını kavıyor musun?" dediği anlatılır. (Tirmizî, edâhî, 11) Resûlullah (s.a.v.) kurban kesmek istediği zaman, iki tane büyük şişman çift boynuzlu alaca, hadımlaştırılmış (burma) koç alırdı. Bunlardan birisini Allah'ın birliğine ve kendisinin peygamberliğine şahadet eden ümmeti adına keser, diğerini de Muhammed ve Âl-i Muhammed (ai-

lesi) adına keserdi. (Kütüb-i Sitte, no: 6887) Hatta bir hadiste, "Durumu uygun olup da kurban kesmeyen, bizim camimize yaklaşmasın." (İbn Mâce, edâhî, 2; Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2/321; Kütüb-i Sitte, no: 6888) şeklinde kurban kesmeyenlere karşı sert ifadeler kullanmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.), ödülünün büyüklüğünü belirterek kurban kesmeye teşvik etmiştir: "Hiç bir

kul, kurban günü, Allah indinde kan akıtmaktan daha sevimli bir iş yapamaz. Zira, kesilen hayvan, kıyamet günü boynuzlarıyla, kılırlarıyla, tırnaklarıyla gelecektir. Hayvanın kanı yere düşmezden önce, Allah indinde yüce bir mevkîye ulaşır. Öyle ise, onun gönlünü hoş tutun.” (Tirmizî, edâhî, 1, no: 1493; İbn Mâce, edâhî, 3, no: 3126) Kurbanın Hz. İbrahim’in sünneti olduğunu belirten sevgili Peygamberimiz, kurbanın sevabı hakkındaki bir soruya, “Her bir tüye karşılık, bir hasene (iyilik) var.” diye cevap vermiştir (İbn Mâce, edâhî, 3).

Bütün bu söz ve uygulamaları topluca değerlendiren Hanefi Mezhebi’ne göre, gerekli şartları taşıyanlara kurban kesmek vaciptir. Bu, sünnet-i ayn-ı müekke-de (çok kuvvetli bireysel sünnet) olarak ifade edilir. Ancak bazı fakihler, kurban kesmenin bağlayıcılığını sünnet (mendup) derecesinde belirtmişlerdir.

3.Kurbanın Amaçları ve İşlevleri

Kurban; Allah’ın verdiği her türlü nimete, özellikle hayat nimetine şükür, Allah’ın bu günlerde oğluna bedel olarak koç kesme emrini yerine getiren İbrahim Peygamber’in hatırasını yaşatmak, sırata binit hazırlamak, günahların affı ve hataların yok edilmesi için kesilir.

Kurbanın Allah’ı anma ve şükür vesilesi olduğu; kurbanın değeri, kesim usûlü, etine yapılacak işlem ve sonuçta kurban kesme davranışının Allah katındaki anlamının ele alındığı peşpeşe âyetlerin ilkinde şöyle belirtilir: “Her ümmet için, Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerlerine O’nun adını anarak kurban kesmeyi meşrû kıldık. Sizin Tanrınız tek bir Tanrı’dır, O’na teslim olun. Allah anıldığı zaman kalpleri titreyen, başlarına gelene sabreden, namaz kılan, kendilerine verdiğimiz rızıktan sarf eden ve Allah’a gönül vermiş olan kimseleri müjdele. Kurbanlık büyükbaş hayvanları sizin için Allah’ın nişaneleri kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Onlar saf saf sıralanmış dururken (bağlı halde kurban edilirken), üzerlerine Allah’ın adını anın. Yanları üzerlerine düşüp canları çıkınca, onlardan siz de yeyin; istemeyen fakire de, istemek zorunda kalan fakire de yedirin. Şükredersiniz diye onları sizin hizmetinize verdik.” (Hac, 22/34-36) Câhiliye Arapları, putları için kestikleri kurbanların etlerinden kesip ayırdıkları parçaları, putların üstüne koyar ve kanlarını üzerlerine serperlerdi. Âyet, işte bu davranışı düzeltmek ve Müslümanlara yol göstermek için inmiştir.

Hac, 22/34. âyette, her ümmete kurban kesmenin meşru kıldığı, bunun sebebinin de Allah adının anılması olduğu belirtilir. Bu da göstermektedir ki kurban, Allah’ın hatırlanması ve O’nun rızasının kazanılması için emrolunmuştur. Sayısız nimetlere bir şükür vesilesi ve Allah rızasının kazanılması için kurban bir fırsattır. Nitekim, Kevser, 107/1-2. âyetlerinde de, Kevser nimetine bir şükran olarak kurban kesilmesi istenmektedir.

Allah katında asıl değerli olan, kurbanların etleri ve kanları değil, kurban sahibinin Allah’a olan bağlılığı ve davranışındaki samimiyetidir. Hakikatte, kesilen kurbanın ne eti, ne de kanı Allah’a gerekli değildir. Allah bu vesileyle sadece müminlerin, takvalarına ve takarrub (yakınlaşma) hislerine bakmaktadır. Nitekim bir âyette de “Bu hayvanların ne etleri, ne de kanları Allah’a ulaşacaktır. Allah’a ulaşacak olan, ancak sizin takvanız (tevhide uygun eyleminiz/kulluk bilincine erişmeniz)/emir ve yasaklarına uyanızdır, böylece onları sizin hizmetinize verdi ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah’ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele.” (Hac, 22/37) buyrulmuştur.

Sâffât, 37/102-109. âyetlerinde de kurban kesmek, sırf Allah rızası için emredilmiştir. Bu emre itaatin ödüllendirileceği de vaat edilmiştir. Ayrıca, Hz. İsmail’in (a.s.) hatırası bizlere ibret olarak bırakılmış ve böylelikle Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail’in iyi bir namla anılması sağ-

lanmıştır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) *"Kurban kesin! Kuşkusuz bu, babanız İbrahim'in sünnetidir"* (İbn Mâce, edâhî, 3) buyruğu, bu olguyu açıklamaktadır.

Ayrıca kurban, işlenmiş bazı günahların affedilmesine vesiledir. Hz. Peygamber (s.a.v.), kurbanı kesilecek olan Hz. Fâtîma'ya *"Kalk, kurbanının yanına git ve onu izle. Onun akıtılan ilk damlasıyla, senin geçmiş günahların affedilecek"* buyurmuştur. (Hâkim, Müstedrek, 4/247)

Her yıl Müslümanlar tarafından binlerce kurban kesilmektedir. Bu, bir Müslümanın Allah'a ibadet ve O'nun emrine sarılmak için her şeyi feda edebileceğinin sembolüdür.

4. Kurbanın Temeli

Kurbanın vacip olmasının sebebi vakittir. Vakit tekrar ettikçe, yani bir Müslüman şartlarını taşıdığı halde, ömrü boyunca kurban bayramına ulaştıkça, kendisine kurban kesmenin vacip olması da tekrar eder.

Hayvanı kesip kanını akıtma, kurbanın rükündür. Bu sebeple, kesilen kurbanın sahih olabilmesi ve etinin yenilmesi için, kan akıtma olmadan herhangi bir şekilde öldürülmemesi gerekir. Kan akıtmanın illeti akılla anlaşılmaz olduğundan, bunun yerine başkası, meselâ aynıını (kurbanlığı) veya değerini tasadduk (bağışlamak), kurban yerine geçmez.

5. Kurbanlık Hayvanlar

Kurbanlıkların Cinsleri

Kur'an-ı Kerim'de zikredilen kurbanlık hayvanlar şunlardır; Deve, siğir, manda (büyükbaş), koyun ve keçi (küçükbaş hayvanlar) (behîmetü'l-en'âm). Bunlar dışındaki evcil hayvanlar kurban olmaz. Kurbanlık hayvanları belirten *"behîmetü'l-en'âm"* (Hac, 22/28, 34, 36) ifadesi, Mâide, 5/1 âyetinde genel biçimde *"eti helal hayvanlar"* olarak, En'âm, 6/142-144 âyetlerinde ise, *"koyun, keçi,*

siğir ve deve" olarak isimleriyle açıklanmıştır. Bunlar; dört ayaklı, çift tırnaklı, otobur ve geviş getiren evcil hayvanlardır. Tavuk, kaz, ördek, deve kuşu, ceylan gibi hayvanların kurban olarak kesilmesi geçerli değildir.

İbn Abbas'ın belirttiğine göre Hz. Muhammed (s.a.v.), develerin sayısı bir ara azalınca, siğirlerin kurban edilmesini emretmiştir. (Kütüb-i Sitte, no: 6891) Demek ki, kurbanlık hayvanların seçiminde, hayvan varlığının genel durumu gözetilmeli ve seçim buna uygun cinslerden yapılmalıdır. Böylece, çok sayıda hayvan gereken kurban kesiminde belli hayvan varlıklarına yığılma olmaz, azalan hayvan popülasyonu koruma altına alınmış olur. Hayvan türleri, uygun biçimde artışını ve varlığını sürdürür.

Kurbanlıkların Yaşları

Kurban edilecek devenin beş, siğirin iki, koyun ve keçinin bir yaşını doldurmuş olması gerekir. Altı aylık kuzu da, cüsse itibarıyla büyük ve gösterişliyse kurban edilebilir. Dişi düşmemiş, yaşına basmamış bir keçinin (çepiş) kurban olması caiz değildir.

Deve ve siğir, yedi kişi tarafından ortaklaşa kurban kesilebilir. Hz. Câbir (r.a.), şöyle anlatır: *"Hudeybiye'de Resûlullah'la (s.a.v.) birlikte kurban kestik. Deveyi de, siğiri de, yedi kişi için kestik."* (Müslim, hac, 352, 355; Ebu Davud, dahâyâ, 7, no: 2807; Tirmizî, edâhî, 8)

Kurbanlıkların Kusursuzluğu

Müminin, bütün içtenliğiyle Yaratıcısına bir kurbet (yakınlık ibadeti) olarak keseceği kurbanın, her yönüyle kusursuz ve mükemmel olması gerekir. Kurbanlık hayvan, hem ibadet, hem de sağlık kuralları açısından sağlam, organları tamam ve besili olmalıdır.

Kaçınmak gereken ve az olduğu takdirde kusur sayılmayan dört önemli kusur vardır: 1) Kesileceği yere gi-

	6 aylık	2 yaşına girmiş	3 yaşına girmiş	6 yaşına girmiş
Deve	-	-	-	+
Siğir-Manda	-	-	+	+
Koyun	+(büyük ve gösterişli)	+	+	+
Keçi	-	+	+	+

demeyecek kadar toplam, 2) Ağır hasta, 3) Kemiklerinde ilik kalmamış derecede zayıf (dört adım atabilirse kusur az sayılır), 4) Bir gözü gitmiş hayvan. Bu çeşit hayvanların kesilmesi caiz değildir. Hz. Peygamber (s.a.v.), kurbanlığı engelleyen dört ağır kusuru şöyle saymıştır: "Körlüğü açıkça belli olan, hastalığı görünür olan, apaçık toplamılığı olan ve iliği kurumuşçasına düşkün olan." (Ebû Dâvûd, edâhî, 6; Tirmizî, edâhî, 5) Bu örneklendirici açıklamaya bakarak, diğer engelleyici kusurlar, kıyasla çoğaltılmıştır.

6. Kurbanın Kesimi

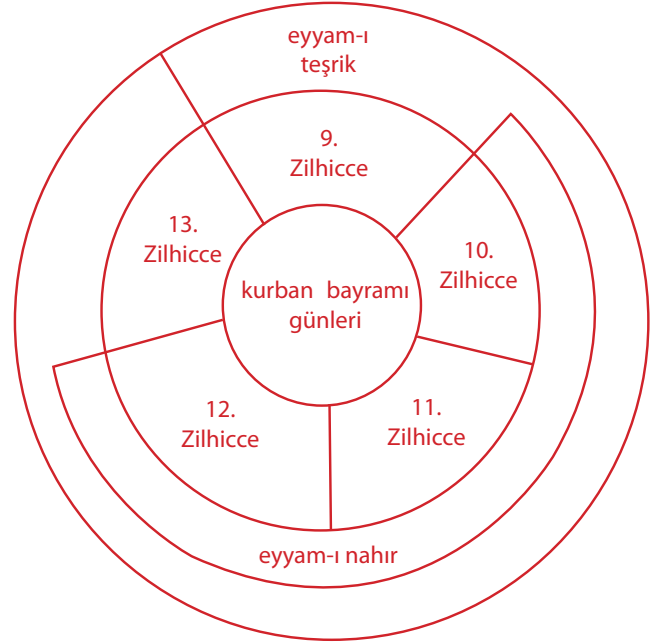
Kurbanın Kesim Zamanı

Hz. Peygamber, Medine'ye gelince, yerli halkın özellikle İran etkisiyle Nevruz ve Mıhrıcan günlerinde eğlenceler yaptığını gördü ve onlara Yüce Allah'ın daha hayırlı olan Ramazan ve kurban bayramlarını bu iki günle değiştirdiğini belirtti. (Ebu Davud, salat, 246/1134, daha-ya, 1; Nesai, ıydeyn, 1; Ahmed, Müsned, 3/103, 178, 235, 250) Böylece Ramazan ve kurban bayramları, meşru kılınmış oldu. Kurban, Eyyam-ı Nahır denen "Kurban Bayramı" (10-12 Zilhicce) günlerinde kesilir. Kesimin başlangıcı, bayram namazının kılınmasından sonradır. Hz. Muhammed (s.a.v.), bu hükmü şöyle belirtmiştir: "Bu bayram günümüzde yapacağımız ilk şey, bayram namazını kılmaktır. Sonra döneceğiz ve kurban keseceğiz. Kim bundan önce keserse, o sadece ailesine et götürmüş olur; bunun ibadetle bir ilgisi olmaz." (Buhârî, edâhî, 1; Müslim, edâhî, 7) Kurbanlarını bayram namazından önce kesmiş olanlara, "Kurbanını namaz kılmadan önce kesen, onun yerine başkasını kessin. Kesmemiş olan, Allah'ın ismiyle kessin" buyurmuştur. (Bu türden diğer rivayetler için bk. Buhârî, edâhî, 8, 11, 12; Müslim, edâhî, 1-12) Hz. Peygamber döneminde bayram namazları, bugün Medine'de Gamâme (Bulut) Camisi'nin yer aldığı, o zaman Musallâ denen bölgede kılınıştır. (Buhârî, ıydeyn, 3)

Kesim Uygulaması

Kesilen her hayvanın helal olması için dinî kesim şeklinin uygulanması şarttır. Bu usûle, "tezkiye" adı verilir. Sünnet üzere yapılacak kesim uygulaması, aşağıdaki gibidir:

a) Keskin ve Bilenmiş Bıçak: Keskin ve büyük bir bı-

çak hazırlanarak kurbanın gözünden uzak bir yere konur. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ, her şeyde iyi davranışı (ihsân) emretmiştir. Öyleyse öldürdüğünüz zaman, öldürmeyi güzelce yapın. Kesecek olursanız, kesmeyi iyi yapın. Bıçağın ağzını bileyin. Hayvana (eziyet ve zahmet vermeyin) rahat ettirin." [Müslim, sayd, 57, no: 1955; Ebû Dâvud, dahâya, 10-12, no: 2815; Tirmizî, diyât, 14, no: 1409; Nesâî, dahâya, 22; İbnu Mâce, zebâih, 3, no: 3170)

b) Hayvanın Yatırılması: Hayvanın ayakları ve yüzü kibleye gelecek şekilde, sol yanı üzerine yatırılır. Sağ arka ayağı dışındakiler bağlanır. Bu sırada varsa diğer kurbanlıkların bu ânı seyretmemesi sağlanır.

c) Kesim Duaları: Hayvan yatırıldıktan sonra kurban duaları okunur. Bu konuda, Hz. Peygamber'den rivayet edilen, iki dua vardır. Dualardan birisi şöyledir:

"İnnî Veccehtu Vecchiye lillezî Fatara's-Semâvâtî ve'l-Arda Hanîfen. Vemâ Ene mine'l-Müşrikîn." (Şüphesiz Allah'ı doğru bir tanıyan olarak, yüzümü, gökleri ve yeri yaratan Allah'a yönelttim: En'am, 6/79) "İnne salâtî ve nüsûkî ve mahyâye ve memâtî lillâhi Rabbi'l-âlemin. Lâ şerîke leh." (Şüphesiz, benim namazım da, ibadetlerim de/kurbanım da, hayatım da, ölümüm de hiçbir ortağı olmayan âlemlerin Rabbi Allah'ındır: En'am, 6/162) "Ve bi-zâlike umirtu. Ve ene mine'l-müslimîn. Allahumme, minke ve leke. Ve an Muhammedin ve ümmetihi. Bismillâhi Vallâhu Ek-

ber.” (Bununla emrolundum. Ben, teslim olanlardanım. Allahım, senden ve senin için. Muhammed ve ümmeti adına. Allah adıyla. Allah, en yücedir.)” (Ebû Dâvûd, udhiyye, 3; Tirmizî, de’avât, 32, 87; İbn Mâce, edâhî, 1)

Hz. Peygamber’in başka bir kesimde, “Bismillâhi, Allâhumme tekabbel min Muhammedin ve âli Muhammedin ve min Ümmeti Muhammedin.” (Allah adıyla. Allahım, Muhammed, Muhammed’in ailesi ve ümmeti adına kabul et) diye dua ettiği nakledilir. (Müslim, edâhî, 19; Ebû Dâvûd, udhiyye, 3)

d) Tekbir Getirmek ve Besmele Çekmek: Dualar okunduktan sonra tekbir getirilir, “Bismillâhi Allahu Ekber” denerek hayvan kesilir.

Kesim sırasında Allah’tan başkasının adını anmamak

run.” (Hac, 22/28); “Her ümmet için, Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerlerine O’nun adını anarak kurban kesmeyi meşrû kıldık. Sizin Tanrınız tek bir Tanrı’dır, O’na teslim olun. Allah anıldığı zaman kalpleri titreyen, başlarına gelene sabreden, namaz kılan, kendilerine verdiğimiz rızıktan sarf eden ve Allah’a gönül vermiş olan kimselere müjde et. İşte kurbanlık deve ve sığırları, Allah’ın size olan nişânelerinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Bağlı hâlde keserken, üzerlerine Allah’ın adını anın. Yan üstü düşüp ölünce onlardan yeyin, isteyene de istemeyene de verin. Şükredersiniz diye onları böylece sizin buyruğunuza verdik.” (Hac, 22/34-36)

Besmele çekerek Allah’ı anma şartı dolayısıyla, hayvanı kesen veya avlayan kişinin Müslüman yahut ehl-i kitap olması gerekir. Bu yüzden ateistlerin, animistlerin ve putperestlerin kestiği hayvanın eti helal değildir.

Tesmiyenin rûknü, Allah’ın (c.c.) isimlerinden biriyle yapılmasıdır. Bu sebeple tesmiye, sadece Al-

lah, Allahu Ekber, Allahu A’zam, Allahu Ecell, Allahu’r-Rahman vb. Cenâb-ı Hakk’ın isimlerinden biriyle yapılır. Allahummeğfirli, Subhânellah gibi, dua anlatan cümlelerle yapılamaz. Müstehap olan, “Bismillâhi Allahu Ekber” demektir. Tesmiye başka dillerde de yapılabilir.

Tesmiye; hayvanı keserken, kesen kişi tarafından yapılır. Tesmiyeyle hayvanı kesme niyeti taşımak şarttır. Tesmiyenin, bakana uzun gelmeyecek bir zaman içinde, kesimle birlikte yapılması gerekir.

e) Hayvanın Sükûnet Bulması: Hayvan böylece kesildikten sonra tamamen ölünceye ve sükûnet buluncaya kadar beklenir: “Kurbanlık büyükbaş hayvanları sizin için Allah’ın nişaneleri kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Onlar saf saf sıralanmış dururken (kurban edeceğinizde) üzerlerine Allah’ın adını anın. Yanları üzerlerine düşüp canları çıkınca, onlardan siz de yeyin, istemeyen fakire de, istemek zorunda kalan fakire de yedirin. Şükredersiniz diye onları sizin hizmetinize verdik.” (Hac, 22/36) Tamamen ölmeden derisini yüzmeye başlamak, omuriliğe bıçak saplamak vb. azap verici davranışlarda bulunmak mekruhtur. Hz. Peygamber (s.a.v.), insana veya hayvana işkence etmeyi (müsle) kesin bir dille yasaklamıştır.

Müminin, bütün içtenliğiyle Yaratıcısına bir kurbet (yakınlık ibadeti) olarak keseceği kurbanın, her yönüyle kusursuz ve mükemmel olması gerekir. Kurbanlık hayvan, hem ibadet, hem de sağlık kuralları açısından sağlıklı, sağlam, organları tamam ve besili olmalıdır.

ve O’ndan başkası adına kurban kesmemek şarttır. Kurban veya eti yenecek hayvanı keserken Allah adını anmaya, “tesmiye” (besmele çekmek) adı verilir. Besmele- nin kasıtlı terki hâlinde, kurban sahih olmaz ve eti yenmez. Hayvan kesiminde Allah adını anmak (besmele çekmek: tesmiye), etin yenmesinin helal olması için şarttır. Bu konuda, tevhide dayalı inanç, düşünce ve davranışı pekiştirmeyi amaçlayan şu âyetler, temel oluşturur: “Onun âyetlerine inanmışsanız, Allah’ın adı anılan şeyden yeyin.” (En’âm 6/118, 119); “Üzerine Allah’ın adı anılmayan şeyden yemeyin. Bunu yapmak, Allah’ın yolundan çıkmaktır.” (En’âm 6/121) Ayrıca, Allah’tan başkası veya putlar adına kesilen hayvanların yenmesi, özleri helal olsa bile, sırf bu sebeple haram kılınmıştır. (Bakara, 2/173; Mâide, 5/3, 5; En’âm, 6/138, 145; Nahl, 16/115) O kadar ki, “üzerine Allah’ın adını anma” ifadesi, Kur’ân-ı Kerim’de birkaç yerde “hayvanı kesme” anlamına da kullanılmıştır. (Hac, 22/28, 34, 36) Özellikle kurbanlık hayvanı keserken besmele çekilmesi, şöylece belirtilmiştir: “Ta ki menfaatlerine şahit olsunlar. Allah’ın onlara rızık olarak verdiği hayvanları belli günlerde kurban ederken, O’nun adını ansınlar. Siz de bunlardan yeyin, çaresiz kalmış yoksulu da doyur-

(Buhârî, zebâih, 25) Ayrıca Resûlullah (s.a.v.), şerîtadan men etmiştir. Şerîta, boğazından sâdece deri kısmının kesilip, boyun damarı kesilmeden ölmeye terkedilen (kurbanlık) hayvandır. (Ebû Dâvud, edâhî 17, no: 2826)

7. Kurbanın Eti, Derisi ve Diğer Kısımları

Kesilen kurbanın eti, derisi ve diğer kısımları için şu kurallara uyulur:

a) *Kurban Etlerinin Yenmesi ve Saklanması*: Kurbanı kesen mükellefin ve aile halkının kurban etinden yemesi müstehaptır: *“Ta ki menfaatlerine şahit olsunlar. Allah’ın onlara rızık olarak verdiği hayvanları belli günlerde kurban ederken, O’nun adını ansınlar. Siz de bunlardan yeyin, çaresiz kalmış yoksulu da doyurun.”* (Hac, 22/28); *“Kurbanlık büyükbaş hayvanları sizin için Allah’ın nişaneleri kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Onlar saf saf sıralanmış dururken (kurban edeceğinizde), üzerlerine Allah’ın adını anın. Yanları üzerlerine düşüp canları çıkınca, onlardan siz de yiyin, istemeyen fakire de, istemek zorunda kalan fakire de yedirin. Şükredersiniz diye onları sizin hizmetinize verdik.”* (Hac, 22/36) Hz. Peygamber de, *“Kurban etini yeyin, yedirin ve biriktirin. (..)”* (Buhârî, edâhî, 16; Müslim, edâhî, 34) buyurmuştur.

Kurban etinin değerlendirilmesiyle ilgili esasların anlatıldığı hadislerde, bu etlerin yenilebileceği, yedirilebileceği, biriktirilebileceği ve de tasadduk edilebileceği ifade edilmiştir. Konuyla ilgili bazı rivayetlerde, Peygamberimizin (s.a.v.) önceleri kurban etinin üç günden fazla tutulmaması gerektiğini ifade ettiği, ancak daha sonra bu sınırlandırmayı kaldırdığı ifade edilmektedir. Bu sınırlandırmanın gerekçesi, hicretin ikinci yılındaki ilk kurban bayramında, çevreden birçok fakir kabile mensubunun Medine’ye akın etmiş olması ve sıkıntı içinde başka insanların da bulunmasıydı. Bu durum sonucunda, ivedi ve doğru bir çözüm olarak, Allah’ın Elçisi kurban etlerinin üç gün içinde tüketilmesini ve dağıtılmasını, evde kurban eti bırakılmamasını istemiştir. Ertesi sene toplumun genel seviyesinde iyileşme görülünce, üç gün sınırlandırmasını kaldırıp kurban etinin yenmesini, yedirilme-

Kesim sırasında Allah’tan başkasının adını anmamak ve O’ndan başkası adına kurban kesmemek şarttır. Kurban veya eti yenecek hayvanı keserken Allah adını anmaya, “tesmiye” (besmele çekmek) adı verilir. Bismelenin kasıtlı terki hâlinde, kurban sahih olmaz ve eti yenmez.

sini istemiş ve ileriki günlerde yenecek şekilde hazırlanıp biriktirilmesi, saklanması müsaade etmiştir. (Buhârî, edâhî, 16; Müslim, edâhî, 18; Ebu Davud, dahâyâ, 9-10; Kütüb-i Sitte, no: 1481)

b) *Kurban Etlerinin Dağıtımı*: Efdal ve mendup olan, kesilen kurbanın üçte birini kendi evinde yemek, üçte birini akraba ve dostlara dağıtmak, kalan üçte birini de fakir fukara-

raya dağıtmaktır. Hz. Peygamber (s.a.v.), kurban etinin üçe taksim edilip, bir bölümünün kurban kesmeyen yoksullara dağıtılmasını, bir bölümünün akraba, tanıdık ve komşularla paylaşılmasını, son üçte birinin de evde bırakılmasını tavsiye etmiştir (Ebû Davud, dahâyâ, 10, no: 2813). Kurban etinin bütünüyle tasadduku caiz olduğu gibi, tamamının ev halkı için saklanması da caizdir, ancak efdal olan yedirme ve tasadduktur. Bununla birlikte, aile fertleri kalabalık ve orta halli ise kurbanlığı tamamen kendilerine bırakmaları menduptur.

c) *Kesim Ücreti Yasağı*: Kurbanı kesene kurbanın etini ücret olarak vermek helal değildir. Kurbanı kesen fakir olursa da aynı hüküm uygulanır. Hz. Peygamber, veda haccında Hz. Ali’ye, kurban olarak kesilen develerinin başında durmasını ve bunların derileriyle sırtlarındaki çul-larını sadaka olarak vermesini, kasap ücreti olarak bunlardan bir şey vermemesini emretmiştir (Ebu Davud; Menasik, 20).

d) *Kurban Etinin Satımı, Kurban Derisinin Kullanımı ve Bağışlanması*: Kurban etlerinin satılması caiz değildir. Sahibi kurban derisini evde kullanabilir. Deri vb. bölümleri kalabilecek şekilde kendisinden faydalanan, yani tüketim malı olmayan kısımları satış suretiyle değiştirilebilir, ancak kendisinden faydalanılamayan para vb. karşılığında satılması helal değildir. Buna rağmen satış yapıldıysa, bu satış geçerlidir. Kurban derisi ve diğer kısımları dağıtılacağı zaman ilkin bunlar fakirlere verilir. Yarası daha çok olursa din ve millet yararına çalışan güvenilir hayır ve yardımlaşma kurumlarına da verilebilir. Kurban etleri, Müslüman olmayanlara da verilebilir. ■

HZ. İBRAHİM'İN KURBAN EDİLMESİ İSTENİLEN OĞLU MESELESİ

Özcan Hıdır*

□ Hz. İbrahim'in kurban etmek istediği oğlunun İsmail mi, İshak mı olduğu meselesi Yahudilik ile İslâm arasında bir polemik konusudur. İslâm'da kurban edilmesi istenen oğlun Hz. İsmail olduğu genel kabul görmüşken Yahudilik'te bu oğlun Hz. İshak olduğuna inanılmıştır. Aşağıda da görüleceği üzere, daha Sahabe döneminden itibaren İslâm kaynaklarında bu ikinci görüşü destekleyen ifadeler bulmak mümkünse de İslâm'da genel kabul, bu oğlun Hz. İsmail olduğu yönündedir. Kur'ân-ı Kerim'de meselenin söz konusu edildiği Saffât Sûresi'nde, konuya ayrıntılı sayılabilecek biçimde yer verilmesine rağmen isim zikredilmemesinin de bunda etkisi vardır. Yahudiler, bu seçimi "kutsal ırk" tezi üzerine oturturlar ve hem yabancı hem de cariye olan bir annenin (Hacer) oğlu olan Hz. İsmail yerine, Sare'den olma Hz. İshak'ın "zebîh/kurbanlık oğul" olmaya daha layık olduğunu dile getirirler.

Öte yandan Ignaz Goldziher ve Reuven Firestone başta olmak üzere birtakım şarkiyatçılar da, Hz. İbrahim'in kurbanlık oğlunun Hz. İshak olduğunu İslâm ve Yahudi kaynaklarından temellendirmeye çalışmışlardır. Onlara göre genel olarak bu tür kıssa ve olaylar, İslâm toplumdaki sözlü rivayet geleneğinin bir sonucu olarak, İslâm ile geçmiş kültürler arasındaki sürekliliğin yeni versiyonları olup, Hz. İbrâhim'in oğlunu kurban etmesinin istenmesi hadisesi de, Tevrat'ta Hz. İshak için anlatılan olayın, Hz. İsmâil adına evrim geçirmiş halini teşkil eder.¹ Gerek bu iddianın ne derece isabetli olduğu gerekse meselenin İslâm açısından durumunun hakikatte neye tekabül ettiği, ancak Kitab-ı Mukaddes'teki ve İslâm kaynaklarındaki ilgili bilgileri dikkatli bir nazarla etüt etmekle mümkün olacaktır.

Tevrat'ta Hz. İbrahim'in Kurbanlık Oğlu Meselesi

Tevrat'ın Tekvin bölümünde bu hadise, birbiriyle ilişkili şu ifadelerle yer alır: "Allah İbrâhim'i deneyip ona dedi: 'Ey İbrâhim!' Ve o: 'İşte ben,' dedi. Ve dedi: 'Şimdi oğlunu, sevdiğin biricik oğlunu, İshak'ı al ve Moriya diyarına git, ve orada sana söyleyeceğim dağların biri üzerinde onu yakılan kurban olarak takdim et.'" (Tekvin 22/1-2)

Bu ifadelerde, kurban edilecek oğlun Hz. İshak olduğunun ve bunun Hz. İbrâhim'in tek çocuğu olduğunun belirtilmesi gibi iki önemli nokta vardır. Ancak yine Tekvin'deki diğer ifadeler, yukarıda anlatılanla çelişmek-

tedir.

"Ve İbrâhim'in karısı Saray ona çocuk doğurmadı; ve Saray'ın bir câriyesi, bir Mısırlı vardı ve onun adı Hacer'di. Ve Saray İbrâhim'e dedi: 'İşte Rab beni doğumdan alı koydu; rica ederim, câriyemin yanına gir, belki ondan çocukların olur.' Ve İbrâhim Saray'ın sözünü dinledi. Ve İbrâhim'in karısı Saray, câriyesi Mısırlı Hacer'i aldı ve onu kocası İbrâhim'e, karısı olmak üzere verdi. İbrâhim Ken'an diyarında oturduktan on sene sonra idi. Ve Hacer'in yanına girdi ve o gebe kaldı." (Tekvin, 16/1-3)

"Ve rabbın meleği ona dedi: 'İşte sen, gebesin ve bir oğul doğuracaksın, ve onun adını İsmâil koyacaksın.'" (Tekvin, 16/11)

"İbrâhim ve Hacer'den İsmâil doğduğu zaman İbrâhim 86 yaşındaydı."² (Tekvin, 16/16)

"Ve İbrâhim, oğlu İshak kendisine doğduğu zaman 100 yaşında idi." (Tekvin, 21/5)

"Ve Allah İbrâhim'e dedi: 'Senin karın Saray'a gelince, onun adını Saray çağırmayacaksın, fakat onun adı Sara olacaktır. Ve onu mübarek kılacağım, ve ondan sana bir oğul vereceğim... Onun adını İshak koyacaksın... Fakat gelecek yıl bu muayyen vakitte Sara'nın sana doğuracağı İshak'la ahdimi sabit kılacağım...' Ve İbrâhim oğul İsmâil'i ve evinde doğanların hepsini, ve parası ile satın alınan-

Hicr Sûresi'nde Hz. İbrâhim'e hitaben, "Biz sana âlim bir evlat müjdeliyorum" buyurulmuştur. Buna karşılık kurban edilme hadisesinin anlatıldığı Saffât Sûresi'nde ise, müjdelenen çocuğun "uysal, mütevazî" olduğu beyan edilmektedir. Buna göre her iki çocuğun ayrı ayrı huy ve karakterde olduğu anlaşılmaktadır.

ların hepsini, İbrâhim evinin adamları arasında her erkeği aldı ve Allah'ın kendisine söylemiş olduğu gibi, aynı o günde gulfeleri etinden sünnet ettirdi. Ve İbrâhim gulfe etinden sünnet olunduğu vakit, doksan dokuz yaşında idi. Ve oğul İsmâil gulfesinin etinden sünnet olunduğunda, on üç yaşında idi."³ (Tekvin, 17/15-25)

"Tevrat'taki bu ifadeler, aşağıda ayrıca değerlendirileceği üzere, çelişkilidir. Zira Allah Teâla, 14 yaşına kadar Hz. İbrâhim'den tek evladının kurban edilmesini istemişse, şüphesiz bu çocuk Hz. İsmâil olmalıdır. Şayet Allah'ın Hz. İshak'ın kurban edilmesini istediği söylenirse, bu durumda onun Hz. İbrâhim'in tek oğlu olduğunu söylemek yanlış olacaktır."

İslâm Kaynaklarında Meselenin Ele Alınışı

Konuyla ilgili İslâm kaynaklarında da birbiriyle çelişen rivayetler yer alır. Yukarıda da belirtildiği gibi, Kur'an'da isim zikredilmeksizin bu hadisenin anlatıldığı Sâffât Sûresi 101-113.

âyetlerinin tefsirinde, kurban edilmesi istenen oğulun kimliği konusunda oldukça farklı rivayetler nakledilir. Buna göre Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd, Abbas b. Abdulmuttalip, Abdullah b. Abbas, Ebû Hüreyre, Katâde, İkrime, Hasan el-Basrî, Saîd b. Cübeyr, Mücâhid, Şa'bî, Mesrûk, Mekhûl, Zührî, Atâ, Mukâtil b. Süleymân ve Kâ'b'ul-Ahbâr'ın bulunduğu sahâbî ve tâbiiler, kurban edilmesi istenen oğulun Hz. İshak olduğunu söylemişlerdir.⁴ Buna karşılık bu oğulun Hz. İsmâil olduğunu söyleyenler ise başlıca şunlardır: Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Ebû Hüreyre, Muâviye, İkrime, Mücâhid, Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî, Rebî' b. Enes, Hasan el-Basrî, Şa'bî, Saîd b. Müseyyeb, Dahhâk, Ahmed b. Hanbel.⁵

Bu iki grup liste karşılaştırıldığında, bazı sahâbî ve tâbiilerden, kurban edilenin hem Hz. İshak hem de Hz. İsmâil olduğu yönünde rivayetler nakledilmiş olduğu görülür. Tefsir ilminin en önde gelen öncülerinden Abdullah b. Abbas (r.a.) da kendisinden bu konuda iki farklı rivayet nakledilen sahâbîlerdendir. İbn Abbas'tan nakledilen ve kurban edilmesi istenenin Hz. İshak olduğunu söyleyen rivayetler İkrime kanalıyla nakledilirken, Hz. İsmâil'in kurban edilmesinin emredildiğini bildirenler ise başlıca, Şa'bî, Saîd b. Cübeyr, Yûsuf b. Mihrân ve Mücâhid'den nakledilmiştir. Öte yandan Atâ b. Ebî Rebâh'ın naklettiğine göre İbn Abbas, kurban edilmesi istenenin İsmâil olduğunu söyleyerek şöyle demiştir: "Yahudiler, kurban edilmesi istenilen oğulun İshak olduğunu iddia ediyorlar; ancak onlar bu konuda yalan söylemektedir."⁶

İlgili rivayetlerin ihtilâfı sonucu İslâm âlimlerinin de konu hakkındaki görüşleri farklılık arz etmiştir. Taberî⁷, kurban edilmesi istenen oğulun ke-

sinlikle Hz. İshak olduğu kanaatindedir. İbn Kuteybe de, âlimlerin çoğunun kurban edilmek istenilenin Hz. İshak olduğunu söylediğini, Tevrat'taki ifadelerden hareketle kendisinin de bu görüşte olduğunu belirtmiş, ardından

bunu destekleyen nakillere yer vermiştir.⁸ İbn Haldûn ise, Taberî'nin bu konuda tercih edilen görüşün Hz. İshak olduğunu söylediğini belirterek, açıkça zikretmese de, bu görüşe meyletmiştir.⁹ Buna karşılık İbn Kesîr, kurban edilmesi istenilen oğulun kesin olarak Hz. İsmâil olduğu görüşünü benimsemiş ve onun Hz. İshak olduğunu söyleyenlerin de dayanaklarının isrâiliyyât olduğunu söylemiştir.¹⁰ Süyûtî gibi bazı âlimler ise tarafsız bir tavır takınmış ve kesin bir görüş bildirmekten çekinmiştir.

Elde mevcut kaynaklardaki rivayetler objektif olarak değerlendirildiğinde ve oransal olarak bir kıyaslama yapıldığında, kurban edilmesi istenen oğulun Hz. İsmâil olduğunu söylemek mümkündür. Zira yukarıda görüş ve iddialarına yer verdiğimiz şarkiyatçı R. Firestone'un da belirttiği gibi, bu oğulun Hz. İsmâil olduğunu ifade eden rivayetler diğerine göre daha fazladır.¹¹

Öte yandan yukarıda, Tevrat'ta bu olayın anlatıldığı ifadeler arasındaki çelişkilere işaret etmiştik. Sâffât sûresinde, Hz. İbrâhim'in ana yurdundan ayrılırken Allah'tan kendisine sâlih bir evlat vermesini istediği nakledilir ve onun bu isteğine karşılık olarak Allah Teâla ona, halim/uysal, mütevazî bir evlat bahşedeceğini müjdelemiştir. Olayların gelişimi ve Hz. İbrâhim'in o anki konuşma tarzı, onun bu duasını çocuğu olmadığı bir sırada yaptığını göstermekte ve müjdelenen çocuğun, onun ilk erkek çocuğu olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki Kur'an'da

H. İbrâhim'in iki oğlundan bahsedilirken, "Bana ihtiyarlığımda İsmâil ve İshak'ı bahşeden Allah'a hamdedelim"¹² buyurularak isimleri sıra ile anılmıştır. Diğer taraftan Kur'an, Hz. İshak'ın doğacağına dair verilen müjdede onun için "ilim sahibi"¹³ ifadesini kullanmıştır. "Hicr sûresinde de Hz. İbrâhim'e hitaben, "Biz sana

H. İbrâhim'in kurban edilmesi istenen oğulun H. İsmail mi yoksa H. İshak mı olduğu tartışması yapılmış ve İslam'da kurban edilmesi istenen oğulun H. İsmail olduğu genel kabul görmüşken Yahudilik'te ise bu oğulun H. İshak olduğuna inanılmıştır.

âlim bir evlat müjdeliyoruz" ¹⁴ (Hicr / 53) buyurulmuştur. Buna karşılık kurban edilme hadisesinin anlatıldığı Sâffât Sûresi'nde ise, müjdelenen çocuğun "uysal, mütevazı" (Sâffât / 101) olduğu beyan edilmektedir. Buna göre her iki çocuğun ayrı huy ve karakterlere sahip olduğu anlaşılmaktadır." Kaldı ki Kur'an'da kurban edilme hadisesinin tamamı anlatıldıktan sonraki âyetlerde Hz. İbrâhim'e Peygamber olacak İshak adında sâlihlerden bir evladın müjdelendiği ¹⁵ bildirilmektedir.

Bu ve benzeri deliller ışığında kurban edilmesi istenen oğulun Hz. İsmâil olduğu ortaya çıkmakta ise de aksi görüşü savunanların da birtakım deliller ileri sürdüğü görülmektedir. Ne var ki biz burada bütün bu delillerin zikrinden ziyade, Hz. İshak'ın kurban edilmesinin istendiği konusundaki rivayetlerin İslâm âlimleri tarafından benimsenip kaynaklara nasıl girmiş olabileceği noktası üzerinde duracağız. Yahudilerin böyle iftihar vesilesi bir olayı, Hz. İsmâil yerine ataları olan Hz. İshak'a maletmeleri anlaşılır bir tutumdur. Ancak İslâm âlimlerinin, özellikle de Abdullah b. Abbas gibi tefsir ilminde yetkin bir sahâbîden bu konuda her iki görüşü de destekleyen rivayetler nakledilmesi, izaha muhtaç yönler barındırmaktadır. Burada akla gelen ilk ihtimal, bu tür rivayetlerin kaynaklara, isra-

iliyyatın İslâm kaynaklarına intikalinde öncü şahsiyetlerden olan Kâ'bu'l-Ahbâr kanalıyla girmiş olduğudur. Zira Hz. İshak'ın kurban edilmesi istenen oğul olduğu yönündeki rivayetleri nakledenler arasında Kâ'b da bulunmakta, buna karşılık Hz. İsmâil olduğuna dair rivayetlerde onun ismine rastlanmamaktadır. Nitekim İbn Kesîr, meseleyi bu açıdan ele alarak şöyle demiştir:

"Gerçeği ancak Allah bilir; fakat dikkat edilirse Hz. İshak'ın kurban edilmesi istenen oğul olmasıyla ilgili bütün rivayetler, Kâ'bu'l-Ahbâr tarafından nakledilmiştir. Kâ'b, Hz. Ömer döneminde Müslüman olmuştu ve Müslümanlara, Yahudi-Hristiyan (kutsal) kitaplarından pasajlar okumaktaydı. Onun okuduğu bu pasajları önceleri sadece Hz. Ömer dinlerken, daha sonra başkaları da bunları dinlemeye başladı. Böylece Kâ'b'ın bazı doğru, yanlış ve uydurma hikâye ve kıssalarını Müslümanlar öğrenmiş oldular. Halbuki, ümmetin Kâ'b'ın bilgi hazinesine ihtiyacı bulunmamaktadır." ¹⁶

Görüldüğü gibi İbn Kesîr açıkça, Hz. İshak'ın kurban edilmesi istenilen oğul olduğuna dair rivayetlerin İslâm kaynaklarına, Kâ'b vasıtasıyla Yahudi kaynaklarından intikal ettiğini söylemiştir. Kaynaklardaki rivayetlerde İbn Abbas'ın Kâ'b'dan söz konusu ettiğimiz meseleyle ilgili

bilgi aldığını gösteren bir kayda rastlanmazken, aynı konuda Ebû Hüreyre'nin Kâ'b'dan bilgi alış-verişinde bulunduğu görülmektedir.¹⁷ Bununla birlikte İbn Kesîr'in yukarıda nakledilen görüşünün, önde gelen bazı sahâbî, tâbî ve Taberî gibi âlimleri zan altında bıraktığı da açıktır. Öyleyse başta İbn Abbas'tan nakledilen rivayetlerin bir kısmında olduğu gibi, kurban edilen oğulun Hz. İshak olduğu görüşündeki âlimlerin bu kanaate sahip olmalarında, Kur'an'daki ilgili âyetlerde isim zikredilmeyip -Elmalılı Hamdi Yazır'ın (ö. 1942) da belirttiği gibi, kurban edilmek istenenin Hz. İsmâil olduğu ancak delâleten anlaşılır,¹⁸ çelişiklere rağmen Tevrat'ta bu ismin açıkça "İshak" olarak zikredilmesinin önemli âmil olduğu söylenebilir.

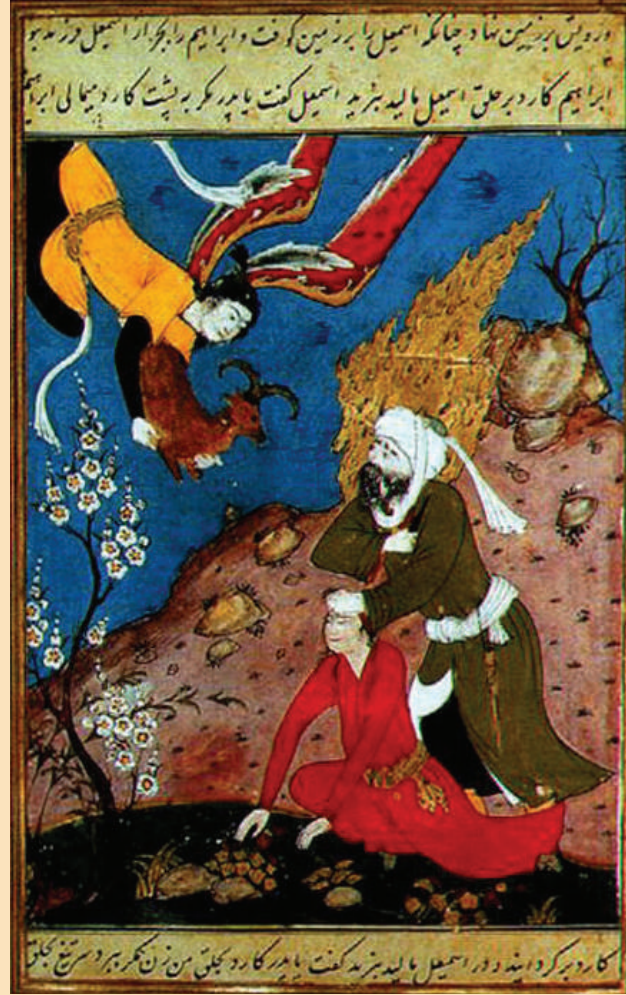
Süleyman Ateş, kurban edilmesi istenenin Hz. İshak olduğu görüşünü benimseyerek bu yöndeki delilleri öne çıkarmıştır. O, elde mevcut kanıtlardan bunun İshak olduğunun anlaşılmasına rağmen Müslümanların çoğunluğunun, kurbanlığın Hz. İsmâil olduğu görüşünü benimseydiğini ve bunun yaygınlık kazandığını söyler. Bunun sebebini ise, Allah'ın emri uğruna kurban edilmeye gönülden razı olmanın büyük bir fedakârlık olmasından dolayı Arapların, bu fedakâr insanın kendi ataları İsmâil olmasını arzulamalarına bağlar. Ateş'e göre bu konudaki rivayetler, ya Yahudilerle irtibatlı bazı Müslümanlar veya Müslüman olmuş Yahudi ve Hristiyanlar tarafından tefsirlere sokulmuştur.¹⁹ Bu iddiasına rağmen Ateş'in, kurban edilmek istenen oğulun Hz. İshak olduğu ile ilgili rivayetlerin önemli kısmının Kâ'b'u'l-Ahbâr'dan nakledildiği olgusunu görmezden gelmesi, dikkat çekicidir.

Netice olarak Hz. İbrâhim'in oğlunu kurban etmesinin emredildiği hadisede, İslâm kaynaklarında hem Hz. İshak hem de Hz. İsmâil'in kurban edilmesi istenen oğul olduğu yönünde rivayetler bulunmaktadır. Aralarında İbn Abbas'ın da yer aldığı bir grup âlimden, bu iki farklı görüşü de benimseyen rivayetler nakledilmiştir. Bununla beraber İbn Abbas'ın, kurban edilmek istenenin Hz. İsmâil olduğunu, Yahudilerin bu konuda hatalı olduğunu açıkça ifade ettiği yönündeki sözüne yukarıda yer vermiştik. "Gerek Kur'an ifadelerinin herhangi bir isimden bahsetmemesi gerekse bu konuda Hz. Peygamber'den sarîh ve güvenilir bir hadisin sâbit olmaması"²⁰ nedeniyle, kaynaklarda farklı rivayetler yer almıştır. Bu itibarla, İslâm âlimleri arasında bu meseleyle ilgili herhangi bir ihtilâftan bahsedilemeyeceği²¹ ve ortaya atılmak istenen ihtilâflı durumun Yahudilerin propagandasının sonucu olduğu²²

gibi görüşleri, elde mevcut İslâm kaynaklarındaki bilgiler göz önüne alındığında, ihtiyatla karşılamak gerekir." Zira bu hususta İslâm âlimleri arasında ihtilâf bulunmaktadır. Nitekim tasnif dönemi hadis alimlerinden Hâkim, her iki görüş sahiplerini destekleyecek rivayetlere yer verdikten sonra, muhtelif bölgelerde kendilerinden hadis aldığı hocalarının, kurban edilmek istenilen oğulun Hz. İsmâil olduğu konusunda ihtilâf etmediklerini ancak sonradan bu konudaki delilleri biraraya getiren musanniflerin kurban edilmek istenilen oğulun Hz. İshak olduğunu tercih ettiklerini belirtir.²³ Bu ifade, iki görüş arasında tercihte bulunmanın zorluğuna işaret ediyor gibi gözükse de, gerek Tevrat'taki çelişkiler, gerekse İslâm kaynaklarındaki bilgilerin önemli bir çoğunluğunun kurban edilmesi istenilen oğulun Hz. İsmail olduğunu söylediği açıktır. ■

D İ P N O T L A R

1. Firestone, Reuven, *Journeys in Holy Lands*, New York 1990, s. 155, 157, 158.
2. İbn Sa'd'ın naklettiği bir rivayete göre ise, Hz. İsmail doğduğunda Hz. İbrâhim 90, Hz. İshak doğduğunda ise 120 yaşındadır (bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 48).
3. Buhârî'nin rivayet ettiği bir hadiste (bk. Enbiyâ, 8), sünnet olduğunda Hz. İbrâhim, seksen yaşındadır.
4. Bu âlimlerin görüşleri için bk. Taberî, *Tefsîr*, XIII, 96-98; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihaye*, I, 150; Fahrüddin er-Râzî, *Tefsîr*, XXV, 153.
5. Bu âlimlerin görüşleri için bk. Taberî, *Tefsîr*, XIII, 99-101.
6. Taberî, a.g.e., XIII, 99; Taberî, *Târih*, I, 268; İbn Kesîr, a.g.e., VII, 28.
7. bk. Taberî, *Tefsîr*, XIII, 90, 102; Taberî, *Târih*, I, 263.
8. bk. İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 35-37.
9. bk. İbn Haldûn, *İber*, II, 38.
10. bk. İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihaye*, I, 163; İbn Kesîr, *Tefsîr*, IV, 20-21.
11. Firestone, *Journeys*, s. 102, 135.
12. İbrâhim 14/39.
13. ez-Zâriyât 51/28.
14. el-Hicr 15/53.
15. es-Sâffât 37/112.
16. İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihaye*, I, 149.
17. bk. Taberî, *Tefsîr*, XIII, 96-98.
18. bk. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1936, V, 4065.
19. bk. Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul, tarihsiz, VII, 415-16.
20. Konuyla ilgili Hz. Peygamber'den doğrudan bir rivayet sâbit olmamakla birlikte bunun, Hz. Peygamber döneminde konunun tartışılmadığından kaynaklandığı söylenebilir. Ne var ki kurban edilmek istenenin Hz. İsmâil olduğunu zımî olarak gösteren İbn Abbas'tan nakledilen rivayetler bulunmaktadır (bk. Buhârî, *Enbiyâ*, 9; Ahmed b. Hanbel, I, 347; Ayrıca Hz. İsmâil ismini açıkça zikreden bazı rivayetler için de bk. Hâkim, *Müstedrek*, II, 604-606. Diğer yandan Hz. Peygamber'in babası Abdullah ve İsmâil'i (a.s.) kastederek, Ene ibn'uz-zebihayn=Ben iki kurbanlığın zürriyetindenim mealinde bazı kaynaklarda (bk. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 230) yer alan rivayet, bu lafızlarla sâbit görülmemiştir. Ancak Hâkim'in *Müstedrek*'inde, bunu anlam olarak destekleyen bir rivayet bulunmakta ve ayrıca sözü edilen rivayet de, aynı lafızlarla ancak senetsiz olarak hikâye edilmektedir. Buna göre Hz. Peygamber kendisine "Ey iki kurbanlığın oğlu! diye hitab eden birine mukabelede bulunmamış ve onu tebessümle karşılamıştır (bk. Hâkim, *Müstedrek*, II, 604).
21. bk. Mevlâna Şibli, *Asr-ı Saadet*, trc. Ömer Rıza Doğrul, İstanbul 1973, I, 104-106.
22. bk. Mevdûdî, *Ebu'l-Ala, Tefhimü'l-Kur'an*, İstanbul 1996, V, 35.
23. bk. Hâkim, a.g.e., II, 609.

HZ. İSMAIL (a.s.)

Hazırlayan: Yunus Kaplan*

Yüzyıllardır nesilden nesile aktarılan; kutsal metinlerde, tarih kitaplarında yer alan, dedelerin torunlarına anlattığı, babaların evlatlarına aktardığı, ihtişamlı bir teslimiyet hikâyesinin başkahramanıdır Hz. İsmail (a.s.).

□ Allah'ın "dostum" dediği, "sâdık" bir peygamber olan Hz. İbrahim'in (a.s.), müminlerin annesi Hz. Hacer'den dünyaya gelmiş oğludur. Kendisi de bir peygamber olan Hz. İsmail, son peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.v.) de dedesidir. Kur'an-ı Kerim'de on iki yerde ismi geçen bu güzide peygamber, Cürhüm kabilesinin peygamberidir.¹

Hz. İbrahim'in Sâre isimli hanımından çocuğu olmuyordu. İbrahim (a.s.) "Rabbim! Bana sâlihlerden olacak bir evlat ver!" diye dua etmişti. Hz. Hâcer ile evlendi. Bu evlilikten Hz. İsmail dünyaya geldi. Cenâb-ı Hak Hz. İbrahim'e Hz. Hacer ve oğlu İsmail'i Hicaz'a götürmesini emretti. Uzun süren bir yolculuktan sonra Hz. İbrahim, Hz. Hacer ve oğlu İsmail'i Mekke vadisinde bir ağacın gölgesine bıraktı. Burası Mescid-i Haram'ın yurakı tarafında, Zemzem suyunun bulunduğu yerdi. Hz. İbrahim onları orada yalnız bıraktı ve gitti. Bir rivayette göre İbrahim Aleyhisselam müminlerin annesi Hz. Hacer'i Kâbe'nin bulunduğu yere bırakınca Hacer: "Bizi kime bırakıyorsun, bize kim bakacak?" diye sordu. İbrahim Aleyhisselam, "Sizi Allah'a bırakıyorum" dedi. Hz. Hacer bu sözü işitince: "O halde Allah bize zarar dokundurmaz" dedi, Hz. İbrahim de hanımındaki bu teslimiyeti gördükten sonra huzur ve rahatlık içerisinde yola koyuldu. Onları son defa görebileceği Seniyyetü'l-veda' denilen tepeye gelince durdu. Beytullah'ın yeri olan küçücük tepeye doğru döndü, mübarek ellerini kaldırdı ve Kur'an-ı Kerim'de de zikredilen şu duayı yaptı: "Ey Rabbimiz, ben zürriyetimden bir kısmını ziraate elverişsiz bir vadiye, Senin mukaddes beytinin yanına yerleştirdim, namazı dosdoğru kılabilirmeleri (sana kullukta bulunabilmeleri) için Ey Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meyllettir, onları çeşit çeşit yiyeceklerle rızıklandır. Umulur ki onlar şükrederler."²

Hz. Hacer ve Hz. İsmail'in suyu ve azığı tükendi. Etrafta ne su vardı, ne de yiyecek. Hz. İsmail durmadan ağlıyordu. Hz. Hacer bir şeyler bulabilmek için bebeğinin yanından ayrıldı. Safâ tepesine çıktı, etrafa baktı, hiçbir şey bulamadı. Son-

Daha sonra Hz. İsmail'e durumu anlattı ve rüyasında Allah Teâlâ'nın kendisine oğlunu kurban etmesini emrettiğini söyledi. Hz. İsmail babasına hiç itiraz etmeden "Babacığım, Allah'ın sana emrettiği ne ise onu yap!" diyerek teslimiyetle karşılık verdi.

ra Merve tepesine çıktı, yine hiçbir şey göremedi. Su bulabilmek ümidiyle Safâ'yla Merve arasında defalarca gidip geldi. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde "Bunun için insanlar, Safâ ile Merve (Tepe-si) arasında sa'y ederler." buyurmuştur. Hz. Hacer, en son Merve'ye çıktığında İsmail'in ayağının dibinden su aktığını görünce koşarak o sudan

oğluna içirdi, kendisi de içti. Su boşa akmasın diye bir yandan gölet yapıp suyu korumaya çalışıyor, bir yandan da avuçlarıyla kırbasını dolduruyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu hadiseyi şöyle anlatmıştır: "Allah İsmail'in annesi Hacer'e rahmet eylesin! Eğer o, Zemzem'i kendi haline bıraksaydı da suyu avuçlamasaydı, muhakkak ki Zemzem akar bir kaynak olurdu."³

Hz. Hacer'in suyu bulmasından sonra Mekke vadisinden geçen Cürhümîler'den bir grup, vadinin üstünde bir kuş gördü. Bu kuşun su olan yerde uçtuğunu bilen Cürhümîler, daha önce bu vadiye bir su kaynağı olmadığını biliyorlardı. Acaba yeni bir su kaynağı mı bulundu diye içlerinden birisini kontrol için gönderdiler. Suyu haber alınca, gelip su almak için Hz. Hacer'den izin istediler. Suda bir hak iddia etmemeleri şartıyla Hz. Hacer onlara izin verdi. Hz. İsmail Arapça'yı onlardan öğrendi. Gençlik yaşına gelince Hz. İsmail Cürhümîler'den biriyle evlendi. Bu evlilikten sonra Hz. Hacer vefat etti.

Kabe'nin İnşası

Hz. İbrahim bir müddet daha oğlundan ve ailesinden uzakta yaşadı. Sonra tekrar Mekke'ye geldi. O sırada Hz. İsmail, Zemzem kuyusunun yakınında büyük bir ağacın altında okunu yontup düzeltmekteydi. Hz. İsmail babasını tanıyınca onunla kucaklaştı. Hz. İbrahim oğluna, "Ey İsmail! Allah bana büyük bir iş emretti" dedi. Hz. İsmail de, "Babacığım, Rabbim ne emretti ise onu yerine getir" diye karşılık verdi. Hz. İbrahim, "Fakat bu işte sen bana yardım edeceksin" dedi. Hz. İsmail, "Ben sana her türlü yardıma hazırım" diye cevap verdi. Hz. İbrahim, "Allah burada bir Ev yapmamı emretti" diyerek yüksekçe bir tepeye işaret etti.

"Allah İsmail'in annesi Hacer'e rahmet eylesin! Eğer o, Zemzem'i kendi haline bıraksaydı da suyu avuçlamasaydı, muhakkak ki Zemzem akar bir kaynak olurdu." (Buharî, Enbiyâ, 9)

İbn Abbas rivayet eder ki, "Hz. İbrahim'le Hz. İsmail işte orada Kâbe'nin temelini kurup duvarlarını yükselttiler. Hz. İsmail taş getirir, Hz. İbrahim de inşa ederdi. Nihayet Beytullah'ın duvarları iyice yükselince Hz. İsmail, bugünü kadar özel saygı gösterilip ziyaret edilen malum taşı getirdi. Hz. İbrahim onu ayağının altına (iskele olarak) koydu, üzerinde inşaata devam etti. Nihayet inşaat bittikten sonra, baba oğul Beytullah'ın etrafında dolaştılar ve şöyle dua ettiler: *"Ey Rabbimiz, bizden (şu hizmeti) kabul et, şüphesiz hakkıyla işiten, kemâliyle bilen Sen'sin!"*" ⁴

H. İsmail'in Kurban Edilmesi Hadisesi

H. İsmail yedi yaşına bastığı sıralarda Hz. İbrahim, rüyasında oğlu İsmail'i Allah için kurban ettiğini görmüştü. Bu rüya üç defa tekrarlanınca Hz. İbrahim bunun Allah'tan gelen bir emir olduğunu anladı ve oğlunu kurban etmek üzere Mekke'ye gitti. Onu annesinin yanında buldu. Oğluna, *"Yavrucuğum! Bir ip ve büyük bir bıçak al. Sonra, şu vadiye gidelim de ev halkına odun toplayalım"* dedi. Daha sonra Hz. İsmail'e durumu anlattı; rüyasında Allah Teâlâ'nın kendisine oğlunu kurban etmesini emrettiğini söyledi. Hz. İsmail babasına hiç itiraz etmeden *"Babacığım, Allah'ın sana emrettiği ne ise onu yap!"* diyerek teslimiyetle karşılık verdi. Bunu üzerine Hz. İbrahim, oğlunu Allah yolunda kurban etmek üzere yere yatırdı ve onu kesmeye çalıştı. Fakat bıçak kes-

medi. Bu hadise Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılır: *"İbrahim: 'Ey Rabb'im! Bana, salihlerden bir oğul ihsan et!' diye dua etti. Biz de ona, çok uysal bir oğul müjdesini verdik. Artık, o oğul, İbrahim'in yanında koşma çağına erince, babası: 'Oğulcağızım! Ben, seni rüyamda kurban ettiğimi görüyorum! Ne düşünürsün?' dedi. Oğlu: 'Babacığım! Sana verilen emir ne ise onu yap! İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın!' dedi. Böylece ikisi de, Allah'ın emrine boyun eğdiler. İbrahim, onu alnı üzere yatırdı. Biz, ona: 'Ey İbrahim! Sen, rüyana sadakat gösterdin. Şüphesiz ki biz, salih amel işleyenleri böyle mükâfatlandırırız!' diye seslendik. Gerçekten de bu, apaçık ve kesin bir imtihanı. Ona büyük bir kurbanlık fide verdik. Sonra gelenler arasında, ona iyi bir nam bıraktık. Selâm olsun İbrahim'e! Biz, iyi hareket edenleri, işte böyle mükâfatlandırırız. Gerçekten de o, inanmış kullarımızdandı. Ona, salihlerden bir Peygamber olmak üzere de, İshak'ı müjdeledik. Hem ona, hem İshak'a bereketler verdik. Her ikisinin neslinden, iyi hareket edeni de, nefesine apaçık zulüm edeni de vardır."* ⁵ ■

D İ P N O T L A R

**M. Âsım Köksal'ın Peygamberler Tarihi'nden yararlanılmıştır.

1. el-Bakara, 2/136, Âl-i İmrân, 3/84.
2. İbrahim, 14/37.
3. Buharî, Enbiyâ, 9.
4. Buharî, Enbiyâ, 9; el-Bakara, 127.
5. Saffât, 37/100-113.

MEZHEPLER AÇISINDAN KURBANIN FIKHÎ BOYUTU*

Hüseyin İZGİ**

Hiz. Peygamber (s.a.v.) "Kimin hali vakti yerinde olur da kurban kesmezse namazgâhımıza yaklaşmasın." buyurarak imkânı olduğu halde kurban kesmeyenleri ağır bir dille uyarmıştır.

□ Teslimiyetin Sembolü Kurban

Sözlükte "yakınlaşma" anlamına gelen kurban, kulun birtakım fiillerle Allah'a yakınlaşmasını, özel olarak da meşru kılınan birtakım hayvanların usulüne uygun olarak boğazlanması suretiyle kulun yaratıcısına olan bağlılığını, teslimiyetini simgelemektedir. Vacip olan **adak kurbanı**, çocuk dünyaya geldiği zaman kesilmesi sünnet olan **akika kurbanı**, kavuşulan bir nimetin neticesinde kulun Rabbine karşı teşekkürünü ifade için gönüllü (nafile) olarak kestiği **şükür kurbanı** gibi çeşitleri olan kurbanların en önemlisi Zilhicce'nin 10'undan sonra kurban bayramı günlerinde kesilmesi meşru kılınan kurbandır.

Kurban bayramı günlerinde kesilen kurbana **udhiye** denilmekte olup, bu kurban ilk olarak Hz. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz. İsmail'in (a.s.) Allah'a olan teslimiyetlerinin mükâfatı olarak kesilmiştir. Ardından Yüce Allah için, belli hayvanların usulüne uygun bir biçimde boğazlanması meşru kılınarak, onların hatıraları kıyamete kadar gelecek Müslümanların zihinlerinde canlı tutulmak istenmiştir.¹

Müslümanlar, kurban bayramı günlerinde belirli hayvanların boğazlanması suretiyle yerine getirdikleri kurban ibadetiyle, Allah'a olan bağlılıklarını ortaya koymaktadırlar. Tüm ibadetlerde olduğu gibi, kurban ibadeti özelinde de O'nun emirlerini yerine getirme noktasındaki tereddütsüz tavırlarıyla Allah'a yaklaşma iradelerindeki samimiyetlerini her yıl bir kez daha tekrar etmektedirler. Kur'an-ı Kerim'de "Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır. Fakat O'na sadece takvanız ulaşır"² buyurularak, kurban ibadeti yerine getirilirken kişinin taşıdığı samimi niyetin Allah katındaki önemine dikkat çekilmiştir. Kesilen kurban etlerinin sünnete uygun olarak dağıtılması neticesinde, Müslümanların birbirleri ile olan sosyal dayanışmasına da katkı sağlayan kurban ibadeti, bünyesinde birçok sosyal ve iktisadi hikmetleri barındırmaktadır.

Kurbanın Fıkhi Hükümü

Hanefi mezhebine göre belirli şartları taşıyan varlıklı Müslümanların kurban bayramında kurban kesmeleri vacip, Şafiî mezhebinde ise sünnet-i kifâyedir; yani Şafiîler'e göre bir evde bir tane kurban kesildiği zaman o kurban tüm aile bireyleri için yeterli olur.³

Ebû Hanife'ye göre "Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."⁴ âyeti kurbanın vacip olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) "Kimin hali vakti yerinde olur da kurban kesmezse namazgâhımıza yaklaşmasın."⁵ buyurarak imkân olduğu halde kurban kesmeyenleri ağır bir dille uyarmıştır. Hanefiler, Rahmet Peygamberi'nin yaptığı böylesine sert bir uyarının, ancak yerine getirilmesi kesin olarak istenen bir ibadetin terkinde yapılabileceğini söyleyerek, buradan kurban bayramı günlerinde belli şartları taşıyan Müslümanların kurban kesmelerinin vacip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.⁶

Şafiîlere göre ise, Kevser sûresindeki âyet kurban kesmenin meşruiyetini bildirmekle beraber bunun vacip olduğunu göstermez. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ve ashabdan bazılarının uygulamaları da kurbanın vacip olmadığını göstermektedir. Şafiîler, Hz. Ebû Bekir

ve Hz. Ömer'in, kendi uygulamalarının halk tarafından vacip olarak algılanabileceği endişesiyle kurban kesmemelerinden yola çıkarak kurban bayramında kurban kesmenin vacip değil sünnet olduğu hükmüne ulaşmışlardır.⁷

Kurban Kesmek Kimlere Gereklidir?

Hanefiler'e göre hür, âkil-bâliğ, mukim ve aslî ihtiyaçları dışında nisap miktarı veya daha fazla mala sahip kadın veya erkek her Müslümanın kurban kesmesi vaciptir.⁸ Nisap miktarı mal ise 20 miskal (80.18 gr.) altın veya bunun değerinde nakit para ya da ticaret eşyası olup bu miktar dinen zenginlik ölçüsüdür. Kurban bayramı günlerinde nisap miktarı mala sahip olan kişi diğer şartları da taşıyorsa kendisine kurban vacip olur. Kurban nisabında, zekât nisabından farklı olarak malın nâmî (artıcı) olması

Kişi kurbanını bizzat kendisi kesebileceği gibi kendilerine her bakımdan güvenilen kişi veya kuruluşlara vekâlet vermek suretiyle, yurttaşında veya yurtdışında kestirebilir.

şart olmadığı gibi, bu malın üzerinden bir yıl geçme şartı da bulunmamaktadır. Kurban bayramı günlerinde sefer mesafesinde bir yere yolculuk yapanların kurban kesmeleri vacip değildir. Hac farızasını yerine getirenler, niyet ettikleri hac çeşidine göre kestikleri kurbanın dışında ayrıca kurban kesmezler.

Kurbanlık Hayvanlar

Kurban şer'an belirlenen bazı hayvanların belirli bir zamanda boğazlanması suretiyle yerine getirilir. Kurban edilmesi dinimizce meşru kılınan hayvanlar koyun, keçi, sığır, manda ve deve olup, bunların dışındaki hayvanlardan kurban olmaz. Kurban edilecek büyükbaş hayvanlardan devenin beş, sığır ve mandanın iki, küçükbaş hayvanlardan koyun ve keçininse bir yaşını doldurmaları gerekir. Şafiî mezhebine göre keçinin de kurban edilebilmesi için iki yaşını doldurması lâzımdır. Bu yaşların hesaplanmasında kamerî takvim (kamerî takvime göre bir yıl 354 gündür) esas alınır. Bu hayvanlardan koyun altı ayını doldurduğu halde bir yaşında gibi gelişmiş ise kurban edilebilir.⁹

Koyun ile keçi tek kişi adına kurban edilebilir. Sığır, manda ve deveyi ise bir kişi tek başına kurban edebileceği gibi, yedi kişiye kadar ortak olarak da kesilebilir. Ortakların tek veya çift olmaları arasında bir fark bulunmamaktadır.

Ortaklaşa kurban keseceklerin hepsinin kurban niyetiyle bu ortaklığa katılmaları gerekir. İçlerinden birisi sadece et için ortak olmuşsa hiçbirinin kestiği kurban geçerli olmaz. Ancak ortakların hepsinin vacip olan udhiyye niyetinde olmaları şart değildir. Ortaklardan bazıları adak, akika veya nafil kurban niyetiyle kurban ortak olmuşlarsa tümünün niyetlerine göre kestikleri kurban geçerli olur.

Kurban Olmaya Engel Kusurlar

Kulun Rabbine bağlılığının ifadesi olarak kesilen kurbanların en

Hanefi mezhebine göre kurban kesme vakti bayramın birinci günü (Zilhicce'nin onuncu günü) bayram namazı kılındıktan sonra başlayıp üçüncü gün güneşin batımıyla sona erer. Şafiî mezhebinde ise kurban kesme vakti bayramın dördüncü günü güneşin batışına kadar devam eder.

güzel hayvanlardan seçilmesi gerekir. Birtakım kusurları bulunan hayvanların ise kurban olarak kesilmesi caiz değildir.

İki veya bir gözü kör, kemiklerinde ilik kalmayacak derecede zayıflamış, kesim yerine yürüyüp gidemeyecek derecede topal, kulağının ve kuyruğunun üçte birinden fazlası kopmuş, dişlerinin yarıdan fazlası dökülmüş, doğuştan kulağı bulunma-

yan, memesinin ucu kesilmiş, küçükbaş hayvanlarda bir, büyükbaş hayvanlarda iki memesi kurummuş, boynuzlarından biri veya ikisi kökünden kırılmış, ilaçla sütü kesilmiş, pislik yiyip de bir süre hapsedilip temiz yiyeceklerle beslenmemiş, burnu kesilmiş, dilinin çoğu kesilmiş, ölüm derecesinde hasta hayvanlar kusurlu sayıldıklarından dolayı kurban olarak kesilmeleri geçerli değildir.¹⁰

Boynuzsuz veya boynuzu biraz kırılmış, dişlerinden biraz dökülmüş ya da kısırlaştırılmış hayvanların kurban edilmelerinde bir sakınca bulunmamaktadır. Buzağılı hayvanlar kurban edildiklerinde kesilen kurban geçerli olmakla birlikte bunları kurban etmek mekruhtur.

Şafiî mezhebinde de hayvanın etini, yağını ve sakatatını kusurlu hale getirecek derecedeki ayıplar kurbanın sıhhatine engel teşkil etmektedir. Genel olarak yukarıda sayılan kusurlardan birinin bulunması bir hayvanın kurban olmasına engel teşkil ettiği gibi, uyuz olan hayvanlar ile yem yemesini engelleyecek derecede dişlerinin az bir kısmı dökülmüş olan hayvanların da kurban edilmesi caiz değildir.¹¹

Kesilen kurbanın geçerli olabilmesi için kurban edilmesi sahih olan hayvanlardan, kurban olmaya engel bir kusuru bulunmayanların, belirlenen günlerde usulüne uygun olarak kişinin bizzat kendisi veya vekâlet ver-

diği birisi tarafından kesilmesi gerekir. Şafiî mezhebinde kurban keserken niyet edilmesi kurbanın geçerli olmasının şartlarındandır.

Kurban Kesme Vakti

Hanefi mezhebine göre kurban kesme vakti bayramın birinci günü

Kurban kesimi esnasında hayvanlara eziyet edilmemesi, kurbanın ehil birisince kesilmesi, çevrenin kirletilmemesi, hayvan sakatatlarının kesimin ardından usulüne uygun olarak gömülmesi gerekir.

(Zilhicce'nin onuncu günü) bayram namazı kılındıktan sonra başlayıp üçüncü gün güneşin batımıyla sona erer. Şafii mezhebinde ise kurban kesme vakti bayramın dördüncü günü güneşin batışına kadar devam eder. Bu vakitten önce veya sonra kurban kesilmesi caiz değildir.¹² Bu-

nunla beraber kurban kesimi için efdal olan vakit kurbanın birinci gün zevalden önceki zamandır. Her iki mezhebe göre kurbanın gece kesilmesi mekruhtur.

Kurbanı kişinin bizzat kendisinin kesmesi daha faziletli olmakla birlikte, vekâlet yoluyla da kestirilebilir. Kurbanı Müslüman erkek kesebileceği gibi kadın da kesebilir. Kurban kesilirken hayvanın incitilmemesi ve usulüne uygun şekilde boğazlanması gerekir. Usulüne uygun kesim ise, besmele çekildikten sonra keskin bir bıçakla hayvanın yemek ve nefes borularıyla iki şah damarının kesilmesidir. Hayvan henüz can vermeden başı bedeninden ayrılmaz, derisi yüzülmeye başlanmaz. Kurbanın ardından kurban kesen kişi dilerse iki rekat namaz kılabilir.

Kurban kesimi esnasında hayvanlara eziyet edilmemesi, kurbanın ehil birisince kesilmesi, çevrenin kirlenmemesi, hayvan sakatatlarının kesimin ardından usulüne uygun olarak gömülmesi gerekir. Zira dinimiz temizliğe büyük önem vermiş, çevreye ve etraftaki insanlara zarar verecek hal ve davranışlardan mensuplarını şiddetle sakındırmıştır.

Kurbanın Eti ve Derisiyle İlgili Hükümler

Ortaklaşa kurban kesenler kurban etlerini hisseleri oranında tartarak aralarında taksim ederler. Kişi kurban etinin tümünü fakirlere, ihtiyaç sahiplerine dağıtabileceği gibi, tümünü de ev halkı için ayırabilir. Ancak kurban etinin taksimi hususunda sünnet olan kurbanı üçe bölüp, üçte birini fakirlere, üçte birini eş, dost, yakın akrabaya, üçte birini de ev halkına ayırmaktır. Kur'an-ı Kerim'de "Artık onlardan (kurbanlık hayvanların etinden) siz de yi-yin, yoksula fakire de yedinin."¹³ buyrulur kesilen kurban hayvanının etinden ihtiyaç sahibi kişilere de ikramda bulunulması teşvik edilmektedir.

Kurbanın etinden veya derisinden kasap ücreti ve-

Kurban bayramı günlerinde kesilen kurban "udhiyye" denilmekte olup, bu kurban ilk olarak Hz. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz. İsmail'in (a.s.) Allah'a olan teslimiyetlerinin mükâfatı olarak kesilmiştir.

rilmesi caiz değildir. Zira kurban etinin ve derisinin satılması veya alışverişe konu edilmesi caiz değildir. Kurban derisinden kişinin bizzat kendisi posteki vb. yaparak istifade edebileceği gibi, bunu hayır kurumlarına da bağışlayabilir.

Kurbanla İlgili Bazı Güncel Meseleler

Ödemelerin zamanında yapıp faize düşülmemesi şartıyla kredi kartıyla ve taksitle kurban alıp kesmek caizdir. Ancak faizli kredi ile kurban alınıp kesilmesi caiz değildir.

Kurban edilmek üzere satın alınmak istenen hayvanın fiyatı, kesildikten sonra eti tartılarak da belirlenebilir. Ancak bu durumda kilo fiyatının rayiç bedeli şeklinde belirsiz bırakılmayıp, kesin olarak belirlenmesi ve derisi, kellesi ve sakatatının satıcıda kalmak üzere akitten istisna edilmemesi gerekir. Ayrıca kurbanlık hayvan, kilo birim fiyatı belirlenmek suretiyle canlı olarak da tartılıp alınabilir.

Kişi kurbanını bizzat kendisi kesebileceği gibi kendilerine her bakımdan güvenilen kişi veya kuruluşlara vekâlet vermek suretiyle, yurtiçinde veya yurtdışında kestirebilir.

Kesilecek hayvana acı çektirmemek maksadıyla, kesim esnasında hayvanın uygun tekniklerle bayıltılması, kurban olarak kesilmesine engel değildir. Ancak bayıltılan hayvan henüz kesilmeden, şokun etkisiyle ölürse, kurban olmayacağı gibi, eti de yenmez. ■

D İ P N O T L A R

1. Sâffât, 37/100-110.
2. Hac, 22/37.
3. Nevevî, el-Mecmû, VIII, s. 353.
4. Kevser, 108/2.
5. İbn Mâce, Adâhi, 2.
6. Kâsânî, Bedâyî, V, s. 62.
7. Nevevî, el-Mecmû, VIII, s. 356.
8. Kâsânî, Bedâyî, V, s. 63-64.
9. Kâsânî, Bedâyî, V, s. 70; Nevevî, el-Mecmû, VIII, s. 365-366.
10. Kâsânî, Bedâyî, V, s. 75-76.
11. Nevevî, el-Mecmû, VIII, s. 372-379.
12. Kâsânî, Bedâyî, V, s. 73-75; Nevevî, el-Mecmû, VIII, s. 358.
13. Hac, 22/28.

PROF. DR. KEMAL SAYAR'LA SÖYLEŞİ

Söyleşi: Dr. Emine Arslan, Davut Özgül
Fotoğraf: Dr. Emine Arslan

26.5.1966 tarihinde Ordu'da doğdu. 1983-1989 yılında Hacettepe Üniversitesi İngilizce Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Sırasıyla 1989-1995 yıllarında M.Ü. Tıp Fakültesi'de; 1997-1998 yıllarında Vakıf Gureba Eğitim Hastanesi'nde; 1998-1999 yıllarında Çorlu Asker Hastanesi'nde; 2000-2004 yıllarında KTÜ Tıp Fakültesi'nde; 2004-2008 yıllarında ise Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hast. Hastanesi'nde 13. Psikiyatri Kliniği Şefi olarak çalıştı. 2008 yılından itibaren Fatih Üniversitesi'nde Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. Ekim 2008 tarihinden itibaren Psikiyatri Profesörü ünvanı almıştır. sayısız makale, bildiri ve yayınlanmış eseri olan Sayar'ın eserlerinden bazıları şunlar: Hüzün Hastalığı, Antipsikiyatri, Bir Bilim Olarak Psikiyatri (Erol Göka ile birlikte), Sufi Psikolojisi.

□ Her ibadetin olduğu gibi Kurban ibadetinin de psikolojik bir yönü vardır. Kurban ibadetini yaparken insanın içinde bulunduğu psikoloji nedir? İnsan bu ibadetle hangi duygularını tatmin etmiş olur?

Kurban simgesel bir ibadettir. Bir hayvanı kurban ederken biz aslında Hz. İbrahim ile İsmail arasındaki o ebedî, o ölümsüz kıssayı tekrar etmiş oluyoruz. Burada en yakınımızdan feda etmeyi yakınlığın bir ölçüsü olarak görmüş ve göstermiş oluruz. Hem çevremizdekilere hem de Rabbimize buna hazır olduğumuzu gösteriyoruz. Kurbanın en yoğun anlamı bence insanın en sevdiğinden vazgeçebilmesidir. En sevdiğini Allah yolunda feda edebilmesidir. Biz senden öte değiliz, senden özge değiliz demektir kurban. Dolayısıyla "Her şeyimiz, hayatlarımız senin içindir" diye bir manifestodur. Bu Hz. İbrahim için de böyledir. Hz. İsmail için de böyledir. Enteresan bir şekilde ikisi de teslimiyet gösteriyorlar, ikisi için de çok ağır bir imtihanı geçiriyorlar. Sadece Hz. İbrahim değil; Hz. İsmail de imtihanı geçiriyor. Hz. İsmail'in boynunu babasının tuttuğu bıçağa uzatabilmesi baba çocuk arasındaki temel güven bağının feda edilmesi, yani yaralanmaktır. Hem de bu yarayla birlikte teslimiyetin sağladığı o büyük huzuru ve ahengi yakalamaktır. Bıçak kesemediği içindir ki İsmail'in yarası şifaya inkılab eder. İsmail bıçak kesecek mi diye tereddüt etmediği içindir ki bıçak kesemez. Kurban hadisesi bize simgesel düzeyde bütünlük arayışının varacağı teslimiyet durağında nelere gebe olduğunu fısıldar. Yani kurbanla biz en sevdiğimizi feda edebileceğimizi sembolik düzeyde ifade etmiş oluyoruz. Ontolojik düzeyde varlığın niçin olduğunu bu hayatın niçin yaşandığını bir kez daha deklare ederek kendi imanımızı tazelemiş oluyoruz.

Bunun Hz. İsmail ve İbrahim için böyle olduğu kesin. Bizim modern çağda yaşayan Müslümanlar olarak bunu aynı düzeyde idrak edemediğimiz de bir vakıa. Sizin dediğiniz gibi belki bunun sembolik düzeyde, yani diğer ibadetlerde olduğu gibi, belki daha fazla olarak ne anlam ifade ettiğinin eğitiminin daha vurgulu bir şekilde verilmesi gerekiyor insanlara. Çünkü bunun haricinde bir hayvanı sadece kurban ediyorsunuz ve eğer o hayvanı siz yetiştirmiş değilseniz orda bir sevdiğinizinden vazgeçmek gibi bir şey söz konusu olmuyor.

Bir şeyin felsefi arka planı ile günlük hayattaki tezahürleri arasında birebir örtüşmeler olmayabilir. Araya çok zamanlar girer. İnsanlar derin düşünmeyi unuturlar. Daha derin düşünecek zamanları yoktur. Veya o alakayı kura-

mayabilirler. Fakat bütün ibadetlerin özü itibariye bizi yaratıcımıza yakınlaştırmak amacına matuf olduğunu unutmamamız gerekir. Burada hep uzun zamandır tartışılan biçimcilik mi özcülük mü tartışması devreye girer. Yani biz ibadetlerin biçimine mi meftunuz yoksa özüne mi? tartışması ortaya çıkar. Elbette ki dinin özü, ahlakın özüdür bizim için önemli olan. O ibadetin şu ya da bu şekilde icra ediliyor olması değildir. O ibadet şu ya da bu şekilde icra ediliyor olmakla bize bir disiplin, bir ortaklık kazandırır diğ er inananlarla bizim aramızda. Fakat o ibadet bizi nereden nereye getirecek. Bir ahlaki seviye olarak, bir bilinç olarak bizi nereden nereye taşıyacak. Bence din psikoloji-

si açısından en önemli konulardan bir tanesi budur.

Kur'ân-ı Kerim'de de defalarca yaptığımız ibadetlerin bizi değiştireceği, bizi daha yüksek bir bilinç seviyesine çı-

karacağı dile getirilmiştir. Bütün dinler, bütün kutsal sistemler özellikle semavî dinler, ritüeller üzerine kuruludur. Bu ritüeller bizi iyiliğe çağırır hep. Bu gün modern psikoloji çalışmaları da bize gösteriyor ki; ne kadar çok iyilik yaparsak o kadar iyiliğe gönlümüzü, ruhumuzu açmış oluyoruz. Bir insan hep iyi düşünür iyi söyler iyi yaparsa o insanın hayatından kötülük uzaklaşır ve hayatı da iyi mütalaa etmeye başlar. İşte ibadetlerin bana göre özünde insanı hep iyiliğe çağırmak ve insan ruhunu, nefsinin arındırmak vardır. İşte kurban ibadetini de bu bilinçle yapabildiğimiz zaman yani Hz. İbrahim'i, Hz. İsmail'i düşünebildiğimiz zaman ve simgesel bir şeyi de, bize sevgili olan bir şeyi de Allah için feda etmeye hazır olduğumuzu kendi kendimize söyleyerek yaptığımız zaman anlamlıdır. Yoksa bu bir et kesme ziyafeti değildir. Buna dönüştürmek de kurbanı o derin simgesel anlamından mahrum bırakmak olur. Yani bunun farkında olmalıyız. Bu ibadeti yaparken bu derinliğin, bu felsefi özün hepimiz farkında olmalıyız.

Kurban kesimi şehir şartlarında zor olduğu için daha ziyade vekâlet yoluyla kurban kestiriliyor ya da fakir ülkelerdeki insanlar faydalansınlar diye onlara gönderiliyor. Bunun dinen bir sakıncası yok, kredi kartıyla ödeme yapıyorsunuz. Kurbanınız kesili-

yor. Bunun fıkhen geçerli olması ayrı bir şey, ama bu ibadet bilinci açısından kurbanınızın yanında olmak veya kesildiğini hissetmek, orda onunla bir bağlantı kurabilmenin daha farklı bir etkisi olduğunu söyleyebilir miyiz?

Muhakkak. İşte modern zamanlarda ibadetlerin de vasfı değişiyor. Mesela ben Kudüs'ü ziyaret ettiğimde orada anlatmışlardı: Ağlama duvarına mektuplar gönderiyorlarmış bir şirket kanalıyla. O şirket belli bir ücret mukabilinde o mektupları alıyor, ağlama duvarlarının aralarına yerleştiriyor bir müddet de orda tutuyor. Yahudilikte de böyle değişik bir uygulama var. Modern insan ibadetlerin getirdiği zahmete pek katlanmak istemiyor. Modern insanın temel özelliği zahmetten kaçıştır. Hepimiz hayatı kolay yaşamak istiyoruz. Düğmelerle sarılı bir hayatımız var. O düğmeye dokunduğumuz zaman o oluyor; bu düğmeye dokunduğumuz zaman bu oluyor. Biz zahmete girmek istemiyoruz. Hâlbuki bana sorarsanız kurban ibadetinin en güzel taraflarından bir tanesi orada o anda hazır bulunmak, dualarla birlikte ibadetinizi yerine getirmeniz ve onunla beraber o eti kendiniz kapı kapı dolaşarak dağıtmanızdır. Bunu yapabildiğimiz zaman biz tarihsel bir süreklilik de yaratmış oluyoruz. Bu ne demek? Yani yüzyıl önce, üç yüz yıl önce, beş yüz yıl önce benim atalarım kur-

ban ibadetini nasıl yerine getiriyor idiyse ben de aynı şekilde yerine getirmiş oluyorum. Yani bir kaçışta bulunmuyorum, bir yöntem farklılığında bulunmuyorum. O geleneği, o güzelliği devam ettiriyorum. Böylece bu bir toplumsal şuur meydana getiriyor. Hepimizin ortak olduğu hepimizin temel değerlerde ortak olduğu, ortaklaşa bulunduğu şuuru meydana getiriyor. Millet olma şuurunu bize yaşıyor. Bayramlar zaten hepimizin ortak bir ahlak etrafında kenetlendiğimiz zamanlardır. Milli şuur bayramlarıdır onlar. Millet olduğumuzu hissettiğimiz zamanlardır. İşte kurbanın sosyal fonksiyonlarından bir tanesi de bu tarihsel sürekliliğin devam ettirilmesidir. İnsanların sosyal manada, "Biz nereden geldik, kimin ahfadıyız, kimin torunlarıyız, hangi geleneğin mirasçısıyız?" sorularına cevap buldukları zamanlardan bir tanesidir. Öte tarafta dinin bu sözlensel tarafına katılmak, coşkusal tarafına katılmak; yeni nesillerde dini bilincin oluşması, yeşermesi için de zarıdır. Ben belli bir yaşın altındaki çocuklara zihin olarak, muhakeme olarak bunu henüz kabul edemeyecek, bir hayvanın kanının akmasını anlayamayacak çocuklara bunun izlettirilmesinin doğru olduğunu düşünmüyorum.

Kaç yaşın altındakilerdir bunlar?

Bu kişiden kişiye değişebilir. Ben ilkokul çağı çocuğunun, özellikle sekiz dokuz yaşından itibaren kurban hedisinin niçin yapıldığının, bu ibadetin niçin yerine getirildiğinin zihinsel ve bilişsel olgunluğa eriştiğini düşünüyorum. Mesela kitaplarda, televizyonlardaki kurgu ile gerçeği ayırt etmenin yaşı olarak sekiz yaşı verilir. Yani sekiz yaşın üzerindeki bir çocuk onun masal olduğunu fark edebilir denir. Dolayısıyla sekiz yaşın altındaki bir çocuğa daha dikkatli olmak gerekir denir. Ben de sekiz dokuz yaşın uygun bir yaş olduğunu düşünüyorum. Ben özellikle kendi çocuğumu o yaşa eriştikten sonra alıyorum, götürüyorum, izletiyorum, anlamasını sağlıyorum ve böylece bu ibadetin niçin yapıldığını, bu ibadetin ne gibi faydaları olduğunu, insanlara nasıl bir fayda sağladığını bizatihi yerinde görmesini ve hissetmesini sağlıyorum ve bütün anne babalara da bunu öneriyorum. Yani şöyle bir anlayış var: Aman çocuklar hayvan kesilirken uzak dursun, görmesin gibi. Ben bu fikre iştirak etmiyorum.

Çok steril ortamlarda çocukları büyütmenin, bilhassa erkek çocukları açısından daha sonraki hayatlarında etkisi olduğunu söyleyebilir miyiz? Aşırı de-

recede korumacı bir yaklaşımla çocuğu yetiştirmenin ileride karşılaşacakları sıkıntıları aşma noktasında ne gibi sakıncaları olabilir?

Bir kitabımda ben o konuyu ele almıştım. Hormonlu çocuklar diyorum ben onlara. Sürekli şişiriliyorlar. Şöyle iyisin, böyle iyisin. Sürekli helikopter anneler tarafından büyütülüyorlar, sürekli etraflarında uçuyorlar, pervane oluyorlar, ellerini sıcak sudan soğuk suya sokmuyorlar. Bu çocukların hem egoları çok şişiyor, kendilerini olduklarından çok daha kuvvetli zannediyorlar, hem de günlük hayatta gerçek problemlerle karşılaştıkları zaman çok kolayca dağılıyorlar, tuz buz oluyorlar. Bu sefer egoları yerlerde sürünmeye başlıyor. Bu anne babalar çocuklarını bu kadar steril kavanozlarda büyütmeyle iyi bir şey yapmıyorlar. Çocukların hayal kırıklığına hazırlanması gerekir. Çocukların hayatta her zaman kazanacakları yolunda yalan ve yanlış bir bilgiyle yetişmemeleri gerekir. Çocukların hayatın zorluklarına sıkıntılarına ilk elde maruz kalması lazımdır. Bunu bir işkence şeklinde değil doğal seyir içerisinde yapmalı, anne baba çocuğun kendi kendine büyümesine izin vermelidir. Bir de çocuklarımıza her zaman almayı değil, zaman zaman almayı, zaman zaman vermeyi öğretmeliyiz. Günümüz kültüründe en yanlış şeylerden bir tanesi hep isteyen çocuklar yetiştirmektir. Her şeye hakkı olduğunu düşünen çocuklar yetiştiriyoruz. Bu da ileride narsistik kişiliklerin çoğalmasına, her kesin ben haklıyım benim devam haklı demesine yol açıyor hâlbuki hizmet etmeyi başkasına vermeyi öncelik olarak gören çocuklar bizim geleceğimizin de teminatıdır.

Bir tebliğinizde kurbanı ölümle hayat arasında bir denge olarak nitelendiriyorsunuz. Yani öldürme duygu-

Kurbanın en yoğun anlamı bence insanın en sevdiğinden vazgeçebilmesidir. En sevdiğini Allah yolunda feda edebilmesidir. Biz senden öte değiliz, senden özge değiliz demektir kurban. Dolayısıyla "Her şeyimiz, hayatlarımız senin içindir" diye bir manifestodur.

suyla hayatta kalma duygusu arasında bir denge kurduğunu belirtiyorsunuz. Bunu biraz açabilir misiniz? Bazı ilim adamlarına göre insanın kan dökücü vasfı kurban üzerinden yani hayvan kanı akıtmakla kısmen yumuşatı-

lıyor bu düşünce sizin görüşünüzle örtüşüyor mu?

Benim tebliğimde ben de o meyanda bir görüş serdetmişim fakat bu çok Freudyen bir görüş. Şu anda kurbanın fonksiyonunun bu olduğunu düşünmüyorum. Freud'a göre insanın içinde iki tane temel güdü vardır. Bunlardan bir tanesi ölüm içgüdüsü bir tanesi de sevmeye içgüdüsüdür. Biri aşkla, sevgiyle kendisini gösteriyor diğeri de yok etmekle kendini gösteriyor. Tanatos dediğimiz ölüm içgüdüsü yok etmekle kendini gösteriyor. Freud'un açıkladığı bu içgüdü yaşamın tahrib edilmesine ve sona erdirilmesine yönelik olarak insanın içinde bulunan bir enerjidir. Freud insanın bu ölüm içgüdüsüyle sevmeye içgüdüsünün tahterevallı gibi değişmesiyle birçok davranışı gerçekleştirdiğini söylüyor. Bir görüş bize kurban gibi ritüellerle hayvan kanı akıtmanın insanın içindeki saldırganlığı denetlediği yolunda bir açıklama sunuyor. Bu görüşü doğrulayacak yeterli verinin elimizde olduğunu zannetmiyorum. Yani hayvan kesen toplumlarda şiddetin ve saldırganlığın azaldığına dair bir veri yok elimizde. Dolayısıyla bu görüşün bir soyutlama olduğunu düşünüyorum ve tam manasıyla buna iştirak edemiyorum.

Bir psikiyatrist olarak eğer inançlı bir kişi olmasaydınız kurbana bakışınız aynı olur muydu?

Eğer inançlı biri olmasaydım ama etik biri olsaydım, kurbana bakışım yine aynı olurdu. Halkının değerlerine dinine saygı duyan, ahlaki önceleyen, başka insanların dünyalarına saygı duyan, başka insanların var olma ve inanma biçimlerine saygı duyan bir insan olsaydım eğer, halkımın ve yeryüzündeki bütün Müslümanların coşkuyla paylaştığı bir ibadeti dışarıdan yargılamayı değil içeri girerek anlamaya gayret ederdim.

Sair zamanlarda binlerce hayvan kesiliyor, bazı insanlar bunu

pek görmezler. Kurbanın aleni olarak işlenen ritüelin-den kaynaklanan o görsellik mi insanların tepkisini çekiyor? Hayvanın can çekişmesi, kanın toplanması mı insanlara itici gelen?

Şunu kabul edelim ki Türkiye'de ve İstanbul'da özellikle son bir iki senedir kurbanın sıhhi şartlarda kesilmesi yönünde büyük adımlar atıldı. Bu konuda ben doğrusu Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çok

öncü çabaları olduğunu da düşünüyorum. Belediyelerde de çok büyük bir bilinçlenme oldu ve kurban kesimlerinin sıhhileştirilmesi noktasında büyük adımlar atıldı. Bundan önceki şartları savunmak mümkün değildir. Bundan önce maalesef bu ibadetimizi biz gayri insani, gayri nizami, gayri sıhhi ortamlarda icra ediyorduk. Çok geniş meydanlarda yeterince sterilizasyonu sağlamadan, şehirlerin bir hafta kan banyosuna döndüğü ortamlarda icra ediliyordu. Bu da bu ibadete kendini yakın hissetmeyen insanlarda bir infiale bir gücenikliğe yol açıyordu. Hiçbir ibadetin toplumun bu ibadetleri anlamlı bulmayan kesimlerinde bir gücenikliğe bir infiale yol açmaması gerekir. Bunu Cuma namazları için de söylüyorum. İnsanların trafiğini, yolunu, huzurunu bozacak şekilde ibadetleri tanzim etmememiz gerekir. Bizim inanç sistemimizde kul hakkı çok önemlidir. Çok belirleyici bir unsurdur. O yüzden bir ibadeti sevdirmenin yolu da onu güzel ve estetik bir şekilde icra etmektir. Maalesef İslam dünyasında estetik yüz yıllarca önce oturduğu tahttan indi. Yani modernleşme tecrübesiyle beraber de giderek biz estetikten

uzak hayatlar yaşamaya başladık. Kötü camiler inşa ettik. Eğri büğrü minareler inşa ettik. Güzelliği hayatımızdan kovduk çıkardık. İslam'ın dinin özü itibarıyla güzellik olduğunu fark edemedik. Allah'ın güzel olanı sevdiğini unuttuk. İbadetleri yaparken de güzel olana meyletmek gerekir. Yani bu ibadeti şartlar şöyle ya da böyle Türkiye'nin her zaman bu ibadetleri güzel bir şekilde yapacak imkânları vardır ve bu

Gerek Ramazan ayına gerekse bayramlara bütün tempolarına rağmen yavaşlama ayları olarak bakıyorum. Çünkü günlük hayatın koşturmacasından bizi çekip çıkarıyor. Gel diyor; biraz da içine bak, biraz da dostlarına bak, biraz da sevdiklerine zaman ayır. Bayramların bu açıdan büyük bir kaynaştırıcı işlevi var.

zenginliğe sahiptir. Zihniyet değişimi gerekiyordu. Bizler artık hayatımızda daha güzel olana daha fazla yer açmaya başladıkça, güzel olanı aramaya başladıkça ibadetlerin de daha güzel ve daha sağlıklı şartlarda olmasını sağlamaya başladık ve hakikaten bir zihniyet değişimiyle beraber kurban çok daha nezih ortamlarda icra edilen bir ibadet haline geldi. Bunun da çok değerli olduğunu düşünüyorum.

Kent şartlarını mazeret olarak görmek doğru değil. Belediyeler bu işi iyi icra ediyorlar, kesim yerleri bulabiliyorlar.

İki bayramımız var. Her bir bayramın ayrı havası var. Bu bayramların havalarının farklılığının sosyal bir varlık olan insana etkisi nedir?

Ramazan bayramı çok sevinçli bir bayramdır. Çünkü büyük bir sınavdan geçiyorsunuz ve onu başarmış olmanın mutluluğuyla dostlarınızla bayramlaşıyorsunuz. Kurban bayramını da hayatın genel akışı içinde yeniden uhrevi olana kapı açan bir aralık olarak görüyorum. Ramazandan sonra yeniden dünyevi hayatlarımıza dönüyoruz. Giderek dünyevileşiyoruz. Dünya işlerinin içine batıyoruz. İki ay sonra birden bire bir bayram çıkıyor karşımıza ve bize diyor ki: "Bak sen sadece bu dünya için yaşıyorsun, dostlarını unutuyorsun, sevdiklerinle görüşmeyi, paylaşmayı unutuyorsun. Hadi gel, yeniden bunları hatırlayalım, yeniden dostlarımızla sevdiklerimizle birlikte olalım, hem hal olalım, kucaklaşalım, millet olma şuuru etrafında kenetlenelim diyor. Bu yüzden gerek Ramazan ayına gerekse bayramlara bütün tempolarına rağmen yavaşlama ayları olarak bakıyorum. Çünkü günlük hayatın koşuşturmacasından bizi çekip çıkarıyor. Gel diyor; biraz da içine bak, biraz da dostlarına bak, biraz da sevdiklerine zaman ayır. Bayramların bu açıdan büyük bir kaynaştırıcı işlevi var. Bizim toplumumuzda bir şölen yaşıyor. Bir şehriâyin yaşıyor bütün ülke çapında. İnsanlar uzun zamandır görmedikleri kişileri ziyaret ediyorlar. Yeniden insanın temel macerasının bir dost arayışı, bir yar arayışı bir sevgili arayışı, bir başkasının yüzünde kendi hikâyesini okuma dinleme arayışı olduğunu fark ediyoruz. İnsanın cennetinin de cinnetinin de insan olduğunu fark ediyoruz. Biz güzel insan ilişkileri kurarsak bu dünya bize cennet oluyor. Biz kötü, zehirli insan ilişkileri kurarsak bu dünyada cinnet geçirmeye başlıyoruz. Bayramlar bize bu dünyada yalnız olmadığımızı hatırlatıyor. Dostluğun çok büyük bir değer

olduğunu hatırlatıyor. En büyük yar ve sevgilinin de Allah olduğunu hatırlatıyor.

Kurban bayramlarında bayram namazı için camiye gidiyorsunuz. Bu esnada camideki imamın vaazlarını dinliyorsunuz. İmamların kurbanla ilgili açıklamalarını, vaazlarını psikolojik açıdan nasıl buluyorsunuz?

Son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı camiasında olan biten her şeyi olumlu buluyorum. Çok sevinçle takip ediyorum. Dinimize hak ettiği derinlikte yorumlar getirilmek istendiğini görüyorum. Dini sadece biçimsel tarafıyla ele alan yaklaşımların insanları dinin özüne karşı körleştirdiğini düşünüyorum. Bizim, İnsanlığın kurtuluşu esenliği için indirilmiş olan bu yüce dini çok daha derin katmanlarıyla ele almamız lazım. Bu yüzden kurban ibadetinin neye denk geldiğini insan ruhunda hangi vazifeleri icra ettiğini, hangi susuzluğu giderdiğini de camideki hoca efendinin anlatmasını isterim. Modern toplumun, günümüz insanının problemlerine de değinmelerini isterim. Bu gün insanlar büyük bir mutsuzluk cenderesinde yaşıyorlar. Özellikle küreselleşme salgınıyla batı toplumlarında var olan bu mutsuzluk giderek bizim toplumumuza da sirayet ediyor. Tüketim toplumu olmaya başladık. Giderek daha fazla tükettikçe var olabileceğimizi düşünüyoruz. Marka bağımlısı gençlerimiz türüyor. Uyuşturucu madde bağımlısı gençlerimiz türüyor. Depresyon günlük hayatın içinde giderek tırmanan bir hastalık haline geliyor. 2020 yılında dünyanın bir numaralı hastalığı olacağı söyleniyor. Bütün bunlar hayatın içinde problemlerdir. Hayatın içindeki bu problemlerin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından görülmesi ve manevi açıdan buna ne tür reçeteler önerilebilir, bu konuda çalışmalar yapılması gerekir. Bunun da cami kürsülerinden duyurulması lazım, çünkü cami kürsüleri bu millet için çok mühim yerlerdir. Kurtuluş savaşının, istiklal harbinin, cami kürsülerinde dile gelen o gayretle başladığını düşünelim. Bu milleti ateşleyecek zihniyet dönüşümleri, gönül inkılabları o cami kürsülerinden gerçekleşebilir. Ben bu yönde bir çaba görüyorum. Bunun katmerleşerek artmasını diliyorum. ■

VUSLAT BAYRAMINDA YÂR'IN CEMÂLINE KURBAN OLMAK

Ahmet KARATAŞ*

Ağyâr bize baîd olur dost visâli hem îd olur Her îdimiz saîd olur cândır ana kurbânımız (Sûzî-i Sivâsî)

□ Edebiyatımızda hac ibadeti ve Kâbe ile ilgili yazılan eserler genellikle hac yolu üzerindeki konaklama yerlerini ele alanlardan (menâzil-i hac), hac ile ilgili farz, vacip, sünnet, mendup, mekruh, haram gibi terimlerle gruplandırılan kurallardan (menâsik-i hac), Kâbe'nin yapısından, tarih boyunca geçirdiği tadilatın bahsedenlerden (Kâbenâme) ve Haremeyn'i ziyaret edenlerin hâtîrâtından oluşur. Bunların dışında, bir çok dîvân şâiri hac ibadetiyle ilgili tâbirleri şiirlerinde sıklıkla kullanmışlardır. Bu durum divan şiirinin örfe, kültürel değerlere, dinî hassasiyete ve sosyal hayata bakan yönünü göstermesi açısından önem arz etmektedir. Divân şâiri hacca gidememiş de olsa şiirlerinde Kâbe'den, Kâbe örtüsünün kumaşından ve renginden, Hacerü'l-Esved'den, Zemzem'den, Makam-ı İbrâhîm'den, Mîzâb (Altınoluk)'dan, Safâ ve Merve'den, sa'y'den, tavaftan, Arafat'tan, vakfeden, ihramdan, "Lebbeyk"den, İsmail'den, kurbandan divan şiiri estetiği içerisinde bahseder. Şâir sözgelimi, sevgilinin mahallesini (kûy) Kâbe'nin bulunduğu topraklara, evinin eşliğini Kâbe eşğine, yüzünü Kâbe'ye, kaşlarını mihrâba/kibleye, zülûflerini ve yüzündeki tüyleri (hat) Kâbe örtüsüne, yanağındaki beni Hacerü'l-esved'e benzetir ve bir "hacc-ı vuslat"ta "Hacerü'l-esved'e yüzünü gözünü sürmek ister. Bu arzu ile gözlerinden "Zemzem" akıtır, canını "kurban" eder...

Haccın rûkûnlerinin ve hac ile ilgili bütün motiflerin divan edebiyatında nasıl yer aldığı mevzuu bu yazının sınırlarını aşacağından, burada sadece "Kâbe", "kurban" ve "kurban bayramı" tabirleri etrafında oluşturulan bazı beyitler üzerinde kısaca durulacaktır.

Derûn-ı Kâbe'de Ta'yîn-i Mihrâb Gerekmez

Kâbe-i Muazzama kible olduğundan Mescid-i Harâm içerisinde Kâbe'ye bakan her yön kible sayılır. Bu sebeple, Mescid-i Harâm'da kible tayinine ve onu işaret eden mihrâba lüzum yoktur. Sevgilinin yüzünü Kâbe'ye, kaşını da mihrâba benzeten şâirlerden olan Cem Sultan Kâbe'de mihrâba hâcet olmadığını şöyle dile getirir:

Kâ'be yüzünden budur kaşın tırâş itdüğü yâr
Kibledür her kûşesi mihrâb ana hâcet degül

"Sevgili'nin Kâbe gibi olan yüzünden kaşlarını aldrımının sebebi, yüzünün her köşesinin kible oluşundandır. Kâbe'de mihrâba/ kibleye ne hâcet?"

Fikr-i ebrun eylemez Cem mescid-i hüsnünde hiç
Ka'be'de dîvânedür mahsûs mihrâb isteyen
"Sevdiğim! Güzelliğinin mescidinde Cem kaşlarının âkıbetiyle meşgul olmaz. O Kâbe'de özel mihrab isteyecek kadar deli değil ya!"

Muhibbî'ye (Kanunî Sultan Süleyman) göre sevgilinin mahallesine dört koldan akın eden âşıkların temennâlarına, arz-ı ihtiramlarına bakıp onları kınamamak gerekir, çünkü sevgilinin mekânı Kâbe gibidir, dolayısıyla dört bir tarafı da mihrap sayılır:

Secde etse kûyunda her yânedan âşıkları

Tanlaman çü Kâ'be'dür dört kûşesi mihrâbdur

XVI. asır şâirlerinden Şem'î, kaş, mihrab, harem, Kâbe, secde, yüz sürmek, hâl-i siyeh (siyah ben), Bilâl motiflerini başarılı bir tenâsüble bir araya getirerek sevgilinin yüzündeki benin mihraba benzeyen kaşına secdeye durduğunu, sanki Hz. Bilâl'in Kâbe'ye yüz sürdüğünü anlatır:

Secde kılmış kaşı mihrâbına hâl-i siyehi

Sanasın kim harem-i Kâ'be'ye yüz sürdi Bilâl

Kâbe'dir Yâr Eşiği Yüzüm Süresim Gelir

Âşık, sevdiğinin eşliğini kâh Kâbe'ye kâh Kâbe kapısının eşğine benzetir. Necâti Bey'in dediğine göre bu teşbih Kâbe'nin imârından da önceye dayanır:

Benzedürken yâr işigün ehl-i diller Ka'be'ye

Başlamamış idi İbrâhîm-i Âzer Ka'be'ye

Hattâ Kanunî'ye bakılırsa insanların Kâbe toprağına yüz sürmelerinin sebebi sevgilinin mahallesinin Kâbe'ye benzetilmesinden ötürüdür:

Benzedelden kûy-ı dildârı cenâb-ı Kâ'be'ye

Yüz sürerler ekser âninçün türâb-ı Kâ'be'ye

(Necâti Bey)

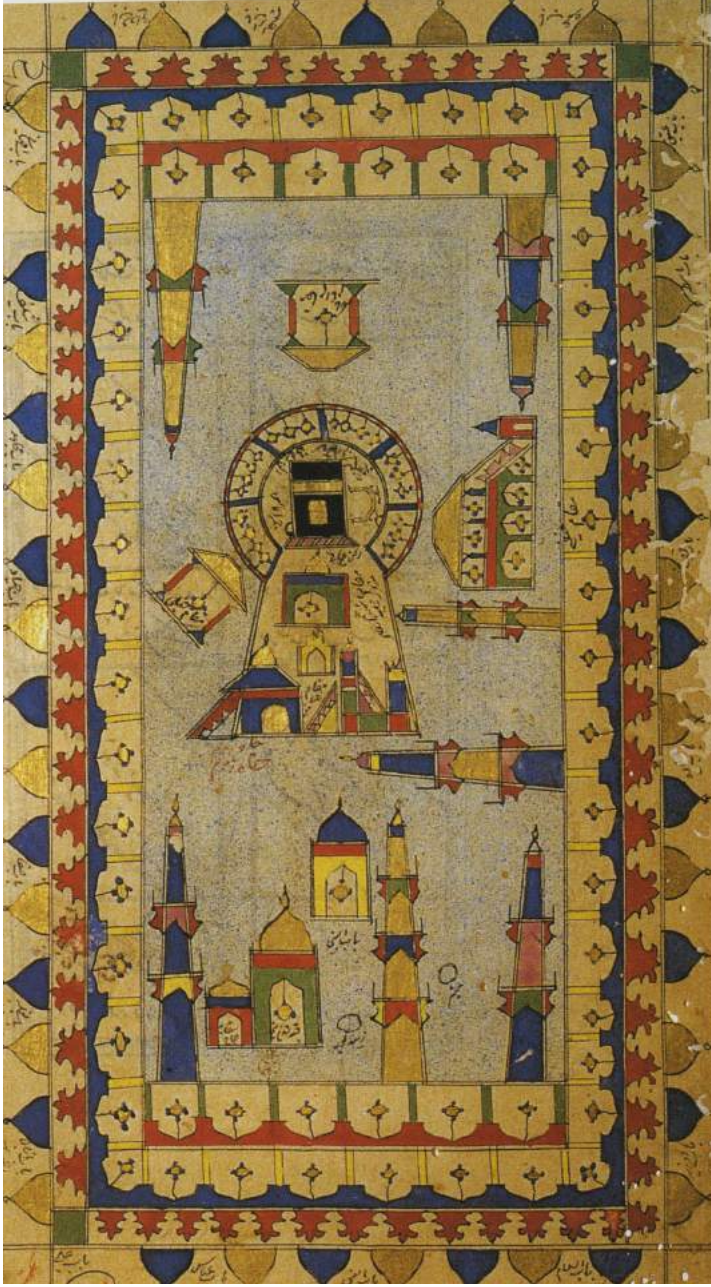
İşigüne ko doyunca süreyin yüzüm gözüm

Çok sürülür çün bilürsen sîm ile zer Ka'be'ye

"Sevgilim! Bırak eşğine yüzümü gözümü doyunca süreyim. Bilirsin, Kâbe'ye gümüş ve altın çok sürülür" diyerek meselenin bir başka yönüne değinir. Eskiden insanlar zenginlik için gümüşü, altını Kâbe'ye sürerlermiş. Şimdi de bereketlensin diye paralarını hilâle ve Kâbe'ye karşı gösterenler mevcuttur. Necâti Bey'in altın ve gümüşü beyitte kullanması renklerinden ötürüdür. Zira şâirin gözlerinden gümüş gibi beyaz yaşlar akıp durmuş, yüzünün kanı ise sevgilinin hasretiyle çekilmiş, beti benzi sararmıştır. Onun tek sermayesi işte bu sararmış benzidir:

Çehre-i zerd ile irer işigüne ehl-i derd

Kim tavâf-ı Kâ'be olur kuvvet-i zerle nasîb

Fâtih'in hocalarından Akşemseddin Hazretleri'nin oğlu olan Hamdullah Hamdi, Kâbe'yi ziyaret için nasıl gümüş ve altın lâzımsa yârin huzuruna varmak için de yaşlı gözler ve sararmış yüz gerektiğini söyler:

Eşk ile rûy-ı zerd gerek yâra varmaga
Dîdâr-ı Ka'be haccına sîm ile zer gerek
Kanunî dîdâr-ı yâr için gerekli şartların oluştuğunu şu beyitle ifade eder:

Kâ'be-i kûyunı tavaf eylemek oldu bana farz
Gözlerüm yaşını sîm çün yüzüm altın itdün

"Gümüş gibi saf, berrak yaşlar akıttın gözümden, yüzümü de hasretinle altın gibi sararttın. (Bu kadar altın ve gümüşe sahip olmakla zengin sayıldığım için) Kâbe gibi olan semtini tavaf etmek bana artık farz oldu."

Şâir, sevgilinin eşiğine yüz sürmeyi murad ettiğinde sevgili Kâbe'ye bakmanın bile sevap olduğunu îmâ eder biçimde: "İşte bak Kâbe! Hem hacı ol, hem kurban!" der:

Didüm işigüne yüzüm süreyim güldi didi
İşte bak Ka'be gerek hâci gerek kurbân ol

(Necâti)

XVI. asır şâirlerinden Yakînî, âşığa
İhrâm-ı ışkî giy harem-i kûy-ı yâre git
Sa'y it ki Ka'be ola her işde penâhumuz

"Aşk ihrâmını giy, sevgilinin bulunduğu yere git, sa'y et ki her işte dayanağımız Kâbe olsun" diye tavsiye eder. Âşığın giyeceği "aşk ihrâmı"nın aslında kefen olduğunu ise bize Taşlıcalı Yahyâ Bey söyler:

İşigine kefenüm boynuma takup varsam
Aceblemen ki geyer Ka'be'ye varan ihrâm
"Boynumda kefenle yâr eşiğine vardığıma şaşmayın, Kâbe'ye giden elbette ihrâm giyer."

O güzeller şâhının eşiğinde eğlenilmez, belli bir âdâb ile duâ okunur. Zira kulun Kâbe'de yaptığı duâ reddedilmez:

Varıp işigine şâhun duâ-yı devlet oku
Kabûl olur harem-i Ka'be'de duâ-yı gedâ

(Taşlıcalı Yahyâ)

Âşık, yâre vâsıl olma derdiyle ölse de yüzünü onun eşiğinden çevirmemeye yeminlidir:

Ölürsem derd ile gamdan yüzüm döndürmeyem senden

Cemalün mushafı hakkı işigündür bana kıblem
(Kanunî)

Hâsılı, kurbanlık koyun sürüsü gibi, âşıklar sevgilinin bakışlarında cân vermek için onun kutlu eşiğini tavaf eder dururlar:

Yüz süriyü tavf ider uşşâk işigin Ka'be'sin
Döndiler kurbâna gelmiş ıyd-i adhâ koynına

(Hüdâyî-i Kadîm)

Cânını Cânâna Ver Kurbanı Minnet Eyleme
Hanefî mezhebine göre, şartları tutan Müslümanların kurban bayramında kurban kesmeleri vâciptir. Hacıların (bilhassa temettu ve kıran hacı yapanların) da hac vazifelerini ifâ ederken kurban kesmeleri gerekmektedir. Söz konu-

su hükümlerden haberdar olan eski Türk edebiyatı şâirleri dinî esaslarla kültürümüze dâir unsurları belli bir güzellik duygusu ve bedîî zevk içinde şiirlerine aktarmışlardır.

Bâki, kurban kesmenin vaktini (eyyâm-ı nahr) hatırlatarak sevgiliye şöyle yalvarır:

Şimdi tığ-ı cevri ile öldürme kurbân olduğum

lyd-i adhâ geldüğünde idesin kurbân-ı ıyd

“Cefa kılıcınla şimdi öldürme beni kurban olduğum.

Kurban bayramı gelsin de o zaman (canımı alarak) kurban vazifeni yerine getirirsin.”

Âşığın yalvarmalarının ardı arkası kesilmez:

Kana gark olsa tenim ola garîk-i rahmet

Tek beni Ka’be-i kûyunda sen eyle kurbân

(Hüdâyi-i Kadîm)

“Tenim kana boğulsa da (aslında) rahmete gark olur. Yeter ki beni Kâbe gibi mukaddes semtinde sen kurban eyle.” Şâir “tek” kelimesini tevriyeli kullanarak “diğer âşıklarına iltifât etme, sadece beni kurbân eyle” de demek istiyor.

XVII. asır şâirlerinden Kavsî her ne kadar “Kim ister Ka’be-i kûyun zaîf u zâr kurbânın”, yani “Sevgilinin Kâbe’sinin zayıf ve ağlak kurbanını kim ister ki” diye yakınsa da, sevdiğine yakarmaktan geri durmaz:

Ka’be-i kûyun tavâfından beni men itme kim

Ne kadar olsam zaîf âhir senün kurbânınam

“Kâbe gibi azîz olan semtini tavâftan beni men etme.

Ne kadar zayıf olsam da sonuçta senin kurbanınım.”

Kavsî bir başka beytinde:

Öldür beni vü gönülümü al kim bu Ka’be’de

Hâci gerek fedâ ola kurbân ile bile

“Sevgilim! Beni öldür ve gönülümü sök al yerinden! Bu

Kâbe’de hacı olmak kurbanla beraber ölmekle mümkündür ancak!” der.

Sûzî de bir çok şâir gibi âşığa “Vuslat hacı istiyorsan sevgilinin Kâbe gibi değerli makamını ziyaret et, sonra da cânını kurban eyle ki hacın tamâm olsun” demektedir:

Visâl-i hacın istersen tavâf it Ka’be-i kûyın

Gerekdir âşıka kurbân için cânın fedâ kılmak

XVII. yüzyıl şâirlerinden Fehîm-i Kadîm bayramın sayılı günlerden ibaret olduğunun idrâki içerisinde o güzel anları ebedileştirmenin yolunun cânı fedâ etmekten geçtiğini söyler:

Bilürem ıyd-i visâlün bana câvid olmaz

Eyle kurbân beni kim böyle güzel id olmaz

“Sana kavuşma bayramının benim için sonsuz olmadığı biliyorum. Sevdiceğim! Beni kurban eyle de bayramı-

mız bayram olsun!”

Görüldüğü gibi hemen her şâir, âşığın “vuslat bayramı”na erişmesinin yegâne yolunun canı kurbân etmekten geçtiğini belirtirler. Gedizli Azmî

Azmî yolunda cân ile kurbânun olduğu

lyd-i visâle irmek için bir bahânedür

beytiyle,

XVIII. yüzyıl şâirlerinden Âsaf da

Kurbân eyle cânını mânend-i kûsfend

lyd-i visâle irmege tek bir bahâne kıl

mırsallarıyla cân vermeye bahane arar. Âsaf’ın beyti

“Koyun gibi cânını kurban eyle de vuslat bayramına erişmeye bir bahânen olsun” demeye gelir. Zâtî ise kurbanlık koyunu bile âdetâ kıskanır:

Beni kurbanun idin çalma bıçagun ganeme

Ne bilür yoluna can virmegi ol bir meleme

“Bıçağı koyuna çalma, beni kurbanın et. Koyun ne bilir yoluna cân vermeyi, o işi gücü meleme olan / beceriksiz bir hayvandır.”

XVII. yüzyıl şâirlerinden Ayntablî Hâfız Abdülmecidzâde Efendi -hilal ile bayram arasındaki irtibatı da hatırlatır şekilde- bayram günü sevindirilmemesine sitemkârdır:

lyd-i vaslınla sevindürsen n’ola ben hasteni

Ey hilâl-ebrû dimezsın bu da kurbânım benim

“Hilâl kaşım! ‘Bu da benim kurbânımdır’ demezsin.

Vuslatının bayramıyla ben hastanı (kurban etsen de) sevin-dirsen n’olur?”

XIX. asır Bektaşî şâirlerden Ali Tûrâbî Baba

Visâlün ıydına dil kebşi ile

Kabul eyler isen kurbâna geldim

diyerek cân yerine gönülünü kurbân etmeyi diler, ama

Hüdâyi-i Kadîm hem cânını hem gönülünü kurban etme he-

Divân şâiri hacca gidememiş de olsa şiirlerinde Kâbe’den, Kâbe örtüsünün kumaşından ve renginden, Hacerü’l-Esved’den, Zemzem’den, Makam-ı İbrâhîm’den, Mizâb (Altınoluk)’dan, Safâ ve Merve’den, sa’y’den, tavaftan, Arafat’tan, vakfeden, ihramdan, “Lebbeyk”den, İsmail’den, kurbandan divan şiiri estetiği içerisinde bahseder.

vesindedir:

Hayalün tekye-i dilde halilüm eyle tek mihmân

Yolına can ile serden iki kurbânımız vardur

“Dostum! Hayâlini gönül tekkesine yeter ki misafir eyle.

Yoluna hem canımızı hem başımızı kurban ederiz." Beyit, -"halil" ibâresi ile Hz. İbrâhîm'in cömertliği, misafir ağırlamayı sevmesi ve İsmail Aleyhisselâm'ı kurban etmek istemesi gibi hususlar göz ardı edilmeden- şöyle de anlamlandırılabilir: "Dostum! Hayalini gönül tekkesine bir başına misafir et, biz yoluna hem canımızı hem başımızı kurban edelim."

Her şâir cânı kurban etme hususunda cömert değildir. Kırım'ın meşhur hânedânına mensup Said Giray (XVIII. asır) kabul olunacağını bilse can kumrusunu sevgilinin cemâli için şevkle hem kurban edeceğini söyler ammâ ne kumrudan kurban olur, ne "fakir"den kurban istenir:

Kumrî-i cân-ı fakîr olsa idi makbûlün

Hasret-i şevk-ı cemâlünle iderdüm kurbân

Hayre Gir Eyle Bugün Kurbân Kurbân Üstüne

Sevgili sayısız gönülleri fetheden güzellik mülkünü sultânıdır. Bayram günü sadece bir iki kurban kesmek sultâna yakışmaz. Semti Kâbe, kendisi cânlar cânı olan sevgilinin sürüne sürüne gelen kurbanları da kapısında kırıp geçirdiği âşıkları olacaktır:

Kâ'be'dür kûy-ı nigârün kendü cânlar cânıdır

Kapusında kırdığı âşıkları kurbânıdır

(Kanunî)

XVIII. yüzyıl şâirlerinden Re'fet'in dediğine bakılırsa sevgili, muhabbet ehli kurbanların çokluğundan neredeyse bıçak kullanmadan ve hiçbirini atlamaksızın her birinin kanına girer:

Zebh eder min-gayr-i sikkînin tegâfûl eylemez

Girse erbâb-ı mahabbet dest-i hûn-efşânına

Böylece sevgilinin semti fânilik vâdisinin kurban yeri-ne benzer:

San Ka'be-i kûyî küşte-gândan

Kurbân-geh-i vâdi-i fenâdur

(Fehîm-i Kadîm)

Bu hâlden haberdar olan Âsaf "Bu günlerde canını, gönlünü fedâ eden o kadar çok kimse var ki bayram kurbânı bir tek Âsaf'tır sanmayın" der:

Katı çokdur fedâ-yı cân u dil iden bu günlerde

Kıyâs itmen ki Âsaf'dur hemân kurbânı bayramun

Belâyî de kurban için sırasını bekleyen erbâb-ı muhabbettendir:

Şâir sözgelimi, sevgilinin mahallesini (kûy) Kâbe'nin bulunduğu topraklara, evinin eşliğini Kâbe eşğine, yüzünü Kâbe'ye, kaşlarını mihrâba/ kibleye, zülüflerini ve yüzündeki tüyleri (hat) Kâbe örtüsüne, yanağındaki beni Hacerü'l-esved'e benzetir ve bir "hacc-ı vuslat"ta "Hacerü'l-esved"e yüzünü gözünü sürmek ister. Bu arzu ile gözlerinden "Zemzem" akıtır, canını "kurban" eder...

Ka'be-i kûyunda ıyd-ı vasluna kurbân olub

Yoluna cân virmege cân ile nevbet beklerüz

Can vermek için sabırsızlanan bu kadar âşık yüzünden cânın da kıymeti kalmaz, sevgili için başka şeyler hazırlamak lâzımdır ama âşığın cândan gayrı neyi vardır ki:

ıyd irdi nakd-i cânâ ise hiç revâc yok

Yahyâ ne hâzır eyledün ol gül-izâra ne

(Şeyhülislâm Yahyâ)

"Bir cân nedir ki fedâ etmeyem cânânıma" diyen Fuzulî'ye gelince, o bayramdan bayrama kurban kesmekten/kurban olmaktansa çâreyi her ân kurban olmakta bulur:

Yılda bir kurban keserler halk-ı âlem ıyd içün

Dem-be-dem sâat-be-sâat men senün kurbânınam

Son olarak, dil ve edebiyat âlimi, mütefekkir Ferid Kam'ın şu Farsça kıt'ası da mevzuun başka bir boyutuna işareti etmesi hasebiyle üzerinde düşünmeye değerdir:

Belî ıydest u eyyâm-ı safâ-yı hâtır-ı yârân

Velî binger be-im'ân-ı nazar ahvâl-i dünyâra

Hırâmân mî-revî be-câmehâ-yı fâhir ey nâdân

Be-pors ez-kûsfendân mâcerâ-yı ıyd-ı adhâra

"Evet bayramdır ve dostların gönülleri için de safe günleridir;

Fakat, dikkatle bir bak dünyânın hâline,

Ağır ve süslü elbiselerle salına salına yürüyorsun da ey kendini bilmez!

Koyunlara sor bir de kurbân bayramı macerasını..."

Görüldüğü üzere, hemen her eski zaman şâiri "din ve hayat"ı bilgi ve tecrübesi ile meşrebi ölçüsünde hayalhânesinden süzerek belli estetik unsurlarla lafza aktarmış, gizlediği mânaları çeşitli remizlerle okuyucunun irfânına havâle etmiştir. O yüzden kiminin "Dem-be-dem sâat-be-sâat kurbânı" olduğu bir "saçı Leylâ"dır, kiminin ise bütün güzelliklerin menbaı yüce Mevlâ'dır... Kimi zamanı gözler, takvimler haber verir, yılda iki bayram olur; kimi "vuslat"ı bekler, görünür cemâl-i Yâr, bayram ol bayram olur... ■

SÜLEYMAN NECATİ AKÇEŞME İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: Abdülkerim Yatgın
Fotoğraf: Diyanet Arşivi

1959 yılında Afyon'un Bolvadin ilçesinde doğdu. 1984 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 1977 yılında Diyanet İşleri Başkanlığında göreve başladı. 1994-2001 yılları arasında Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Genel Sekreterliği görevinde bulunan Akçeşme, daha sonra 2001-2005 yılları arasında IRCICA (Research Centre for Islamic History, Art and Culture-İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi)'da Personel ve İdari İşler Bölüm Başkanlığı yaptı. 2005-2009 tarihleri arasında İstanbul-Beşiktaş Müftülüğünde vaiz olarak görevini sürdürdü. Yurt içinde ve yurt dışında pek çok konferans, panel, kongre ve sempozyumun tertip komitesi üyeliğinde bulunan Akçeşme, birçok eserin de yayın koordinatörlüğünü yaptı. 11 Haziran 2009 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı Genel Müdürlüğüne atanmış ve halen bu görevi sürdürmektedir.

❑ **Türkiye Diyanet Vakfı'nın vekaletle kurban kesimi hakkındaki çalışmalarından bahseder misiniz?**

Malumunuz olduğu üzere tüm İslâm ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de her yıl binlerce kurban kesilmekte ve bu kutsal görevi ifâ etmenin mutluluğu yaşanmaktadır. İnsanımız bu mutluluğu yaşarken bazen zaman ve mekan sıkıntısı çekmektedir. Bu durumda olan yani, zamanları ve kurban kesecek yeri olmayan ya da keseceği kurbanın tamamını ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak isteyen vatandaşlarımız için Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı işbirliği ile 1993 yılından itibaren yurt içinde ve yurt dışında vatandaşlarımızdan kurbanlarını vekalet yoluyla kestirmek isteyenlere yardımcı olmak amacıyla bu organizasyon düzenlemektedir. Çünkü biz, vakıf olarak sosyal yardımlaşmanın ve paylaşmanın daha güçlü şekilde gerçekleşmesini arzu etmekteyiz.

Ayrıca bu bizim için bir zorunluluktur aynı zamanda. Çünkü; 21 Kasım 2001 tarih ve 24.590 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kurban Hizmetlerinin Diyanet İşleri Başkanlığınca Yürütülmesine Dair 24.10.2001 tarih ve 3214

sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 4. maddesinde "Kurban ibadetini yerine getirmek isteyen vatandaşlar için Başkanlıkça her yıl vekâlet yoluyla kurban kesim organizasyonu düzenlenir. Başkanlık bu hizmet için Türkiye Diyanet Vakfı ile işbirliği yapar. Gerçek ve tüzel kişiler de bu kararda yer alan usul ve esaslara göre bizzat veya vekalet yolu ile kurban kesebilir, organizasyon yapabilir" denilmektedir. Bu sebeple 18.08.2002 gün ve 24850 sayılı Kurban Hizmetlerinin Diyanet İşleri Başkanlığınca Yürütülmesine Dair Yönetmelik çerçevesinde, Diyanet İşleri Başkanlığı ile Türkiye Diyanet Vakfı işbirliğiyle Vekalet Yoluyla Kurban Kesimi Organizasyonu gerçekleştirilmektedir.

Türkiye Diyanet Vakfı'nın bundan sonraki hedefi nedir? Bu gün hedefin neresinde?

Türkiye Diyanet Vakfı'nın hedefi çok kurban kesmekten ziyade, vekaleten yürütülen kurban organizasyonlarında, bu tür organizasyonlara giren kurum ve kuruluşlara bir örnek model sunmaktır. Aslında Diyanet Vakfı'nın bu kadar yoğun faaliyetleri arasında vekâletle kurban kampanyasına girmesindeki amaç; "yanlışları önleyelim, doğ-

runun örneği olalım, hep ötekini eleştirmek yerine bir şey doğru nasıl yapılır onu gösterelim" arzusuydu. Biliyorsunuz kurbanla alakalı bir çok "kesimsiz kurban, yardım toplama kampanyası" şeklinde yanlış uygulamalar yapılmaktadır. Biz "kesimsiz kurban olmaz, yardım toplama kampanyası şeklinde vekâletle kurban olmaz, vekâleti alınan kurban kesilmelidir ve tüketim değil fakirin sofrasında aş olmalıdır" parolasıyla yola çıktık ve her yıl onbinlerce vekâletle kurbanı bir ticari amaç düşünmeksizin, dinî ilkelere uyarak, ta Pakistan'dan Afrika'nın içlerine kadar; Muş'taki, Van'daki, Ağrı'daki, Muğla'daki, Edirne'deki fakirin sofrasına kadar ulaştırmayı önemsiyoruz. Bu bağlamda, toplumumuzda sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın gelişmesinde Vakfımızın öncülüğünün büyük anlam taşıdığına inanmaktayım.

Bizim, önümüzdeki yıl şu kadar kurban sayısına ulaşım diye bir hedefimiz yok Biz bu organizasyonu düzenlerken her hangi bir kâr amacı gütmüyoruz, bu işi de kâr elde etmek amacıyla yapmıyoruz. Yukarıda da izah ettiğimiz gibi amacımız tamamen zamanları ve kurban kesecek yeri olmayan ya da keseceği kurbanın tamamını ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak isteyen vatandaşlarımıza yardımcı olmak, bu dini vecibelerini eksiksiz olarak yerine getirmelerine aracı olmak ve toplumumuzda örnek bir model geliştirmektir.

Biz bu hizmeti bir pazar olarak görmüyor ve değerlendirmiyoruz. Amacımız; yurt içinde ve yurt dışında kur-

ban ibadetini vekalet yoluyla yerine getirmek isteyen vatandaşlarımıza yardımcı olmak ve bu organizasyonlarda bulunan kurum ve kuruluşlara örnek model oluşturmak, toplumumuzda sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın gelişmesine katkı sağlamaktır.

Bugüne kadar yurt içinde toplam 209.750, yurt dışında ise 77.161 adet vekalet yoluyla kurban kesiminde bulunduk.

Kurban etleri nasıl değerlendiriliyor? Yardımlar yurt içinde ve yurt dışında ihtiyaç sahiplerine nasıl ulaştırılıyor? Bu alanda ortak çalışılan kurumlar var mı?

Vekalet yoluyla kurban kestirmek isteyen ve Vakfımıza müracaat eden vatandaşlarımızın kurbanların bir bölümünü ülkemizde, bir bölümünü de yurt dışında kestirmekteyiz. Yurtiçinde kesilen kurbanların bedelleri Vakfımız Genel Merkezi tarafından gönderilmek suretiyle İl ve İlçelerde belirtilen yerlerde Et ve Balık Kurumu, Müftülüklerimiz ve Vakfımız görevlileri nezaretinde dini esas ve usullere göre zamanında kestirilmekte, etleri ihtiyaç sahibi vatandaşlarımız ile şehit yakınlarına, gazilerimize, öğrenci yurtları, Kur'an Kursları, özürli ve engelli kuruluşlara dağıtılmaktadır.

Yurtdışında ise başta Pakistan; Afrika/Sudan, Senegal, Etiyopya; Afganistan/Mezar-ı Şerif, Kabil, Vardak olmak üzere, Bulgaristan, Makedonya, Azerbaycan, Romanya, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Kırım, Beyaz Rusya, Litvanya, Irak, Arnavutluk, Moğolistan, Abhazya ve Gürcistan/Acara, Ahıska ve daha bir çok ülkede kestirilen kurbanlar yine bedelleri gönderilerek görevlilerimiz, Büyükelçilik/Konsolosluk, Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA), Din Hizmetleri Müşavirlikleri/Ataşelikleri ve Müftülüklerimiz nezaretinde dini esas ve usullere göre zamanında kestirilerek, etleri de mahallindeki ihtiyaç sahibi soydaş ve dindaşlarımız ile öğrencilere dağıtılmaktadır.

Bunun dışında Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü ile yapılan protokol gereği, adı geçen kuruma kestirilen kurbanlar kombinalarda Müftülüğümüz ve Vakfımız görevlileri, kombina yetkilileri ile veteriner hekim kont-

rolünde dini esas ve usullere göre, sağlık şartlarına uygun olarak zamanında kestirilmekte, etleri ise konserve tipi kavurma/kıyma yapılarak önceden tespit edilen ihtiyaç sahibi ailelere yine Müftülüklerimiz tarafından dağıtılmaktadır.

Vekaletle kurban kesen kurumlar ve özellikle Türkiye Diyanet Vakfı vekaletle kurban organizasyonunda yeterince şeffaf mı? Denetlemeler ve geri bildirimler nasıl yapılıyor?

Her alanda olduğu gibi biz bu alanda da yeterince şeffaf olduğumuz kanaatindeyim. Vakfımız daima Devlet Denetleme Kurulu, Başbakanlık, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve kendi müfettişlerimiz tarafından denetlenmektedir. Bu güne kadar yapılan denetlemelerin hiç birisinde, Diyanet İşleri Başkanlığı ile müştereken yürüttüğümüz vekaletle kurban kesim organizasyonuyla alakalı olumsuz bir görüş bildirilmemiştir. Bu da bizim için bir gurur vesilesidir.

Bu konuda diğer kurumlarla ilgili çok şey söylemek istemiyorum. Geçen yıl vekaletle kurban kesim organizasyonunda yaşanan bir çok olumsuzluğa şahit olduk. Bu da denetim mekanizmasının iyi bir şekilde çalıştığını göstermektedir. Amacım hiçbir yardım kuruluşunu kötülemek değildir. Elbette ki bu organizasyonu gerekle-

rine uygun olarak yerine getiren sivil toplum kuruluşlarımız, derneklerimiz mevcuttur. Ancak vekaletle kurban kesim organizasyonunu bir ticari faaliyet olarak görmek gerektiğine inanmaktayım. Bunu daha çok dini vecibelerini yerine getirmek isteyen vatandaşlarımıza yardımcı olmak, toplumumuzda yardımlaşma ve dayanışma duygusunu pekiştirmek, insanlarımıza hizmet götürmek olarak görmek gerekir diye düşünüyorum.

Geri bildirimler hususuna gelince; Yurt içinden ve yurt dışından vekaletle kurban organizasyonumuza katılan vatandaşlarımızdan cep telefonlarını beyan edenlere SMS, sabit telefonlarını beyan edenlere ise sesli mesaj gönderilerek kurbanlarının kesildiği hemen duyurulmaktadır. Ayrıca katılımcılarımıza kurbanlarının kesildiği ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldığına dair bilgileri ihtiva eden teşekkür mektupları da gönderilmektedir. ■

Bu güne kadar yapılan denetlemelerin hiç birisinde, Diyanet İşleri Başkanlığı ile müştereken yürüttüğümüz vekaletle kurban kesim organizasyonu ile alakalı olumsuz bir görüş bildirilmemiştir. Bu da bizim için bir gurur vesilesidir.

KURBAN: ALLAH'A YAKIN OLMA ÇABASI

Ömer MENEKŞE*

Kişiye olgunluk kazandıran, tefekkür dünyamızın pencerelerini varlığın nihai anlamını kavramaya doğru açan, ruhu süflî benlik egemenliğinden sıyrarak manevî güzelliklere aralanan bir kapı hâline dönüştüren ibadetler, şekli boyutlarından daha derûnî anlamlar içermektedir.

□ En güzel biçimde yaratılan, sayısız nimetlerle donatılan, sonra da mükellef kılınan insan, varlıklar arasındaki seçkin konumunu görev ve sorumluluklarını müdrîk oluşuyla anlamlandırmakta ve bununla Yüce Yaratıcı'ya hususî bir yakınlık tesis etmekte. Zaten Yaratıcı da, bu yakınlığın şuur düzeyinde idrak edilmesini istemekte, insana "şah damarından daha yakın", (Kaf, 50/16) "nerede olursa olsun, onunla beraber" olduğunu (Hadid, 57/4) bildirmektedir. Maksat, insanın bunu algılaması ve bu algı çerçevesinde bir hayat sürmesidir. Namaz, oruç, hac, zekât ve kurban gibi ibadetler insana bu bilinci yükleyecek bir terbiye, eğitim amacı taşımaktadır. Kişiye ol-

gunluk kazandıran, tefekkür dünyamızın pencerelerini varlığın nihai anlamını kavramaya doğru açan, ruhu süflî benlik egemenliğinden sıyrarak manevî güzelliklere aralanan bir kapı haline dönüştüren ibadetler, şekli boyutlarından daha derin anlamlar içermektedir.

Özünde yaratana tanıma ve yaratılanı sevme olan yüce dinimiz İslâm'da, kişiye Allah'la birliktelik bilinci kazandıran ve müminin zamanını mânen diri yaşamasını sağlayan bir disiplin vardır. "Zikrullah" yani "Allah'ı anmak" ibadetlerdeki en önemli temadır. Bir bakıma tüm ibadetler "zikrullah" içinde mütalaa edilmektedir.

Kurban da bir nevi zikrullahtır. Nerede olursak ola-

lım, O'nun her an bizimle beraberliğini idrak etme, her adımımızı bu idrak içinde atma sorumluluğudur.

Yaratıcıya yakınlaşma, O'nun rızasını, sevgisini kazanma, O'na kul olmanın şuuruna ermedir kurb anı... Yani O'na yakın olma zamanı, Allah'ın emrine boyun eğiş, kulluk bilincini tazeleyiştir.

Kurban, takvaya, takva da Allah'a ulaştırır. Nitekim Yüce Rabbimiz hac kurbanlarından söz ederken kurbanların, aslında Allah'ı yüceltme ve O'na şükretme vesilesi olduğunu belirttikten sonra şöyle buyurur:

"(O kurbanların) ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşacaktır. Fakat O'na sizin takvanız ulaşacaktır" (Hac,22/36-7).

"...Öyleyse kurbanlarınızla arındırın nefislerinizi!" (Tirmizî, "Edâhî", 1) der, Yüce Peygamberimiz de...

Demek ki etlerin ve akan kanın ötesinde bir şey var kurbanda. Etler ve kanlar gitmiyor yüceliklere, "Allah'a yönelik derin saygı ve ona olan bağlılık, dinî duyarlılık" idraki gidiyor. Aşkın ve ilâhî olanla yakınlıkta, şekilden ziyade öz ve niyet önemlidir.

Nitekim Allah Resulü'nün namazla, oruçla ilgili uyarılarına baktığımızda, o, ruhî derinliği kaybolmuş bir namazın zahmetten ve yorgunluktan, (Beyhakî, Şu'abü'l-İman, IV, 275), aynı nitelikteki bir orucun ise aç kalmaktan ibaret olduğunu (İbn Mâce, "Sıyam", 21) bildirmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de, "O gün ne mal fayda verir ne oğullar!,"Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka.." buyuruyor (Şuara, 26/88-89). Kurbanla, hacla, namazla, hula sa ibadetlerle insan, işte o kalbî kıvamı yakalamaya çalışmaktadır.

Fuzûlî şöyle der:

"Yılda bir kurban keserler halk-ı âlem ıyd için

Ben senin sâat-be-sâat dem-be-dem kurbânınam"

Her an ve her saat Hak yolunda kurban olmak...Nefsi kurban etmek, benlikten arınmak... Nefes başına bin defa kurban olurcasına yakınlaşmak... Kurbanla yakınlaşmak. Bir ismi **Karîb olan, yakınlaştıran, yakın kılan, yakınlığa çağıran, Allah'a yakınlaşmadır.** Kuyruğundan, boynundan, boynuzundan tu-

tup sürükleyerek kendilerine eziyet edilen hayvancıkları kesmekten, çevreyi kirletmekten öte bir manevî atmosfer var bu işte. Kesilmek için boynunu besmeleye uzatan kurbanlık koç mu hayırlı, yoksa ona olanca öfkesiyle abanan veya bıçağı niçin çaldığına dair en küçük bilinç kırıntısı taşımayan "insan" mı?

Kurban, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in baba-oğul sevgisi ile Hakk'a bağlılık duygularının sınanıp kazandığı engin dünyayı yaşamadır. Öfke ile değil sevgiyle bıçağı tutmaktır, kurbanlıkla boğuşma yerine onu kutlu bir armağan gibi uğurlama, belki de kurbanlığa saygı duymadır. Yaratılana şefkat ve merhamet, temizlik, insana saygı, çevrenin korunması, israftan kaçınma bütün bu temel duyarlılıklara riayettir.

Kurban, İsmail olana sabır ve teslimiyet, İbrahim olana azim ve niyettir. Sonra da dua etmektir: "Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir" (En'am, 6/162).

Kurban, bir bayramdır aynı zamanda... Sevinçleri büyütme mevsimidir. Önce kendi kalplerimizi bir sevinç yumağı haline getirip sonra anne-babamızın gönüllerini alıp, çocuklarımızı, şefkat ve merhamete muhtaç öksüz ve yetimleri, yoksul ve kimsesizleri görmektir. Hasta yatağında ziyaretçi bekleyenleri sevindireceğimiz, insanî duyarlılıkları ve yardımlaşmayı öne çıkararak bütün insanlığın gözlerine sevinç taşıyacağımız müstesna zaman dilimidir.

Hz. Âişe validemiz şöyle anlatıyor:

Bir koyun kesilmişti. Efendimiz sordu: "Ne kadarı dağıtıldı, geriye ne kaldı?"

"Sadece bir kürek kemiği kaldı."

cevabını aldı. Kürek kemiği dışında hepsi dağıtılmıştı. Bunun üzerine o şöyle buyurdu:

"(Desene Ya Aişe) bir kürek kemiği hariç, hepsi duruyor!" (Tirmizî, "Sıfatü'l-Kıyâme", 35)

Öyle ise düşünelim gerçekten kurbanlarımızın ne kadarı bizim...

Kurbanlarımız Rabbimize yakınlığa vesile olsun.

Gurbeti kurbete, firkati vuslata döndüren Rabbimiz! bir yakınlık versin bize; bir sürur versin gönlümüze... ■

Kurban, bir bayramdır aynı zamanda... Sevinçleri büyütme mevsimidir. Önce kendi gönüllerimizi bir sevinç yumağı haline getirip sonra anne-babamızın gönüllerini alıp, çocuklarımızı, şefkat ve merhamete muhtaç öksüz ve yetimleri, yoksul ve kimsesizleri görmektir. Hasta yatağında ziyaretçi bekleyenleri sevindireceğimiz, insanî duyarlılıkları ve yardımlaşmayı öne çıkararak bütün insanlığın gözlerine sevinç taşıyacağımız müstesna zaman dilimidir.

KURBAN ÇEŞİTLERİ

İsmail ÖZELBAŞ*

Dinî bir terim olarak kurban, "ibadet maksadıyla belirli bir vakitte belirli şartlar taşıyan hayvanı usulünce boğazlamak, ya da bu şekilde boğazlanmış hayvan" demektir. Arapça'da bu şekilde kesilen hayvana "udhiyye" denilir.

□ "Allah'a yakınlaşmak" anlamına gelen "kurban" ibadeti; şartları taşıyan hayvanın, ibadet niyetiyle usulüne uygun şekilde kesilmesidir. Kurban ibadetinin ve kurban kesiminin dinî hükmü denilince, aksine bir kayıt bulunmadığı sürece, kurban bayramında kesilme kuralı ve bunun hükmü anlaşılır.

Kurban bayramında kesilen kurbandan ayrı olarak yine ibadet niyetiyle kesilen başka kurban çeşitleri de vardır. Buna göre kurban çeşitleri; udhiyye (kurban bayramında kesilen kurban), akîka, hac ve umre ile (kıran ve temettü hacı yapanların kestikleri ve hedy adı verilen kurban) ve adak kurbanı şeklinde sıralanabilir

UDHIYE KURBANİ

Sözlükte "yaklaşmak, Allah'a yakınlık sağlamaya ve-sile olan şey" anlamına gelen kurban, dinî bir terim olarak, "ibadet maksadıyla belirli bir vakitte belirli şartları taşıyan hayvanı usulünce boğazlamak, ya da bu şekilde boğazlanmış hayvan" demektir. Arapça'da bu şekilde kesilen hayvana "udhiyye" denilir. Kurban ibadeti, hicretin ikinci yılında eda edilmeye başlanmış ve Hz.Peygamber (s.a.s.) hicretten itibaren on yıla yakın bir süre hep kurban (Udhiyye) kesmiştir. (Bkz: Tirmizi 20, K.el-Edahi, 11, Hadis No: 1507)

Kevser suresinde geçen: "venhar" emri, İslam bilginlerinin çoğuna göre, kurban kesmek anlamındadır. Zira bu konuda pek çok hadis-i şerif vardır. Dini bayramlarımızdan olan Kurban Bayramı, Asr-ı Sadetden günümüze kadar (kurban kesilerek) kutlanmıştır. Eyyam-ı nahr (Kurbanlık Hayvanların kesilmesi günleri) tabiri de, onbeş asırdan beri bu anlamda kullanılmıştır.

Mezheplerin çoğuna göre udhiyye kurbanının hükmü sünnettir. Hanefi fıkhında tercih edilen görüş ise, kurbanın vacip olduğudur.

Ölü adına kesilen kurbanın dini hükmü ise merak edilen bir diğer konudur.

Ölü kurbanı diye bir kurban çeşidi yoktur. Vasiyeti yoksa, ölen kimseler için mirasçılarının kurban kesmeleri gerekmez. Ancak bir kimse, sevabını ölmüş bulunan anne veya babasına yahut diğer yakınlarına bağışlanmak üzere, çeşitli hayır kurumlarına, fakir ve muhtaç kişilere bağışta bulunabileceği gibi, kurban da kesebilir.

Etinin durumu; Ölenin kendisi için kurban kesil-

mesine dair; vasiyeti yoksa, kesen kimse, bu kurban etini fakirlere yedirebileceği gibi, kendisi ve zenginler de yiyebilir. Vasiyet varsa, tamamen fakirlere yedirilmesi veya dağıtılması gerekir.

Kesilme Zamanı; Ölen kimsenin vasiyeti olmaksızın, sevabı onun ruhuna bağışlanmak üzere kesilen kurbanın her hangi bir zamanda kesilmesi caiz ise de, kurban bayramı günlerinde kesilmesi daha sevaplıdır.

Ölenin vasiyeti gereğince kesilen kurban ise, ancak kurban bayramı günlerinde kesilir.

AKİKA KURBANİ

Çocuğun doğumunun ilk günlerinde Allah'a bir şükran nişanesi olarak kesilen kurbanı "akîka kurbanı" denilir. Esasen "akîka", Arapça'da yeni doğan çocuğun başındaki saçın adıdır. Akîka kurbanı kesildiği gün çocuğun başı da tıraş edildiği için kurban bu adı almıştır. Akîka kurbanı Hanefiler'e göre mubah (bazı rivayetlerde mendup), diğer üç fıkıh mezhebine göre sünnet, Zâhirîler'e göre vaciptir. Hz. Peygamber torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için birer koçu akîka kurbanı olarak kesmiş ve ümmetine de yeni doğan kız ve erkek çocukları için akîki kurbanı kesmelerini tavsiye etmiştir.

Akîka kurbanı, çocuğun doğduğu günden bulûğ çağına kadar kesilebilirse de doğumun yedinci günü ke-

Hac ve umre menâsikiyle ilgili olarak kesilen kurbanlara hedy denir. Hedy, Kabe'ye ve Harem bölgesine hediye olmak üzere kesilen kurban demektir. Koyun ve keçi cinsinden olan kurbanı "dem", sığır ve deve cinsi kurbanı ise "bedene" denir.

silmesi müstehaptır. Aynı günde çocuğa isim verilmesi ve saçının kesilerek ağırlığına altın veya gümüşün tasadduk edilmesi de tavsiye edilmiştir. Kurban olmaya elverişli her hayvan akîkaya da elverişlidir. Kesilen bu kurbanın etinden kurban sahibi ve aile fertleri, yakın dostları yiyebileceği gibi tasadduk da edebilirler.

HAC VE UMRE İLE İLGİLİ KURBANLAR

Hac ve umre menâsikiyle ilgili olarak kesilen kurbanlara hedy denir. Hedy, Kabe'ye ve Harem bölgesine hediye olmak üzere kesilen kurban demektir. Koyun ve keçi cinsinden olan kurbanı "dem", sığır ve deve cinsi kurbanı ise "bedene" denir.

İfrad hacı veya sadece umre yapanların, ceza kurbanı kesmeyi gerektiren bir durum olmadıkça hedy kur-

banı kesmeleri gerekmez. Fakat isterlerse nafile olarak kesebilirler. Tatavvu Hedy, Hac veya umre yaparken, yükümlülük bulunmadığı halde kesilen kurbanlardır, İfrad haccı veya sadece umre yapanların tatavvu hedyi kesmeleri müstehaptır.

Temettu haccı ile kırân haccı'nda harem bölgesinde (Kabe ve civarı) şükür kurbanı (hac kurbanı, hedy) kesilmesi vaciptir (Bakara 2/196).

"Hac ve umreyi de Allah için tamam yapın. Eğer bunlardan alıkonursanız, o zaman kolayınıza gelen bir kurban gönderin. Bununla beraber bu kurban, kesileceği yere varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. İçinizden hasta olana veya başından bir rahatsızlığı bulunana tıraş için oruç veya sadaka yahut da kurbandan ibaret bir fidye gerekir. Engellemeden kurtulduğunuz zaman da her kim hacca kadar umre ile sevab kazanmak isterse, ona da kolayına gelen bir kurban gerekir."

Bu nedenle, hac kurbanının harem bölgesi dışında kesilmesi caiz değildir. Bu konuda din bilginleri ara-

sında herhangi bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Ceza heydi: Hac ve umrenin vaciplerinin terki, vak-tinde yapılmaması ve ihram yasaklarının ihlâlinden dolayı kesilmesi vacip olan kurbanlardır.

İhsar heydi: Hac ve umre yapmak üzere ihrama girdikten sonra vakfe ve tavaf yapma imkânı ortadan kalktığından bu nüsükler tamamlanmadan ihramdan çıkabilmek için kesilen kurbanlardır,

Hedy Kurbanlarının Etleri: Tatavvu (nafile) olarak kesilen hedy kurbanları ile temettü' ve kırân haccı yapanların şükür kurbanı olarak kestikleri hedy kurbanlarının etlerini, zengin-fakir herkes yiyebilir, Bunların etlerinden sahiplerinin de yemeleri müstehaptır. Ceza hedyi ile ihsâr hedyinin etlerinden bunların sahipleri,

bakmakla yükümlü oldukları kimseler ve zenginler yiyemezler. Bunların etlerini adak kurbanı gibi ancak yoksul kimseler yerler; fakat bunların Harem bölgesindeki yoksullar olması gerekmez.

ADAK KURBANİ

Kur'an-ı Kerim'de değişik ayet-

Adak kurbanının etinden, adağı yapan kişinin yemesi caiz olmadığı gibi; bu kişinin usûl ve fûrûu (yani annesi, babası, nineleri, dedeleri, çocukları, torunları) ve dinen zengin sayılan kimseler de yiyemezler. Adak kurbanının etini bu sayılanlar dışında kalan ve dinen fakir olan kimseler yiyebilirler.

lerde sözde durulması ve ahidlere bağlı kalınması (el-Mâide, 5/1; el-İsra, 17/34), Allah'a verilen sözün tutulması (en-Nahl, 14/91) emredilerek, yapılan adakların yerine getirilmesi istenir (el-Hac, 22/19). Kişinin yaptığı adığa uygun davranması iyi kulların vasıfları arasında sayılır (el-İnsan, 76/7). Hadislerde de Hz. Peygamber, Allah'a itaat kabilinden adakların yerine getirilmesini emretmiş, Allah'a isyan veya ma'siyet kabilinden olan konularda adakta bulunulmamasını, şayet yapılmışsa buna uyulmamasını istemiştir. (Buharî, Eyman, 26-27; Müslim, nezir, 8.)

Adak kurbanının etinden, adağı yapan kişinin yemesi caiz olmadığı gibi; bu kişinin usûl ve fûrûu (yani annesi, babası, nineleri, dedeleri, çocukları, torunları) ve dinen zengin sayılan kimseler de yiyemezler. Adak kur-

banının etini bu sayılanlar dışında kalan ve dinen fakir olan kimseler yiyebilirler.

Aynı şekilde adak adayan kişi belli bir miktar para vermeyi adanmışsa, bu parayı ana-babası ve çocuklarına veremez. Ancak fakir ve muhtaç kardeşlere, adanan paradan verilebilir. Damat veya gelinin adak konusu parayı, muhtaç olmaları halinde kayınpederine vermesinde de dinen bir sakınca yoktur.

Her hangi bir işe bağlı olarak kurban kesmek için adakta bulunan kişinin kurban kesmesi vaciptir. Kurban keseceğine dair adakta bulunan kişi, adak kurbanını kesmek suretiyle adağını yerine getirmiş olur. Bunun için adak kurbanını kesmek yerine, parasını fakirlere vermekle ya da aynı yardımda bulunmakla bu adak kurbanı yerine getirilmiş olmaz.

Adakta bulunan kişinin, adağını kendi malıyla yerine getirmesi gerekir. Kendi malı yok ise, tövbe etmeli, mal edindiğinde de adağını yerine getirmelidir. Bununla birlikte, eşi onun adına isterse bu adağı yerine getirebilir.

Adak kurbanlarının belli günlerde kesilmesi şart değildir. Bu kurbanlar bayram günlerinde kesilebileceği gibi bayram günlerinin dışında da kesilebilir.

ŞÜKÜR KURBANI

Temettu ve kıran haccı yapan kişilerin, aynı mevsimde hac ve umreyi ifa ettikleri için, kestikleri kurbanlara veya arzu ettiği bir amaca ulaşması vesilesiyle (bir nimete nail olması sebebiyle yeni bir ev, araba ve benzeri bir şey alındığında) kesilen kurbanı şükür kurbanı denilmektedir. Ancak böyle bir nimeti elde eden kişinin, adakta bulunmadığı sürece, kurban kesmesi gerekmez.

Şükür kurbanı olarak kesilen kurbanların etinden; kendisi, ailesi, zengin-fakir herkes yiyebilir. ■

Uçak kazası geçirdikten sonra Adnan Menderes için kesilen adak kurbanı

KURBAN: DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Kurban bayramı döneminde 600 bin büyükbaş ile 2 milyon küçükbaş hayvan satışa sunulmaktadır. Milyonlarca kurbanlığın pazarlanmasına yönelik hareketlilik hayvan hastalıkları açısından da risk oluşturmaktadır.

KURBAN BAYRAMINDAN ÖNCE ALINMASI GEREKLİ TEDBİRLER

□ Hayvan Satış Yerleri: Kurbanlık hayvanların alım ve satımları, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile il ve ilçelerde yerel yönetimlerce belirlenen hayvan pazarları ile sorumlu veteriner hekimi bulunan kasaplık-besi hayvan satış yerlerinde yapılmalıdır. Başka bölgelerden getirilen hayvanlarda ise menşe şahadetnamesi aranmalı, sığırlarda kulak numarası ve kimlik belgesi istenmelidir. Buralarda satışa sunulan hayvanlar mutlaka veteriner hekim kontrolünden geçirilmelidir.

KURBANLIK HAYVAN ALIMLARINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Veteriner sağlık raporu ve menşe şahadetnamesi olmayan, sığır ve mandalarda küpesi ve pasaportu bulunmayan, çok zayıf olan, gebe olan, yeni doğum yapmış olan, yüksek ateşi olan, çok genç ve etleri olgunlaşmamış olan, tüyleri karışık ve mat olan, bakışları ve dış görünümü cansız olan, pis kokulu ishali ve burun akıntısı olan, çevreye karşı aşırı tepkili veya çok duyarsız olan hayvanların alınmaması gerekmektedir.

KURBANLIK SATIN ALMA VE HAYVANLARIN KESİM ÖNCESİ (ANTE-MORTEM) MUAYENESİ:

Hayvanların kesilmeden önce muayenesi, etlerin insan gıdası olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceklerini saptamak amacıyla yapılır. Bazı hastalıklar ancak hayvan canlı iken gösterdikleri topallık, felç, belirli vücut hareketleri ve durumları veya genel durumlarında görülen değişiklikler ile belirlenebilir. Kurbanlık hayvan satın alırken hayvanın genel durumu ve genel görünüşü iyice gözden geçirilmelidir. Çünkü çeşitli hayvan hastalıkları ette fazla değişiklik yapmadıkları halde, canlı hayvanda klinik belirtilerle daha kolay teşhis edilirler.

Kesim öncesi muayene hayvan ayakta dururken, hareket halindeyken ve sakinken yapılmalı, aşağıdaki durumlara dikkat edilmelidir:

Eğer hayvanda; yüksek ateş, iştahsızlık, öksürük, nefes güçlüğü, yutmada zorluk, ağız burun akıntısı, kısmi veya genel felç, vücutta şişlikler, cinsiyet organları ve memede kötü kokulu akıntılar varsa hastalıktan şüphe edilmelidir. Bu ve benzeri durumlarda böyle hayvanlar satın alınmamalı veya kesin karar Veteriner Hekim kontrolünden sonra verilmelidir. Hasta olduklarından şüphelenilen hayvanların yaşına dikkat edilmelidir.

Bu ve benzeri durumlarda böyle hayvanlar satın alınmamalı veya kesin karar veteriner hekim kontrolünden sonra verilmelidir. Hasta olduklarından şüphelenilen hayvanların yaşına dikkat edilmelidir.

Ayrıca hayvanın; ayakta durma ve hareket tarzına, beslenme durumuna, çevreye uyumuna, postunun, kılının ve yününün durumuna (gözleri, derisi ve kılları parlak ve canlı olmalı), sindirim sistemine (salgı çıkarmasına, geviş getirmesine, dışkının kıvamına ve rengine), üreme organlarına ve meme bezlerine, solunum sistemine (burun salgısına, solunum durumuna) ve vücut hareketine dikkat edilmelidir.

Genel sağlık açısından kurban edilecek hayvan; yorgun ve halsiz olmamalı, aşırı öksürüklü ve aksırıklı olmamalı, göz, ağız ve burunda akıntı olmamalı, aşırı zayıf veya gebe olmamalı, dışkı durumu kontrol edilmeli ve dışkının sulu olmamasına dikkat edilmeli (But kısmına dışkı bulaşmış hayvan satın alınmamalıdır.), dış görünüşünde yara, şişlik veya ödemler olmamalıdır.

KESİMDE ÖNEMLİ NOKTALAR

Kurban Bayramı süresince tüm mezbaha ve hayvan kesim yerlerinin açık olması, bireysel veya toplu kesim işlemlerinin kesim yerlerine yönlendirilmesi ve kesimin deneyim-

li kişilerce yapılması sağlanmalıdır. Kesilecek hayvan mutlaka sağlıklı olmalıdır. Kesim öncesi kurbanlık hayvanların yorgun olmamalı ve kesimden önce 6 saat boyunca yem verilmemelidir (su verilebilir). Bunlar etlerin kalitesini olumlu yönde etkileyen başlıca faktörlerdir.

Yorgun hayvanların hemen kesilmesi ile kanın tamamen akıtılması mümkün olmayacağı için etler dayanıksız olacak ve çabuk bozulacaktır. Kurbanlık hayvanları kesim öncesi strese sokacak kötü muamelelerden ve hareketlerden kesinlikle kaçınmak gerekir. Böyle etler uzun ömürlü değildir.

KESİM SIRASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Kesim yeri temiz olmalı ve akarsu bulunmalıdır. Kesim yapan kişinin sağlıklı ve temiz olması gerekir; ayrıca, bu kişi karkastan kendisine bulaşacak hastalıklara (şarbon, bruselloz gibi) karşı gerekli tedbirleri (eldiven, çizme giyme, kesik-yaralı el veya parmaklarla etle temas etmemek gibi) almalıdır. Kesme işlemi, eğitilmiş kesiciler ve kasaplar tarafından yapılmalıdır. Hastalıklı doku ve organların kesimi sırasında kirlenen bıçaklar dezenfekte edilmeli, sağlam kısımların kesim ve parçalanmasında dezenfekte edilmeden kullanılmamalıdır. Hayvan tutulup yatırılırken veya askıya alınırken işkence-eziyet edilmemelidir. Kesimi mümkünse askıya alarak yapılmalıdır, böylece kanın tamamının akıtılması ve deri yüzümünün temiz olarak yapılması sağlanır. Yerde yapılan kesimde kanın tamamının boşaltılması için yatırı-

Kesilecek hayvan mutlaka sağlıklı olmalıdır. Kesim öncesi kurbanlık hayvanların yorgun olmamalı ve kesimden önce 6 saat boyunca yem verilmemelidir (su verilebilir). Bunlar etlerin kalitesini olumlu yönde etkileyen başlıca faktörlerdir. Yorgun hayvanların hemen kesilmesi ile kanın tamamen akıtılması mümkün olmayacağı için etler dayanıksız olacak ve çabuk bozulacaktır.

lan hayvanın üzerine bastırılmamalıdır. Aksi halde oluşacak negatif basınç nedeniyle dışarıdan ve sindirim sisteminden birçok mikroorganizma kolayca ete bulaşacaktır. İç organlar yüzme işlemini takiben en kısa sürede çıkarılmalıdır. Yutak boşaltılmalı, mide-bağırsak, safra ve idrar kesesi ve üreme organları çıkarılmalı, memeler karkastan uzaklaştırılmalıdır. Bağırsaklar çıkarılırken çıkışı bağlanarak içerikle karkastan kirlenmesi önlenmelidir. Kesim sırasında, kan, bağırsak içeriği gibi maddelerle çevrenin kirlenmesi engellenmelidir. Tüketilecek sakatatlar temiz bir şekilde çıkarılmalıdır. Kurban atıkları çöp varillerine atılmamalı, kanalizasyona dökülmemeli, çevreye atılmamalıdır. Halk sağlığı açısından bu tür atıklar sokak hayvanlarının erişemeyeceği şekilde derin çukurlara gömülmelidir.

Kesim esnasında ve sonrasında şu soruların cevabının verilmiş olması gerekir: Lenf yumruları boz beyaz renkte mi? (Yeşilimsi irin, sarımsı-beyaz peynirimsi yapı, kanlı-hemorajik görünümde olabilir.) Kesilen hayvanın kakasının rengi anormal mi? Ette tuhaf bir koku mevcut mu? Sarılık ya da vücudun yeşilimsi renk alması durumu var mı? Kesilen hayvanın kanı koyu renkli ve akışkanlığı az, pıhtılaşmıyor veya rengi normalden açık mı? Kanın aşırı koyu (katran) renkte olması ve pıhtılaşmaması hayvanın önemli bir hastalığının (Şarbon) göstergesi olabilir. Etlerin üzerinde veya kesitinde pirinç tanesi görünümünde hareketsiz cisimcikler var mı? Göğüs kafesinde yapışmalar, su toplanması ve inci tanesi gibi oluşumlar var mı? Deri altında aşırı kanlanma, morarma ve çürüme bulunuyor mu? Karaciğer büyümüş mü ve yüzeyinde beyaz noktalar görünüyor mu? Dokusunda sertlikler var mı? Safra kanallarında kelebek benzeri parazitler var mı? Akciğerlerde aşırı şişlik veya peynirimsi bir görünüm var mı? Parazit odakları veya apseleşme var

hafaza edilmelidir.

ATIK VE TÜKETİLMİYEN YAN ÜRÜNLER

Gıda olarak tüketilemeyen yan ürünler ve atıklar; kemik, kan, deri, kıllar, boynuz, tırnak, kulak, soluk borusu, testisler hariç üreme organları, böbrekler hariç üriner organlar, safra, bezler, lenf yumruları, işkembe ve bağırsak içerikleridir.

Kesim sonrası oluşan ve insan gıdası olarak tüketilemeyen yan ürünler ile birçok hastalık etkenini taşıyan her türlü atık, uygun biçimde ortamdaki uzaklaştırılmamakta ve gerek çevre kirliliği gerekse salgın hastalıkların yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle; kan, işkembe ve bağırsak içerikleri ile bozuk ve yenmeyen organ veya organ kısımları çevreye atılmamalı, akarsulara ve kanalizasyon sularına dökülmemelidir, üzerine kireç tozu dökülerek derin çukurlara gömülmelidir.

Kurban Kesim Yerlerinin Dezenfeksiyonu: Bulaşmayı önlemek için taşıma araçları, kesim aletleri, makine ve çalışma yüzeylerinin temizliği sağlanmalıdır. Kaba kirlerin temizlenmesi sonrası uygun bir dezenfektan kullanılmalıdır. Dezenfektan bulunmadığı durumlarda çamaşır suyu gibi

kolay bulunabilen bir maddeden hazırlanacak solüsyon kullanılabilir. Evde kullanılan çamaşır suyu kullanılacaksa 5 kg suya 1 çay bardağı olacak şekilde sulandırılarak kullanılabilir.

Kurban Derisinin Korunması ve Saklanması: Kesimden sonra hayvanın dikkatsiz yüzülmesi sonucu derinin iç yüzünde et ve yağ parçacıkları kalır. Özellikle deri tuzlanarak muhafaza edildiği zaman tuz, et ve yağ kalıntılarının altına geçemez. Bu yüzden et ve yağ kalıntılarının bulunduğu deri kısımları ham kalır ve bozulmaya uğrarlar. Et ve yağ kalıntılarının uzaklaştırılmasını takiben deri hemen tuzlanarak konserve edilmelidir.

Sonuç olarak, tüketicilerin kurban bayramında sağlıklı bir et elde edebilmeleri için, kurbanlık hayvanlarını, veteriner hekim kontrolünde satış yapan yerlerden almalı, kesimleri bu konuda ehliyetleri kimselere (tercihen mezbahalarda) yaptırmalı, kesim sırasında ve sonrasında hijyenik kurallara uyulmalı, artık organ ve dokular gelişigüzel atılarak halk ve çevre sağlığı tehdit edilmemelidir, etlerin olgunlaşma aşamasından (12-24 saat buzdolabında bekledikten) sonra tüketilmeleri ve soğukta muhafaza edilmeleri sağlanmalıdır. ■

Kesme işlemi, eğitilmiş kesiciler ve kasaplar tarafından yapılmalıdır. Hastalıklı doku ve organların kesimi sırasında kirlenen bıçaklar dezenfekte edilmeli, sağlam kısımların kesim ve parçalanmasında dezenfekte edilmeden kullanılmamalıdır.

mi? Dalak normalden 3-5 kat daha büyük mü, çamur kıvamında ve katran renginde mi? Bağırsaklarda aşırı derecede gaz veya kan oturmaları mevcut mu?

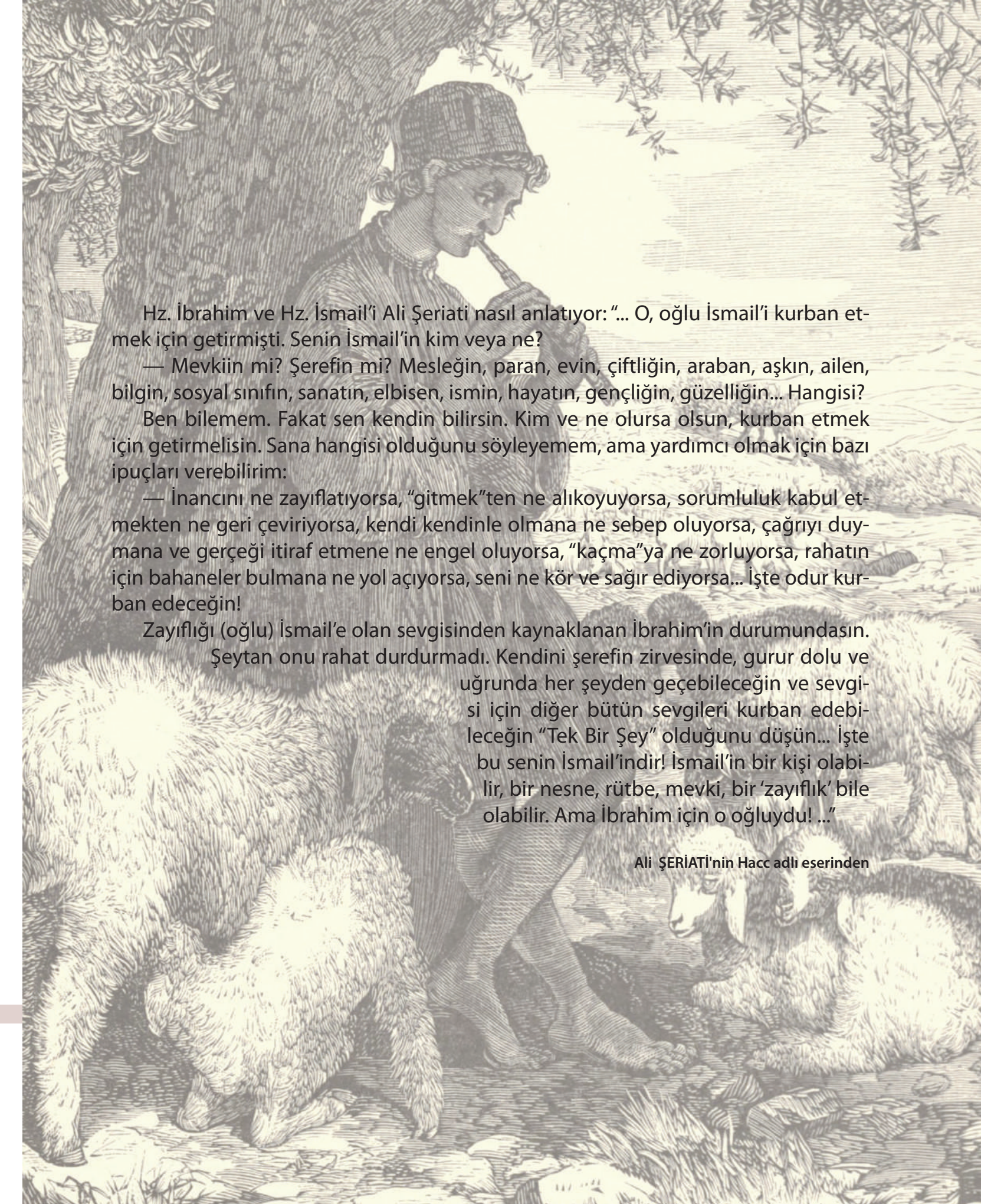
Yukarıdaki sorulardan herhangi birine evet denmesi durumunda kurbanın derisi dahil bütün kısımları serin bir yerde muhafazaya alınıp en yakın veteriner hekime başvurulmalıdır. Et, veteriner hekimin muayene sonrası vereceği tavsiyelere göre değerlendirilmelidir.

KURBAN ETLERİNİN OLGUNLAŞMASI VE MUHAFAZASI

Küçük parçalar halinde muhafaza önemlidir. Kurban etleri, parçalar halinde temiz kaplara konulmalı ve önce güneş görmeyen serin bir yerde hava alması sağlanarak kesim sıcaklığının oda ısısına düşmesi beklenmeli (5-6 saati geçmemeli), daha sonra buzdolabına kaldırılmalıdır. Kurbanlık etler kesim sıcaklığında iken buzdolabına hava alamayacak şekilde büyük parçalar halinde üst üste konulursa, buzdolabı ısı etin iç kısımlarını soğutmaya yetmez. Bu nedenle etin hava almayan kısımlarında çok kısa sürede (2. gün) bozulma ve kokuşma görülebilir. Buralar kesinlikle tüketilmemelidir, atılmalıdır. Kurbanlık etin dayanma süresi, kesim kalitesine ve et parçasının büyüklüğüne göre değişmekle beraber normal buzdolabı koşullarında 4 veya 5 gündür. Bu süre kıymada genellikle 3 gündür. Eğer daha uzun süreli muhafaza düşünülüyorsa etler derin dondurucuda -18 derecede mu-

D İ P N O T L A R

1. Menşe Şahadetnamesi, hayvan ve hayvan maddelerinin bulaşıcı hastalığı nedeniyle kordon altında bulunan yerlerden gelmediğini ve hastaliksiz hayvanlardan elde edildiklerini gösteren köylerde muhtarlarca il, ilçe ve belediye yerlerinde belediyelerce verilen belgedir.

H. İbrahim ve H. İsmail'i Ali Şeriatî nasıl anlatıyor: "... O, oğlu İsmail'i kurban etmek için getirmişti. Senin İsmail'in kim veya ne?

— Mevkiin mi? Şerefın mı? Mesleğın, paran, evın, çiftliğın, araban, aşkın, ailen, bilgin, sosyal sınıfın, sanatın, elbisen, ismin, hayatın, gençliğın, güzelliğın... Hangisi?

Ben bilemem. Fakat sen kendin bilirsin. Kim ve ne olursa olsun, kurban etmek için getirmelisin. Sana hangisi olduğunu söyleyemem, ama yardımcı olmak için bazı ipuçları verebilirim:

— İnancını ne zayıflatıyorsa, "gitmek"ten ne alıkoyuyorsa, sorumluluk kabul etmekten ne geri çeviriyorsa, kendi kendinle olmana ne sebep oluyorsa, çağırını duymana ve gerçeğini itiraf etmene ne engel oluyorsa, "kaçma"ya ne zorluyorsa, rahatın için bahaneler bulmana ne yol açıyorsa, seni ne kör ve sağır ediyorsa... İşte odur kurban edeceğin!

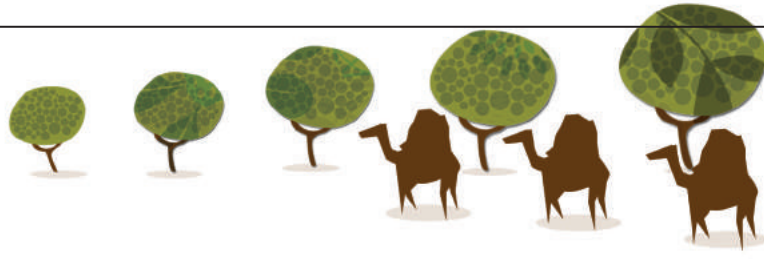
Zayıflığı (oğlu) İsmail'e olan sevgisinden kaynaklanan İbrahim'in durumundasın.

Şeytan onu rahat durdurmadı. Kendini şerefın zirvesinde, gurur dolu ve uğrunda her şeyden geçebileceğın ve sevgisi için diğer bütün sevgileri kurban edebileceğın "Tek Bir Şey" olduğunu düşün... İşte bu senin İsmail'indir! İsmail'in bir kişi olabilir, bir nesne, rütbe, mevki, bir 'zayıflık' bile olabilir. Ama İbrahim için o oğluydu! ..."

Ali ŞERİATİ'nin Hacc adlı eserinden

KURBAN ÖYKÜSÜ

Mehmet NALBANT*

Bir varmış, Bir vardı
Zaman Nemrut zamanı
Yer Harran'dı
Azer adlı bir adam
Çeşit çeşit putlar yapar
Halk bu putlara
Tanrı diye tapardı

İbrahim putlara hiç inanmadı
Bir gün eline bir balta aldı
Gece put evine vardı
Putları kırdı kopardı
En büyüğünü bırakıp
Baltayı da onun omzuna astı

Halk geldi ibadete
Tanrıları parçalanmış yerde
Kim yapar? Kim yapar?
Yapsa yapsa İbrahim yapar

Nemrut İbrahim'i yakalattı
Halkı etrafında toplattı
"Ey İbrahim
Tanrılarımızı parçaladın
Neden yaptın? Nedir maksudın?"

İbrahim
"Belli ki büyüğü yapmıştı
Küçüklerine kızmıştır
Bana değil ona sorun
Onu da bir konuşturun

Nemrut
"Tanrıya sorulur mu?
Tanrı hiç konuşur mu?
Küçükler neden kırsın?
Canı yok ki kırsın"

İbrahim
"Ey Nemrut, ey halk

Siz hiç akıllanmayacak mısınız?
Babam Azer'in yaptığı
Putlara mı tapacaksınız?"

2
Nemrut
"Atın İbrahim'i zindana
Odunlar toplansın meydana
Yakılsın ateş, atılsın ortasına"

Üç ay odun taşındı
Kaleye mancılık yapıldı
Yakıldı ateş, İbrahim içine atıldı

"Ey Rabbim
Birsın, halimi görensın
Sonsuzdur Sana şükürüm
Yoktur ateşten korkum"

"Serin ol" denildi ateşe
Ateş serin oldu İbrahim'e
İnsanlar sıcaktan bayıldı
Ateşe çok çok uzaktan bakıldı

Yedi gün oldu, ateş hala yanıyordu
Nemrut kontrole geldiğinde, İbrahim yaşıyordu

"Ey İbrahim
Büyükmüş Rabbin, yakmamış ateş seni
Oradan çıkabilirsen, affedeceğim seni"

Ateşten çıktı kurtuldu
Evlendi Sare ile yuva kurdu
İbrahim'e inananlar oldu
İnanmayanlar oldu
Aldı inananları yanına
Önce Şam'a, sonra Mısır'a
Hizmetçi edindi Hacer'i
Gittiler Filistin topraklarına

Yaradan
İbrahim'e mal verdi, mülk verdi
Bir çocuk vermedi
Açtı ellerini dualar etti

"Ya Rabbi
Mal verdin, mülk verdin
Dağıttım bitiremedim
Misafirsiz yemek yemedim
Bir evladım olsa
Benden sonra inancımı yaysa
Artık iyice yaşlanıyorum
Evlat sevgisini de tatmak istiyorum"

3
Sare yaşlanmış, ak düşmüş saçlarına
Anne olmayı çok istemiş
Alamamış bir çocuk kucağına

"Ey İbrahim
Hacer'i de al nikâhına
Belki bir oğul verir sana"

İbrahim Hacer'le evlendi
İsmail dünyaya geldi
Sare, Hacer'i kıskandı
Günbegün huzurları kalmadı

İbrahim atladı atına
İsmail'i kucağına aldı
Hacer'i arkasına
Melek rehber oldu
Çalılık bir yerde durdurdu

"Ey İbrahim
Böyle emretti Rabbim
Bunları burada bırakacaksın
Arkana dönüp bakmayacaksın"

İssız bir vadi
Ne bir insan ne de hayvan izi
Kırba dolusu suları
Biraz hurma azıkları

İbrahim
"Yaratan emretti, ben yapıyorum
O'nunla sizi, baş başa bırakıyorum"

Hacer
"Rabbim bize yeter
O kullarını sever
Küçük bir çocuk, garip bir kadın
Allah'ım Sana sığındım"

İbrahim
"Ya Rabbi
Ekinsiz yerde, susuz vadide
Bıraktım eşimi, biricik İsmail'im
Onları koru, rızıklandır
İnsanların bir kısmını
Oraya konaklandır"

4
Kalmadı azıkları
Ne bir hurma ne de bir damla su
Hacer şaşkın
Hacer perişan
Hacer çaresiz
Bir o tepeye, bir bu tepeye
Yedi kez gitti geldi, birilerini görebilirim diye
O da ne?
Bir yerlerden ses gelmekte
"Allah'ım, bir ses duyuyorum
Yardım et bana
Yardım et yavruma"

İnsan şeklinde gözüktü melek
"Kimsin sen? Kiminlesin?
İssız vadide ne gezersin?"

Hacer
"Ben İbrahim'in zevcesi
İsmail'in annesi
Burada garip kalmışım
Rabbime emanet bırakılmışım"

Melek
"Ey Hacer
Sanma ki helak olursun

Bil ki Beytullah'ta bulunursun
O beyt ki burada olacaktır
Bu çocukla babası yapacaktır"

Melek yere bastırdı, oradan sular aktırdı
Zemzemi gören kuşlar, Mekke'ye uçuştular
Kuşları gördü insanlar, su olduğunu anladılar
Hacer'den izin aldılar, onlara komşu oldular

İbrahim bir gün rüyasında
İsmail'i kurban etti
"Rabbimin emridir " diyerek Mekke'ye gitti
"Oğlum İsmail
İp ve bıçak al, şu vadiye gidelim
Seninle beraber eve odun edelim"

Şeytan durur mu?
Vardı İbrahim'in yanına
"Ey ihtiyar! Nereye gidiyorsun?
İsmail'e nasıl kıyarsın?
Rüyanı Rabbinin emri mi sanırsın?"

5
İbrahim
"Bildim, sen şeytansın
Haydi, git işine
Karışma benim işime"

İsmail'e vardı
"Ey çocuk! Bilir misin?
Ölümün baban elinden olacak
Rabbi için yaptığını sanacak"

İsmail
"Kimsin sen? Nesin?
Aramıza neden girersin?"

Babam Rabbimin emrine uyacak
Beni de asi bulmayacak"

Hacer'e gitti sonra
"Ey Hacer
İbrahim İsmail'i kurban edecek
Rabbi için yaptığını söyleyecek"

Hacer
"Rabbim emretmişse İbrahim'e
İsmail kurban olsun Rabbime"

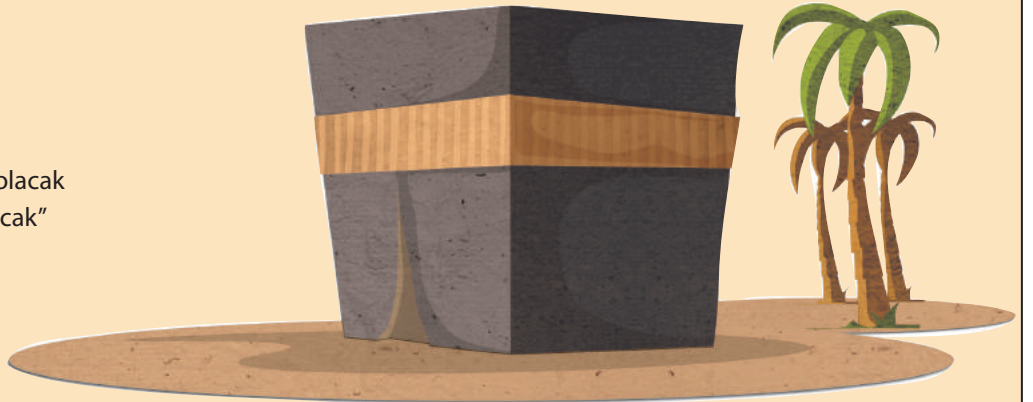
Şeytan ne yaptı ise olmadı
Üçü de şeytana kanmadı

İbrahim
"Oğlum, biricik yavrum
Seni rüyamda, kurban ediyordum"

İsmail
"Babacığım, ben hazırım
Feda olsun Rabbime canım"

İbrahim kurbanını kesmek istedi
Bıçak taşı kesti ama İsmail'i kesmedi
Melek bir koç getirdi
İsmail'in yerine kurban edildi
Bu büyük bir sınavdı
Ana, baba, oğul kazandı

Selam olsun İbrahim ailesine
İşte yaptıkları Kâbe
Milyonlarca inanan
Ziyaret etmekte, ibadet etmekte

ÇOCUK VE BAYRAM

Ayşe Pehlivan*

*Yazar

□ Bayram denince herkes bilir ki, bahsedilen bir şenliktir. Bayram beraberinde getirir huzuru, mutluluğu, barışı, sükûneti, sevgiyi, saygıyı... Bayram gelince geliverir ziyaretler, barışır küskünler, coşar yürekler, teskin olur gönüller, selama durur birbirini bilenler. Bayramlar sevincin taşıyıcılarıdır. Bir şekilde sevince garkolur yürekler. Yarın bayram demek, yarın yüzler diğer günlerden daha çok gülecek demektir, yarın daha güzele uyanacak insanlar... Bayramı bayram yapan içindeki anlamdır ve coşkuyla kutlanmaktadır, farkına varanların diyarında... Çocukluğunu geride bırakmış insanlara en çok hatırladıkları ve özledikleri günleri sorsak, verecekleri cevap hemen hemen birbirine yakındır. Dünlerini güzelleştiren şenlikleri bayramdır. İyi gözlemlemeyi başarabilirsek, büyüklerin sözlerinden önce yüzlerinde belirir tebessüm; bunca yoksulluğun, bunca yoksunluğun içinde bile mutluluk muştusuyula anlatırlar bayramları...

Çocuk ve bayram... Söz konusu çocuk olunca... Konunun detaylarının da merkezi kadar önemli olduğunu söylemek gerekir. Çocuk, çocukluk bambaşka bir dünyadır. 'Çocuklardaki her şey, bizim çocukluğumuzdaki gibi' demek konuyu doğru anlamamıza yardımcı olacak önemli ipuçları verir. Bir çocuk nasıl algılar? Ona nasıl anlatılırsa. Bir çocuk neden korkar? Büyükleri onu neden korkutursa. Bir çocuk neyi sever? Büyükleri neyi sevmesini öngörürse. Bir çocuk neyi güzel yapar? Büyükleri onun yaptıklarından hangisini en çok onaylar ve takdir ederse. Atalarımızın "bir insan yedisinde neyse yetmişinde odur" sözü yıllar sonra pedagogların diliyle bize iletilince daha da anlamlı oluverdi. Zira söylediklerine göre kişinin %80'i yedi yaşında oluşuyormuş. Bu husu ilmî verilerle ispatlanmış. Çocuğun ne kadar disiplinli, ne kadar kararlı, ne kadar sevgi dolu, ne kadar nefrete yakın, ne kadar güvenli, ne kadar ölçülü, ne kadar cesur, ne kadar korkak, ne kadar fedakâr, ne kadar umarsız olacağı neredeyse yedi yaşına kadar şekilleniyor. İşte bize emanet edilen o çocukların yedi yaşlarına kadar kişiliklerini şekillendiren unsurlardan biri olan bayramları, onları neyse o yapan özellikleriyle ortaya koymak gerek.

Çocukluğunu geride bırakmış insanlara en çok hatırladıkları ve özledikleri günleri sorsak, verecekleri cevap hemen hemen birbirine yakındır. Dünlerini güzelleştiren şenlikleri bayramdır.

Ben çocuk kalmayı önemseyenlerdenim. Bence çocuklaşmak basitleşmek değil biraz daha sadeleşmektir. Çocuğa hitap etmek basit ifadelerle sade olanı aktarabilmektir. Zira çocuğun ön kabulünde merakla beslenen öğrenmek vardır. Affetmeye götüren sevmek vardır. Artısını eksisini bizim gibi hesap etmeden sahiplenmek vardır. Doğru mu, yanlış mı teraziye koymayı düşünmeden taklit vardır, model alma vardır. Çocuklarımız bize benzetmek isterler, zira bizi özgür ve kendi başımıza karar verenler olarak görürler. Bize benzerler çünkü biziz onlara talimat veren.

Katıldığım bir seminerin sonunda bana, "Çocuklara ramazanı ne zaman, nasıl sevdirebiliriz?" diye sormuşlardı, cevabı için vaktin yetmeyeceğide göz önüne alınmıştı. Ben ise cevabın çok zamana ihtiyacı olmadığını söyleyerek konuyu şu cümleyle açıkladım: "Ebeveynler ne zaman ramazanı severse çocuklar da ramazanı o zaman sevecekler, ebeveynler ramazanı nasıl severlerse çocuklar da öyle sevecekler". Zorlanarak yaptıklarımız, yaparken zorlan-

dıklarımız çocuğun dünyasında zor olarak algılanacaktır. Şöyle bir etrafımıza bakalım, çocuklar bazı derslerin zor olduğunu söylerler, zira biz onları bu konuda ikna etmişizdir. Çocuklar bazı meslekleri tercih ederler, zira biz o meslek sahiplerine fazlaca iltifat etmişizdir. Çocuklar bazı varlıklardan çok korkar-

lar, zira biz onlardan korktuğumuzu çok yüksek sesle ifade etmişizdir. Yani çocuklar bir yanıyla bizim aynamız. İşte yedi yaşına kadar şekillenirken kişilikleri, bizden öğrendikleriyle beslendikleri için, bizim aktardıklarımızdır yansıtmaya gayret ettikleri.

KURBAN VE ÇOCUK

Gelelim kurban bayramına, bayramın en önemli özelliği olan kurban kesme ibadetine. Dinen zengin kabul edilen kişilerin kurban kesmeleri vaciptir. Bu bir ibadettir, ibadet algısıyla gerçekleştirilmesi gerekir.

Çocukların algıları genelde abartılıdır. Onların sevinmelerinin nedenleri de, düzeyleri de zaman zaman bizi şaşırtır. Sahip çıkarken de, üzülürken de, oyun oynarken

de çok samimidirler. Bir oyuncaklarının kırılmasıyla yıkılan dünyalarını, ufacık bir ikrama gösterdikleri o büyük sevinci anlamak için çocukluğumuza kadar uzanmamız gerekir.

Kurban kesmek sosyal bir ibadettir. Yoksulun evine giren et de, yoksulun sevincidir. Bu zenginin fedakârlığı değil, görevlerinden biridir.

Her görevin yerine getiriliş kuralları olduğu gibi kurban ibadetinin de kuralları vardır. Bu kurallar; birey, toplum, kurban edilecek hayvan göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

ÇOCUKLARIN İBADETE ALIŞTIRILMASI

Çocuğun algı dünyasının elverdiği ölçüde, sorumluluklar soruna dönüşmeden anlatılmalı, onların ibadete alışmalarına zemin hazırlanmalıdır. Bu çerçevede kurban ibadeti de anlatılmalı, ancak olayın sosyal yönüne dikkat edilerek hareket edilmelidir.

Özellikle kurban ibadeti anlatılırken, çocuğun yeni bir soru sormasına zemin hazırlamayacak şekilde anlatılmalı, mesele en sade ifadelerle dile getirilmelidir. Çocuk on yaşına gelinceye kadar kesim esnasında kurbanın yanında bulunmaması, ölüm algısı yerleşmeden çocuğa zulüm gibi görünecek olan kurban kesme olayını gözlemlemelerine engel olunmalıdır.

BAZI TEMEL YANLIŞLAR

Bazı ebeveynler kurban edilecek hayvanı bayramdan birkaç gün önce eve getirerek, çocuğun bu hayvanla ilgilenmesine zemin hazırlamakta, çocukta aidiyet duygusunun gelişmesine izin vermektedirler. Hatta bazı uygulamalarda "bu senin" diyerek, besleme konusunda çocuğa izin verilmektedir. Oysa çocuğun algısının sevmeye,

sahiplenmeye ve her farklı olana yatkın olduğu bu dönemde, dün yanında olan hayvanın bugün neden yok olduğunu anlaması zorlaşmakta, nedenin kurban edilmek olduğunu öğrenince de kurban fikri onun zihninde sahip olduğunu elinden alan negatif bir kavram olarak yerleşmektedir.

Bir taraftan da bilim insanları, yanlış davranışları tespit ederek onların bertaraf edilmesinin ötesine geçerek, kurban ibadetinin bir vahşet olduğundan bahsedecek noktaya gelmişlerdir. Yanlış uygulamaların olduğu gerçeği inkâr edilemez.

SONUÇ OLARAK

Şiddeti ve şiddeti çağırıştıran her hareketi, sözü dinin tasvip etmediğini hatırimızda tutmalı ve buna göre hareket etmeliyiz. İbadetlerin her birinin çocuk dünyasında doğru algılanması ve şekillenmesi için gayret göstermeli, Allah'ın yaratılmışlara verdiği kıymeti anlamalarına yardımcı olmalıyız. Tıpkı küçük fidanların rüzgâra dayanıksızlığı gibi, çocuk dünyasının da henüz gelişimini tamamlamadığı için kavrayamadığı tesirlere karşı hazırlıksız olduğunu asla göz ardı etmemeliyiz; bu süreçte onlara destek olmalı, yanlış algılamalarının önüne geçmeliyiz. Çocuğun korunmasına gayret ederken hakikatleri saptırmamaya özen göstermeli, onun dünyasında çatışma ve nefret doğurmaya-

şekilde bir dil kullanmalıyız.

Unutmamalıyız ki, çocuklar sorularını bizi zora sokmak için değil, bilmediklerini anlamak, merak ettiklerini öğrenmek için sorarlar. Onlara ayırdığımız zaman geleceğini şekillendirmelerinde en önemli yatırımdır.

Herkes için bayrama dönüşebilecek nice kurban bayramları diliyorum. ■

KURBAN

"Varoluşumuzun bahası nedir? Dirhemlerin konduğu terazilerle ölçülen bir baha değil elbet, kasdettiğimiz baha. Varoluşumuz neye değer? Terazinin bu kefesinde insan ise, öbür kefesindeki taş ne olacaktır?"

Yakut mu, lal mi, zebercet mi? Yoksa, bu tartışta, bütün cicili bicililiklerine, rengarenk olmalarına rağmen, bu mücevherlerin, insanın karşılığı olan değer yanında alelade çakıltası kadar bile bir değeri olmadığı mı görülecek? Yoksa, yeryüzüne ve gökyüzüne bu kadar tasarrufumuzun hiç bir bedeli yok mudur? Bunca nimet, hiçbir karşılık beklenmeden mi bize bağışlanıyor? Niçin biz neyiz ki, ya da ne yaptık ki, yerden fıskran ve gökten yağın nime-ti hakkedelim.

Ekin için bir hizmet veriliyor; gökten yağmur geliyor, tarla sürülüyor, tohum ekiliyor. Peki, o ekin bu hizmet sonunda, bu zahmet ve nimetlerin karşılığını vermiyor mu? Veriyor hem de canıyla veriyor. Nur gibi buğday oluyor ekin, hem de günlerce kızgın ateşte yandıktan sonra, en keskin oraklarla göğdelerinin tam ortasından biçilerek. Demek ki o ekin kendini kurda kuşa, hayvanlara ve en çok da onu yetiştiren ve ona hakim olan insanoğluna feda ediyor, kurban oluyor.

Sezai Karakoç

BATI AFRİKALI MÜSLÜMANLARIN KURBAN BAYRAMI: TABASKİ

Ahmet KAVAS*

□ Dünya Müslümanları Ramazan ve Kurban isimli iki önemli bayram gününden ikincisini İdû'l-Edhâ veya İdû'l-Kebîr olarak isimlendirirken Türkler buna Kurban Bayramı, Batı Afrikalı Müslümanlar ise yaygın bir şekilde "Tabaski" demeyi tercih etmektedirler.

Tabaski kelimesinin etimolojisi konusunda farklı rivayetler bulunmaktadır. Geçmişte Bilâdüssudan olarak bilinen ve artık Sahraaltı, Afrika olarak ifade ettiğimiz geniş coğrafyanın özellikle batısında kalan kısmında İslâmiyetin ilk defa yayılmasına kıtanın kuzeyinde yaşayan Berberiler'in öncülük ettikleri tarihen sabittir.

Türkler İslâmiyet'i İranlılar'ın yaşadığı bölgelerde tanıyıp kabullenince oruç, peygamber, abdest gibi pek çok kelimeyi Farsça'dan almışlardı. Sahraaltı Afrika Müslümanları da benzer bir süreci Berberiler'den etkilenererek yaşadılar ve onlardan pek çok kelime kendi mahalli dillerine geçerek yaygınlaştı. Arapça namaz anlamındaki "es-salât" kelimesi çok az değişerek Berberice "tazallite", oruç karşılığındaki "es-savm" kelimesi de yine Berberice'de "azum", hac kelimesi "lhijj" ve mescit kelimesi ise "timzgida" şekli-

ni olarak bu dildeki karşılığıyla değil de, Arapça'dan mahalli dile uyarlanmış oldu. Batı Afrika'da kurban bayramı anlamında kullanılan "tabaski" kelimesine gelince bu Berberice'deki "tafaska" şeklinde telaffuz edilen mahalli bir ifadedir. Batı Afrika toplumlarının yerel dillerinde ufak bir telaffuz farkıyla söylenişinden ibarettir. Berberice asıllı bu kelime ta+fas+ka kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşan bileşik bir isim olup "ona ver" anlamındaki ta+fas ile "herhangi bir şey" anlamındaki "ka" kelimeleri bir araya getirilerek türetilmiştir. Yüce Yaradan'a "kendinden bir şey ver" gibi oldukça anlamlı bir samimiyeti dile getirmektedir.

Batı Afrika ülkelerinden Senegal, Gine, Mali, Fildişi Sahili, Benin, Burkina Faso, Togo, Nijer, Nijerya ve Kamerun'da tabaski dendiğinde sadece kurban bayramı anlaşılmaktadır. Gerçi bu kelimeyi yazdıktan sonra âdeta bilinmeyen bir kelime imiş gibi hemen açıklama yoluna gidilmesi oldukça yaygındır. Aslî anlamına gayet uygun bir ifadeyle "İdû'l-Kebîr", yani "Büyük Bayram" denmesi oldukça isabetli iken, hiç de doğru olmayan ve de daha yaygın bir şekil-

de “koyun bayramı” anlamında Fransızca söylenişi ile “fête de mouton” denilmesine ise hâlâ sıkça rastlanılmaktadır.

Ticarî hayatta büyük bir canlılığın yaşandığı kurban bayramı öncesinde Batı Afrika başkentlerinde hayvan pazarlarında binlerce canlı hayvan satışı yapılmaktadır. Normalde çok düşük olan hayvan fiyatları bayrama yaklaştıkça neredeyse iki katına çıkabilmektedir. Mesela bölgenin en fazla hayvan yetiştiren ülkelerinden olan Mali Cumhuriyeti’nde 100 avro ile 450 avro arasında değişen fiyatlarda kurbanlık küçükbaş hayvan satın alınabiliyor. Mali’de hayvan pazarlarının müşterilerini sadece Malililer değil aynı zamanda Senegalliler, Fildişi Sahilliler ve hatta Libya’dan gelenler oluşturuyor. Ancak çok yakınındaki Togo’da fazla kurbanlık hayvan piyasaya sürülemediği için fiyatlar Mali’dekinin iki katına çıkabiliyor. Önceden ucuza kurban alınması durumunda onu beslemek ve hırsızlar a karşı korumak için ayrıca gayret göstermek gerekiyor. Kurban satıcıları özellikle pazara getirdikleri hayvanları burundan kuyruk bitimine kadar sabun kullanarak fırçayla bol su ile yıkayıp temizlemekte, böylece hayvanın pazarda alıcının gözüne temiz görünmesini sağlamaktadırlar.

Batı Afrika toplumlarında her cuma günü itina ile güzel elbiseler giymek bir âdet haline gelmiştir. İmkânı olan herkes mutlaka haftada bir gün özel kıyafet giymeye çalışmaktadır. Ramazan ve kurban gibi iki önemli bayram söz konusu olduğunda ise tüm Müslüman aileler bugünlerde her bir fert için yeni bir kıyafet alma telaşına düşmektedirler. Bu durum aslında zaten zor olan hayat şartlarını epeyce zorlasa da âdeta o toplumda yaşamının bir göstergesi olarak algılanmaktadır.

Manevî coşkusu her zamankinden fazla olan bayram günleri Müslümanlar arasında paylaşmayı ve diğer inanç mensuplarına göre daha gururlu olmayı temsil etmektedir. Son yüzyıl içinde Afrika kıtasının tamamında yaşayan -özellikle Müslüman- toplumlar hayatlarından çok şeyler kaybettiler, bütün zenginlikleri farkında olsalar da olsalar da sömürgeci devletlerin eline geçti. Ama paylaşma duygusunu hiç kaybetmediler. En fakir oldukları günlerinde bile etraflarını gözetmelerinde tabaski en büyük fırsatı temin eden günlere dönüşmektedir. Bir yıl boyunca hiç olmazsa bir gün et yedim demek isteyen insanlar bugünü sabırsızlıkla beklemektedirler. Kurbanların kesilmesiyle, etlerinin aynı gün içinde, geride hiçbir parçası kalmayacak şekilde tüketilmesine sadece Afrika Müslüman toplumlarında rastlandığı söylenebilir. Buna vesile olanların yaşadığı

duygu hem yedireni hem de yiyeni o kadar memnun etmektedir ki bu âdeta bir coşkuya dönüşebilmektedir. “Güneş batır Afrika dansa başlar” atasözü bu insanların eğlenceye verdiği önemi ifade etmek için kullanılır. Bu zevk onları bayramda daha fazla heyecanlandırır ve tabaski bir ibadet olduğu kadar eğlenceye de vesile olur.

Son yıllarda ülkemizden Afrika ülkelerine kurban kesimi için yapılan seferlerin sayısının artması ve bunlara bağlı olarak kesilen kurbanların adedinin on binleri bulması, onların tabaski denilen kurban bayramlarında yeni paylaşım imkânlarına kavuşmalarına sebep olmaktadır.

Bu coğrafyada yaşayan insanların hayatlarında en heyecanlı günlerin geçmesine vesile olan bayram günleri aslında sadece kesilen kurbanların etlerinin yenilmesine değil, aynı zamanda insanların yeni kıyafetler giymelerine de vesile olmaktadır. Günümüzde Afrika’nın bazı bölgelerinde bedenlerinden başka bu dünyada sahip oldukları hiçbir şeyleri olmayan milyonlarca Müslüman var ve bu insanları kurbanla sevindirmek elbette ki çok güzel bir girişim ve hayır olacaktır. Aynı zamanda her bayramda kendilerine giyecek elbise temin etmek ise ayrı bir sevinç ve mutluluk kaynağıdır. Böylelikle bu anlamlı ve güzel gündeki eğlencelerden zevk alabilecek hale gelmeleri mümkün olur. Birilerinin çok bulup yemekten hasta olduğu, başkalarının ise hiçbir şey bulamamaktan yorgun ve çaresiz kaldığı hayatlar dünyamızda maalesef aynı anda yaşanmaktadır.

İlim dünyası bugünün insanını her haliyle araştırıp onun dertlerine çare bulmak, gelecek nesillere bugünden güzel eserler miras bırakmakla meşgul olmak durumundadır. Asya’dan Avrupa’ya, özellikle Afrika’ya kadar iki milyara yakın Müslümanın hayatındaki bu en anlamlı günlerin kaç ilmî esere konu olduğu merak konusudur. Oysa ki yalnız Fransa’da son yirmi yılda sadece kurban bayramı ile ilgili La fête du mouton: Un sacrifice musulman dans l’espace urbain (Paris 1998) [Koyun bayramı: şehir ortamında Müslüman kurbanı], Sacrifices en Islam: Espaces et temps d’un rituel (1999) [İslam’da kurbanlar: bir ibadetin mekânları ve zamanları], La Tabaski au Sénégal: une fête musulmane en milieu urbain, (Paris 2009) [Sénégal’de Tabaski “Kurban Bayramı”: Şehir ortamında Müslüman bayramı] gibi araştırmalar yayınlanmıştır. Her üç eser de Fransız İlmî Araştırmaları Merkezi tarafından Anne-Marie Brisbarre idaresindeki araştırmacılar grubuna hazırlanmıştır.■

HASAN GENÇDAL İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: Tuba Er Sertel, Mehmet Yüksel
Fotoğraf: Halit Ömer Camcı

1950 yılında Şanlıurfa'da doğdu. 1976 yılında Fırat Üniversitesi Veterinerlik Fakültesinden mezun oldu. 1976-1978 yılı Haziran ayına kadar Şanlıurfa Et ve Balık Kurumunda Alım ve İşletme Şefliği görevinde bulundu. 1994 yılına kadar Sivas, Yüksekova, Sincan ve Eskişehir Et ve Balık Kurumunda Müdürlük görevinde bulundu. 1994-1997 yılları arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mezbahalar Müdürlüğü görevi ve 1997-2000 yılları arasında da İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı görevinde bulundu. 4 çocuk babası olan Hasan Gençdal, halen Veteriner Hizmetleri Müdürlüğü görevine devam etmektedir.

□ İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kurban hazırlık ile ilgili faaliyetlerinden bahsedermisiniz?

Kurban öncesi ve sonrası ile ilgili kriterlerimiz var. Bu kriterleri ön planda tutmak kaydıyla belediyelere kurban hizmeti verme izni veriyoruz. Taşradan gelecek kurbanlık hayvanlar için ilçe belediyelerince tahsis edilen yerlerin, kriterlerimize uygun olmasını istiyoruz. Kriterlerin uygulanıp uygulanmadığını da kurulan bir kurul denetliyor.

İlçe belediyelerine ilave olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak bizim de yüz elli kesim ünitemiz var. Her biri günlük yüz-yüz elli kesim kapasitesine sahip bu yüz elli ünitemizi gerek belediye gerekse vakıfların hizmetine sunuyoruz. Bu ünitelerdeki çalışanlarımızı da eğitimden geçiriyoruz ki; buralarda kurbanlarını kestirenler gönl rahatlığı içerisinde ibadetlerini gerçekleştirebilsin.

Bu yıl için yapılan çalışmalar neler?

Öncelikle şunu belirtirim ki; bu sene Kurban Bayramı geçen seneki gibi yine sıkıntılı olacak. Bunun sebebi Tarım Bakanlığı'nın Anadolu'dan getirilen kurbanların Avrupa yakasına geçirilmesini yasaklayan bir program hazırlaması. Yani önceki yıllarda İstanbul'a yaklaşık yüz bin büyükbaş, kırk-elli bin küçükbaş hayvan giriş yapmakta, bunun da %70'i Avrupa yakasında %30'u Anadolu yakasında kesilmekteydi. Bu sene kurbanlık hayvan konusunda Avrupa yakası sıkıntı içerisine girebilir. Çünkü Trakya bölgesinde yetiştirilen gerek küçükbaş gerek de büyükbaş hayvan ihtiyaca karşılık veremeyecektir. Tarım Bakanlığı bu ihtiyacı karşılamak için yirmi bin civarında büyükbaş, iki yüz bin civarında da küçükbaş hayvan ithalatına izin verdi. Bu durum her yıl kurban hazırlığı yapan besicilerin, müşterilerine ulaşamama endişesi ile hayvan getirmemelerinde kaynaklanan sıkıntılara sebep olabilir.

Bu tür bir kararın alınmasının sebebi nedir?

Trakya bölgesinde görülmeyen şap hastalığı Anadolu'da görülmektedir. Avrupa Birliği normlarında ise şap hastalığına karşı ciddi bir tepki var. Bu duruma Anadolu'dan Avrupa'ya şap hastalığının girişini önleme programı diyebiliriz.

Sizin bu konudaki önlemlerinizi nelerdir?

Kurban bayramı içerisinde biz de bir komisyon oluşturuyoruz. Bu komisyon veteriner hekimlerden oluşuyor. Bu veteriner hekimler hizmet verdiğimiz üniteleri çalıştıran kasap ve diğer çalışanları denetliyor. Aynı zamanda bu veteriner hekimler, İstanbul'un diğer bölgelerinde kesilen kurbanlar hakkındaki şikâyetleri ve kurban olup-

olmayacağı hususunda kurbanlıkları denetliyor. Çünkü önceki yıllarda İstanbul'a gelen hayvanların %40-50 oranında kurbanlık evsafında olmadığı görülmüştür. Bilhassa bu hayvanların büyük bir kısmı yaş kriteri bakımından kurban olmayacak durumdadır. Bir başka hizmetimiz ise, Kurban Bayramı'nda meydana gelen bazı aksaklıklar hususunda vatandaşa yardım etmek oluşturuyor. Mesela, hayvanların kaçması gibi olaylara müdahale etmek için Büyükşehir Belediyesi olarak hem Anadolu hem de Avrupa yakasında birer ekip oluşturuyoruz. Bu ekibin içerisinde hekim de bulunuyor ki; hayvana zarar verilmeden, sıkıntı yaşanmadan, vatandaşlar tehlikeli anlar yaşamadan problem çözülebilsin.

Kaçan hayvanlarla ilgili çalışmanıza insanlar nasıl ulaşacak?

Bu ekip sadece Kurban Bayramı süresince değil sene içerisinde her zaman hazır durumda bulunuyor. Çünkü hayvan kaçma ihbarları sene içerisinde de gelebiliyor. Bu türlü bir durumda bizi arayabilecekleri gibi zabıtaya da ulaşabilirler. Telefon numaralarımız bütün kurban satış yerlerinde mevcuttur.

İstanbul'da kurban satışları ne zaman başlayacak?

Bu sene kurbanlıkların İstanbul'a girişi 30 Ekim itibarıyla. Bu tarih yine il komisyonunca kabul edilen tarihtir. Yani Ekim ayının 30'una kadar giriş yasağı olacak.

Biz Kurban Bayramı öncesi ve sonrası kurduğumuz komisyonlarca kesim ünitelerini denetliyoruz.

Geçen sene buraları ve kriterlerimize uygun hareket eden yerleri denetledik ve basına da dedik ki "Buyurun, sizin o gösterdiğiniz görüntüleri bir de burada görelim." Ama maalesef hiçbirisi gelmedi.

İthal edilenlerde de bu geçerli olacak mı?

Evet, ithal edilen gerek büyükbaş gerekse küçükbaşın Anadolu'ya geçişi için de bu tarih geçerli olacak. Asya'dan Avrupa'ya geçişlerin yasak olması gibi, bayram süresince de Avrupa'dan Anadolu'ya geçişler yasak olacak. Kurban bittikten sonra geçişler ise serbest olacak.

Zaman zaman olumsuz yönleri öne çıkaracak şekilde medyanın kurban kesimine bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Büyük bir samimiyetle sorunuzu yanıtlamak istiyorum. Medya tabii ki görevini yapıyor. Biz Kurban Bayramı öncesi ve sonrası kurduğumuz komisyonlarca kesim ünitelerini denetliyoruz. Geçen sene buraları ve kriterlerimize uygun hareket eden yerleri denetledik ve basına da dedik ki "Buyurun, sizin o gösterdiğiniz görüntüleri bir de burada görelim." Ama maalesef hiçbirisi gelmedi. Ama haber olarak dışarıda yapılan kesimleri verdiler. İnanıyorum ki yapılan çalışmalarla her geçen sene o görüntülerden biraz daha uzaklaşmış olacağız. %99'u Müslüman olan bir ülkede siz belediyeler olarak vatandaşa alt yapıyı oluşturmadıkça maalesef o tür görüntüler olacak. On yıl öncesiyle bu günü karşılaştırdığımızda bu konuştuğumuz mevzuu %60-70 oranında halletmiş olduğumuzu söyleyebilirim.

Kurban sonrası ile ilgili faaliyetleriniz nelerdir?

Kurban sonrası atıkların toplanması, belli bir yere götürülmesi, dezenfekte edilmesi, ilaçlama gibi konular da takip ettiğimiz önemli başlıkları oluşturuyor.

İstanbul İl Müftülüğü başta olmak üzere bazı kamu kurumlarıyla ortak çalışmalar yapıyorsunuz. Neler yapıyor?

Vali muavininin başkanlığında, müftülük, il belediyesi, tarım, çevre ve birkaç müdürlüğün katıldığı bir komisyon oluşuyor. Bu komisyonda alınan kararlar ilçe komisyonlarına iletiliyor. İlçe komisyonları da belediyelere havale ediyor. Burada alınan kararlar İl Sağlık, İl Tarım, İl Jandarma, İl Emniyet, İl Karayolları'na iletiliyor.

Yüz elli tane konteynırımız var. Gerek vakıflar gerekse ilçe belediyeleri müracaat ediyorlar. Uygun yerleri varsa onlara tahsis ediyoruz. Ayrıca Ekim ayı içerisinde de hayvan kesiminde nelere dikkat etmeleri gerektiği hususunda kasapları eğitime tabi tutuyor, sertifika veriyoruz.

Belirlenen kriterlere uymayanlara karşı ceza-i müeyyideniz var mı?

Var tabi, ama o kadar caydırıcı değil. Az bir rakam. O da fazla uygulanamıyor. Bu işler zaten ceza kesmekle olmaz. Alt yapının olması gerekir. Bunun için İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri olarak gerekli projeleri yaptırdık. Mesela bir Kurban Kent projemiz var. İçerisinde hayvanların barınacağı, kesim alanlarının olacağı, adak yerinin de olacağı, yüz-yüz elli arasında hayvanın kesileceği, içerisinde otopark, lunapark, kafeterya, mescit, mutfak vs. gibi sosyal konakların olacağı bir proje. Bu proje ilk kez Beykoz'da uygulanacak. İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak bizim amacımız 100 bin kurbanın kesileceği yerler oluşturmak. Bu merkezler Kurban Bayramı sonrasında da halkın adak gibi her türlü hayvanı kesmesi için de yine açık olacak. Bu merkezlerde kurbanların sadece kesimi yapılmayacak. Kuşbaşı ve kıymaya kadar istenilen şekilde parçalanması da sağlanacak. Bu uygulama dağıtımını da kolaylaştıracak. Hedeflerimizden bir tanesi de Beyoğlu, Fatih, Beşiktaş, Bakırköy, Kadıköy gibi merkezi yerlerde kurban kesiminin önüne geçmek.

Her şey tamam da, lunapark neden?

İnsanlar çoluk çocuğuyla geliyorlar. Çünkü bu bizim

bir ibadetimiz. Çocuk kurbanın her aşamasında yer almasa da bunu yaşaması gerekir diye düşünüyoruz. Nasıl ki çocuklarımıza namaz ibadetini gösterme sorumluluğumuz varsa, kurban ibadetini de yaşamasını sağlama görevimiz var. Bu ibadet bir katliam değil, dini bir vecibedir.

Yani bu tesislerle otoyol kenarlarında veya uygunsuz yerlerde kurban kesimlerine şahit olmayacağız, öyle değil mi?

Bu soruya sayısal verilerle cevap vermek istiyorum. 2008'de 167 tane satış yerimiz vardı. 2009 da 117'ye düştü. Yani satış yerlerini azalttık. Kesim yeri ise 2008'de 528 adetti. 2009 da 405'e düştü. Bundaki amaç kurbanlıkların satış ve kesim yerlerinin bir yerde olması arzumuz. Biz satış ve kesim yerlerini azaltarak daha nitelikli ve kapsamlı yerler oluşturmak istiyoruz. Gelecek senelerde uygulayacağımız kurban kentlerle de problemi kökünden çözmek istiyoruz.

Bunca işinizin arasında kendi kurbanınıza zaman ayırabiliyor musunuz?

Tabii ki, biz hem görevliyiz hem de kurban ibadetini yapmakla sorumluyuz. Kurban Bayramı sabahı kesim yerine gidiyoruz. Herhangi bir aksaklığın olup olmadığını kontrol ediyoruz. Birkaç yeri de bizzat denetliyorum. Ve kendi kurbanımı kestiriyorum.

Kendiniz mi kesiyorsunuz?

Hayır, kendim kesmiyorum. Ehil kasaba kestiriyorum. Karkas et haline getirttiriyorum. Bir gün beklettiriyorum. Bu sayede hem et yumuşak oluyor, hem de parçalanması kolay oluyor. Et beklemez ise ölü sertliği/rigor mortis oluşuyor. Beklerse bu kasılma ortadan kalkıyor. Bu sayede et daha leziz ve damak tadına uygun oluyor. Buna ilaveten de üzerinde mikro organizmalar varsa onlar da ortadan kalkmış oluyor. Et -1 derece de 8-16 saat beklemeye kalırsa iyi olur. Tabi ki bu durum büyükbaş hayvanlar için geçerli olan bir durum.

Elektroşokla kurban kesimi hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Bir veteriner hekim olarak buna karşıyım. Çünkü Avrupa'da bir iki hayvanın kesimi yapılırken bunun uygulanması normal ama bir kurban kesim yerinde on bin tane küçükbaş, beş bin tane büyükbaş hayvanı nasıl keseceksiniz o yöntemle. İslam'ın emrettiği bazı hususlar var değil mi? Kan akması gibi. O yöntemde kan akıyor ama hem seri kesim açısından hem de diğer hayvanların önünde

gerçekleşmesi açısından uygun değil.

Bizim uyguladığımız kesimler hem İslâmî, hem ahlakî, hem de ilmi şartlara uygun olmalıdır. Elektroşokla kesim ise farklı bir durum. Bizler fetva mercii değiliz, ben burada hekim olarak konuşuyorum. İslamî usulde bunun nasıl yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ne deniyor: "Hayvanı incitmeden kurban ediniz." Yani bir hayvanı kurban ederken izleyeceğimiz hususlar var. Bu durumu biz zaten büyüklerimizden de öğrenmedik mi? Mesela; hayvanı dinlendireceksin, kurbanı hazır hale getireceksin, eğer siz kesemiyorsanız ehil bir kasap bulacaksınız. Peki, ehil kesicinin vasıfları nedir? Bıçağına dikkat edecek, hayvanı nasıl yatırması gerektiğini bilecek, İslâmî usule göre kibleye çevirecek, besmele ve tekbirlerle hayvanı kesecek. Bu kurallara uyulduğu takdir bir sıkıntının olması mümkün mü? Şok olayı ise farklı bir durum. Bunun hakkında okuduk, dinledik ama ben bir veteriner hekim olarak onun uygulanma bakımından zor bir yöntem olacağını söylüyorum.

Hayvan kesilirken tekbir ve besmele çekiliyor mu, bu hassasiyete dikkat ediliyor mu?

Et ve balık kurumunda 15 yıl idarecilik yaptım. Et kombinasına gittiğimde ilk dikkat ettiğim kesicinin kim

Kurban öncesi ve sonrası ile ilgili kriterlerimiz var. Bu kriterleri ön planda tutmak kaydıyla belediyelere kurban hizmeti verme izni veriyoruz. Taşradan gelecek kurbanlık hayvanlar için ilçe belediyelerince tahsis edilen yerlerin, kriterlerimize uygun olmasını istiyoruz.

olduğu oldu. Yani bir defa mı yoksa her kesimde mi besmele getiriyor diye dikkat ettim. Çünkü bu bir ibadettir. Sadece bir defa besmele çekmeyle olmuyor. Bunun için Kurban Bayramı'nda kesilen kurbanlarımızda bu duruma da dikkat ediyoruz. Bu dini hassasiyet gerektiren bir durum.

İstanbullulara Kurban Bayramı'yla ilgili olarak iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı?

Bizim istediğimiz kazasız belasız bu ibadetin yerine getirilebilmesidir. Aynı şekilde kesicilerimizin bu görevlerinde herhangi bir olumsuz durumla karşılaşmamasını da gönülden arzu ediyoruz.

Vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

Ben teşekkür ediyorum. ■

TEKİN KÜÇÜKALİ İLE S  YLE  

S  yle  : Yunus Kaplan
Fotoğraf: Kızılay Arşivi

1945 yılında doğdu. 1963 yılından itibaren sosyal, ticari ve siyasi hayata atıldı.   retim yapıp bir çok ülkeye ihracat yaparak ba  ladığı ticaret hayatını çeşitli   irket ve   irket grupları bünyesinde genel müdürlük, yönetim kurulu   yeli  i ve yönetim kurulu başkanlığı yaparak devam ettirdi. Sosyal alanda birçok sivil toplum kuruluşlarında kuruculuk ve yöneticilik görevlerinde bulundu. Karadeniz Vakfı başkan yardımcılığı, Avrasya Bir Vakfı (ASAM) kurucu üyelik ve genel sekreterlik görevi yaptı. Trabzonspor kulübünde dört yıl yönetim kurulu   yeli  i, başkan yardımcılığı ve genel müdürlük görevlerinde bulundu. Tekin KÜÇÜKALİ 2003 yılında Türk Kızılayı Yönetim Kurulu   yeli  ine seçildi. 2005 yılına kadar bu görevi yürüttükten sonra 2005 yılında Türk Kızılayı Genel Başkanlığına seçildi.

❑ Kurban ibadeti ancak kurbanlık hayvanın kesimiyle tamamlanır. Bazı derneklerin kurban kesimi yapılmadan bağış yapılmasına imkan veren faaliyetleri sebebiyle bu konuda bazı duyarlılıklar oluşmuştur. Kızılay'ın bu tereddütleri giderme yönündeki tedbirleri nelerdir?

Vekaletle kurban kesimi konusunda yaşanan sıkıntılara bir son vermek ve bir model ortaya koymak adına 5 yıl önce bu alanda çok ciddi bir çalışma ortaya koyduk. Veteriner kontrolünde kurban alımı yapıyor, kurbanlarımızın hepsini Et ve Balık Kurumu kombinalarında noter ve din adamları huzurunda kestiriyoruz. Kurbanların da yaratılmış birer can olduğunun bilincinde olarak, işinin ehli kasaplar tarafından yapılan kesim sırasında vekâlet sahiplerinin isimleri tek tek okunuyor ve duaları yapılıyor. Aynı kombinalarda uzun süre saklanabilecek şekilde konserveye dönüştürülen etler, ülke genelindeki 750'yi aşkın Kızılay Şubesi aracılığıyla Türkiye'nin yoksul sınıflarını şenlendiriyor.

Dağıtım konusunda ise bize, her mahalli bölgede, müftü ya da imam, kaymakam ya da muhtar, öğretmen ya da ilçe eğitim müdürü ile Kızılay Şube Başkanı'ndan oluşan bir kurul tarafından hazırlanan ve her yıl güncellenen "fakir envanteri" rehberlik ediyor.

Vekâletlerinin yerine getirildiği, aynı gün içinde kendilerine telefon mesajı ile bildirilen vekâlet sahipleri, Bayram sonrasında da yerel Kızılay ekipleri tarafından ziyaret ediliyor. Bu ziyaret sırasında kendilerine, kesimi ve dağıtımı içeren görüntülü bir CD, 1 kg kurban eti ve teşekkür belgesi veriliyor.

Bütün bu süreç, bizlere, ibadeti doğru yapmanın, merhameti çoğaltmanın ve acıları azaltmanın mutluluğunu yaşıyor. Ancak kurban ibadeti ve vekâletle kurban kesimi konusunda son yıllarda ülkemizde yaşanan gelişmeler bu mutluluğumuzu gölgeliyor. Bu olumsuz gelişmelerin Kızılay olarak bize ve tüm hayırseverlere, hayrı yaygınlaştırmak ve şerri engellemek anlamında yeni vazifeler yüklediğine inanıyoruz.

Kurban kesim kampanyası fikri nereden doğdu? Neden böyle bir organizasyona ihtiyaç duydunuz? Bu organizasyonu kaç yıldır gerçekleştiriyorsunuz? Bu yıl da devam etmeyi düşünüyor musunuz?

Türk Kızılayı olarak, 5 senedir, Kurban Bayramlarında vekâletle kurban kesimi yapıyoruz. Bu yıl "Kurbanlarımız Pakistan İle Kardeş Payı" adıyla 5. kampanyamızı baş-

latacağız.

Kampanya ile bir yandan kurban kesiminde büyükşehirlerde yaşanan olumsuz görüntülerin önüne geçmeyi bir yandan da vekaletle kurban kesiminde son dönemde yaşanan suiistimallerin kamuoyu vicdanında açtığı derin yaraları onarmayı hedefliyoruz.

Kampanyanın amacı, Kurban Bayramı dolayısıyla kurban ibadetini yerine getirmek isteyen vatandaşların kurbanlarını dini hükümlere, sağlık şartlarına ve çevre temizliğine uygun şekilde vekalet yoluyla kestirmelerine yardımcı olmak ve "gerçek" ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak için gerekli usul ve esasları düzenlemek ile tüm bu aşamalara bir standart kazandırmaktır.

Kurban kesim işlemlerini nerede ve hangi şartlar altında gerçekleştiriyorsunuz?

Kurban kesim işlemi Et ve Balık Kurumu'nun ülke genelindeki kombinalarında ve hijyenik şartlarda gerçekleştiriliyor.

Her şeyden önce kesilecek hayvanın mutlaka sağlıklı olmasına, kesim öncesi kurbanlık hayvanların yorgun olmamasına ve aç bırakılmamasına dikkat ediliyor.

Kesim işlemi; kurbanlık bir hayvanın kesimi, canlı hayvanın hammadde et haline dönüşmesini sağlayan işlemlerin bütünüdür. Hayvana acı çekertmemek, kan akıtmayı sağlamak, bu işleri hijyenik olarak yapmak şeklinde değerlendirilebilir.

Kurban kampanyasında Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan ne gibi yardımlar aldınız?

Ankara Müftülüğü'nün 13 Kasım 2009 tarihli Cuma Hutbesi, Kızılay Modeli'nin İslam Dünyası ve inancına uy-

gunluğunu kanıtlamaktadır: “Kurban kesme ile herhangi bir kimseye ve kuruluşa maddi yardım yapmak birbirinden farklı ibadetlerdir. Bunun için de kurban kesmeyi parasını ihtiyaç sahibine vermek dinen kurban kesme sayılmaz. ‘Kesmemek üzere’ vekaletle kurban parası vermek veya almak da dinen uygun değildir. Kesilen kurbanın etleri paraya çevrilmeksizin ihtiyaç sahiplerine dağıtılmalıdır.

Çevremizde, ülkemizde ve dünyamızda sayısız ihtiyaç sahiplerinin bulunması da bu konuda da hassas olmamızı gerektirmektedir. Onların hakkını vermek zorundayız. Bu sayılan dini kurallara riayet etmeyen mükellefin kurban kesme sorumluluğundan kurtulamayacağı bilinmeli ve bu hususlar hatırdan çıkarılmamalıdır.”

Vekaletle Kurban Kesim Kampanyası’na başlamadan önce ve başladıktan sonra sık sık Diyanet İşleri Başkanlığı’mız ile bir araya geldik, modelimiz ile ilgili görüşlerini aldık.

Bu toplantılarda vekaletle kurban kesim kampanyalarında yaşanan sıkıntılar ve çözüm yolları masaya yatırıldı. Diyanet İşleri Başkanımız Sayın Ali Bardakoğlu’nun çok değerli katkıları oldu. Bu vesileyle, çok değerli hocamız Sayın Bardakoğlu’nun şahsında Diyanet İşleri Başkanlığımıza bir kez daha teşekkür etmek isterim.

Kurban kesimlerinin dini vecibelere uygun olup olmadığını nasıl denetliyorsunuz, kurbanlar amacına uygun kesiliyor mu?

Kurbanlıkların seçimini Veterinerler Birliği’ne bağlı veterinerler yapar. Kurbanlar Et Balık Kurumu tesislerinde veya sıhhi şartlara haiz özel kombinalarda ehliyetli ka-

saplarca kesilir.

Birçok sivil toplum örgütü kurban organizasyonu gerçekleştirirken siz farklı olarak ne öneriyorsunuz, “Kızılay modeli” kurban kesimi derken farklı olarak ne kastediyorsunuz?

Türk Kızılayı; kurban edilecek hayvanın temini, dini ve insani koşullara uygun şekilde kesimi, gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması ve hayvan haklarına da azami olarak uyulması hususlarındaki aksaklıkları gidermek düşüncesiyle “Kurbanda Kızılay Modeli”ni ortaya koymuştur. Temel amacımız bu alanda meydana gelmiş olan aksaklıklar karşısında “fukaranın hakkını ve hukukunu” korumaktır.

Öncelikle şunu bir kez daha ve net olarak tespit etmek gerekir ki kurban bir bağış değil, bir ibadettir. Bu ibadetin hakkıyla yerine getirilmesi için tüm şartların eksiksiz olarak yerine getirilmesi gerekmektedir.

İbatenin şartlarına uyum ve özen, kurban seçimiyle başlar. İbadet eksiksiz olarak yerine getirilir. Hayvan hakları gözetilerek, çağdaş hijyen normları eksiksiz uygulanır. Fukaranın hakkı olan tek bir gram et ziyan olmaz. Kurbanınızın kesim ve dağıtım görüntüleri evinize ulaşır.

Kurban etlerini “gerçek” ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak insanlar arasında sevgi ve kardeşlik bağını güçlendirir. Olan olmayanın halinden anladığını, olmayan da kendi kaderine terk edilmediğini yaşayarak anlar ve toplumsal bağ güçlenir.

Bu yardım Kızılay aracılığıyla yapıldığında yardım gerçek en çok ihtiyaç duyulanlara ulaştığı gibi; veren el ile alan el birbirini görmeden hisseder, fukaranın onuru ve hakkı korunur. ■

FEVZİ BÜLENT YILDIRIM İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: Tuba Er Sertel, Fotoğraf: İHH Arşivi

1967 yılında Erzurum'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Uzun yıllar çeşitli sivil toplum kuruluşlarında çalışmalarda bulundu. Savaş, işgal ve doğal afetlerin yaşandığı coğrafyalarda da insani yardım çalışmaları yürüttü. 1995 yılında arkadaşları ile beraber İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfını kurdu. Halen İnsani Yardım Vakfı Genel Başkanlığını yapmakta ve serbest avukat olarak çalışmaktadır. Evli ve 4 çocuk babasıdır.

□ Kurban hizmetinin mahiyeti nedir (salt yardım, ibadet, vs.)?

Kurban, dinî bir vecibe olarak Hz. İbrahim'den günümüze kadar bir sınanma vesilesi olmuş, Allah'a yaklaşma ve yakınlaşma fırsatı olarak görülmüştür. Bunun için Kurban Bayramı günleri içerisinde kurban olabilme özelliği taşıyan hayvanların Allah rızası için kanının akıtılması istenmiştir. İHH'nın kurban çalışmasından muradı, kişiyi Rabbi'ne yaklaştıran bu ibadetin yerine getirilmesine vesile olarak Allah'ın rızasını kazanmak ve Kurban Bayramı'nın ruhuna uygun bir şekilde idrak edilmesine aracı olmaktır. Bu vesile ile toplumlararası yakınlaşma, paylaşma ve kardeşlik bilincinin de artırılması hedeflenmektedir.

Yardım kuruluşları bu görevi ne ölçüde yerine getirebiliyor?

Aslında yardım kuruluşları toplumlar için bir katalizör vazifesi görmektedir. Kurban çalışmaları da bunlardan bağımsız değil. Kurban kimlerin hakkıdır? Yoksulun, yetimin, kimsesizin, muhacirin, komşularımızın hakkıdır. İnsanlar günümüzde kurban vazifelerini şehir yaşamı içerisinde yerine getirirken zorlanabiliyorlar. Bu dağılım, hakkıyla yapılamayabiliyor. Yardım kuruluşları bu noktada devreye giriyor ve kurbanı ihtiyaç sahiplerine ulaştırmada aracı oluyorlar; güzel bir işe vesile oluyorlar. Zira dünya üzerinde yoksulluk sınırı altında yaşayan milyarlar var. Bu insanlar bayramı çok yakın bir dostlarını bekler gibi bekliyorlar. Biz İHH olarak her sene bunu yaşıyoruz. Anadolu'daki hayır sahiplerinin iyiliklerini, selam ve dualarını kurbanı vesile kılarak dünyanın başka noktalarındaki ihtiyaç sahiplerine taşıyabilmek tek başına çok büyük bir eylem. Bu kurumlar bunu başarıyorlar.

Geçen yıl 120 ülkede kurban kestiğinizi belirtmiştiniz. Bu yıl kaç ülkede kurban hizmeti veriyorsunuz?

İHH (İnsani Yardım Vakfı) 1992 yılında Bosna'da yaşanan savaşta mağdur olan kardeşlerimize destek olmak için bir araya gelen insanlar tarafından kuruldu. İlk kurban çalışmamızı 1993 yılında Bosnalı muhacirlerin bulunduğu Makedonya, Hırvatistan, Sancak gibi coğrafyalarda idrak ettik. Bu tarihten sonra her yıl kurban çalışma-

sını devam ettiren vakfımız, kurbanı hak sahiplerine ulaştırmada insanlar arasında köprü olmuştur. Geçtiğimiz yıl "Kurban iyiliği yaşatmaktır" sloganıyla 18'ncisini idrak ettiğimiz Kurban Bayramı'nda dünyanın 120 ülke ve bölgesinde toplam 35.639 hisse kurban kestik ve ihtiyaç sahibi kardeşlerimize ulaştırdık. Bu yıl da 125 ülke ve bölge ile Türkiye'de 61 ilde aynı çalışmayı gerçekleştirecek ve ulaşabildiğimiz tüm ihtiyaç sahiplerine emanet aldığımız kurbanları iletceğiz.

İHH'nın kurban çalışmasından muradı, kişiyi Rabbi'ne yaklaştıran bu ibadetin yerine getirilmesine vesile olarak Allah'ın rızasını kazanmak ve Kurban Bayramı'nın ruhuna uygun bir şekilde idrak edilmesine aracı olmaktır.

Yardımlarınızda temel kriterleriniz nelerdir?

İHH kurban çalışması yaparken öncelikle bunun bir ibadet olduğu ve en temel maksadın Allah'ın rızasına ermek olduğu bilinciyle hareket ediyor. Bu bilinçle gerçekleştirilen çalışmalarda şu hususlara özellikle dikkat ediliyor:

- Hayırseverlerin kurban ibadetlerini yerine getirmelerinde aracı olma.
- Bayramı milyonlarca kardeşimizle onlarca ülke ve bölgede beraber eda ederek bir ümmet buluşması gerçekleştirme.
- İslâm coğrafyasının farklı noktalarındaki insanlar için bir moral, motivasyon ve ümmet sevinci olabilme.
- Müslümanlara yönelik ve onların yoksulluklarını istismar eden misyonerlik çalışmalarına dikkat çekerek bu konuda bilinç oluşturma.
- Bölgelerdeki gelişmeleri takip edebilme ve kardeş coğrafyalarda yaşananları yerinde gözlemleyebilme.
- Bölgelerdeki ihtiyaçları yerinde gözlemleyip sorunların çözümü için gerekli olan projeleri oluşturarak Müslümanların bilgisine sunabilme.
- İhtiyaç sahibi insanlara kurban eti sunma.

Yine her zaman olduğu gibi özellikle savaş, çatışma, doğal afet, açlık ve kuraklığın yaşandığı coğrafyalar ile Müslümanların azınlık durumunda olduğu

lkeleri mi tercih ediyorsunuz?

İHH için kurban bölgelerinin tespit edilmesinde bölgelerin mağduriyet derecesi önem arz ediyor. Buna göre:

- Sıcak savaşların devam ettiği kriz bölgeleri,
- Savaş riski taşıyan potansiyel kriz bölgeleri,
- Savaş ve krizlerin etkilediği komşu bölgeler,
- Doğal afetlerin yaşandığı ülke ve bölgeler,
- Açlık ve kuraklığın hüküm sürdüğü ülke ve bölgeler,
- Müslümanların azınlık durumunda bulundukları ülke ve bölgeler,
- Tanışılması gereken coğrafyalar ve toplumlar, kurban organizasyonu gerçekleştireceğimiz bölgelerin başında geliyor.

Bu sene Pakistan için özel bir kurban çalışmanız olacak mı?

Yukarıda belirttiğiniz gibi, bizim çalışmalarımız sa-

vaş, doğal afet ve yoksulluk bölgelerinde yoğunluk kazanıyor. Bu sene temmuz ayı sonunda Pakistan'da başlayan muson yağmurları ülkede büyük bir sel felaketine neden oldu. Geniş bir coğrafyaya yayılan sel suları milyonlarca insanı etkiledi. Hl pek çok bölgede mahsur kalmış ve acilen yardım ulaştırılması gereken çok sayıda insan var. Afetin hemen ardından bölgede çalışmalarımıza başladık ve 607.950 TL tutarında 34.950 kg'lık (konserve, süt tozu, bebek maması, ilaç, gıda vb.) yardım malzemesi taşıyan kargo uçağımızı 30 Ağustos 2010 tarihinde Pakistan'a gönderdik. 2.875.006 TL tutarında 406.873 kg'lık (tekstil, bot, ayakkabı, terlik, gıda maddesi, inşaat malzemesi, prefabrik evler, temizlik malzemesi, kumaş ve ilaç) yardım malzemesi taşıyan trenimiz de 12 Eylül tarihinde Pakistan'a ulaştı. Yakın zamanda 81 ilden gnlllerimizin desteğiyle hazırlanmakta olan yardım malzemelerimizi bir yardım gemisi ile Pakistan'a göndereceğiz. Evlerini kaybeden 2 milyona yakın ailenin varlığından hareketle 1000 ev hedefli kalıcı konutların 100 konutluk ilk

etabına başladık. Afetin hemen ardından bölgeye giden ekiplerimiz her gün 5.000 kişiye sıcak yemek dağıtımı yapıyor. Kurban döneminde ve sonrasında da çalışmalarımız devam edecek.

Bu ülkelerde kurban fiyatları aynı olmasa gerek. Örneğin bizim ülkemizde 220 TL'ye asla kurbanlık bir hayvan alınamaz. Bu fiyat farkını nasıl aşılıyorsunuz?

Kurban fiyatları elbette gidilen bölgeye göre farklılıklar gösteriyor. Fiyat belirlemede iki yöntem söz konusu: Birincisi her bölgeyle ilgili farklı bir fiyat belirlemek; diğeri ise İHH'nın da yaptığı gibi tüm bölgelerden rakamları alarak ortalama bir fiyat belirlemektir. Bu şekilde bir metot izlemek fiyatların düşük olduğu bölgelere yoğunlaşmaları engellediği gibi, her bölgeye ihtiyaç oranında kurban eti götürülmeyi de mümkün kılıyor. 18 yıldır kurban fiyatlarını bu şekilde belirleyen vakfımız, bu yıl da kurban bedelini aynı metotla belirledi. Şunu da eklemeliyiz ki kurban fiyatımızın içinde tüm organizasyon masrafları da dahildir. Bu şekilde bu yıl bir kurban bedeli ola-

rak hayır sahipleri 300 TL ödeyerek kurbanlarını diledikleri ülke ve bölgede kestirebilecekler.

Yine geçen yılın verilerine dayanarak, 120 ülkede kurban keserken, yurt içinde sadece 47 ilde kurban kestiniz. Sizce yurt içinde yeterince faaliyet var mı? “Komşumuz açken uzaktaki komşuyu mu gözetiyorsunuz” şeklinde eleştirilere maruz kalıyor musunuz?

İHH sadece yılın belirli dönemlerinde faaliyet yürüten bir kurum değil, bilakis yılın her günü dünyanın birçok coğrafyasında ve Türkiye'nin birçok ilinde çeşitli eğitim, sağlık, acil yardım ve farklı alanlardaki sosyal kalkınma projelerini aktif olarak yürüten bir kuruluş. Bu faaliyetler esnasında çalışma yaptığımız illeri ve bölgeleri daha iyi tanıma fırsatı buluyoruz. Türkiye'deki çalışmamız sadece kurbanla sınırlı kalmıyor; sel ve deprem gibi afetlerde acil yardım ekibimizle olayın yaşandığı yere yardımlarımızı götürüyoruz. Yetimlerimize sponsor olarak onların bakımlarını üstleniyor, geleceğe en iyi şekilde güvenle hazırlanmaları için mümkün olan desteği sağlıyoruz. Bu yıl

61 ilimizde gerçekleştireceğimiz kurban çalışmamızda yine yetim ailelerini önceleyeceğiz.

Kurban ve Ramazan dönemlerinde yaptığımız çalışmalar bize bölgeler hakkında gözlem yapma imkânı sağlıyor. Kısacası bayramlar ihtiyaç sahibi kardeşlerimizle tanışıp buluşmamıza vesile oluyor.

Kurban etleri nasıl değerlendiriliyor ya da saklanıyor?

İHH kurban paylarının dağıtılması işlemini iki türlü gerçekleştiriyor: Birincisi; bayramın ilk üç günü içerisinde kesilen kurbanların hemen bölgedeki ihtiyaç sahiplerine dağıtılması şeklinde oluyor. Bu dağıtımlarımızın önemli bir kısmını tutuyor. Bunun dışında yine bayram günleri içerisinde kesimleri yapılan kurbanlar konserve yapılarak savaşlar ve doğal afetler nedeniyle mağdur olan, açlığın ve yoksulluğun yoğun olduğu bölgelere ulaştırılıyor. Fakat 2010 Kurban çalışmamız içerisinde bu sene konserve çalışması yapmayacağız.

Geçmiş yıllarda çeşitli kurumlarla ilgili kesilmeyen ya da erken kesilen kurbanlar gibi bazı hoş olmayan durumlar ortaya çıktı. Bu duruma düşmemek için neler yapılabilir ve siz neler yapıyorsunuz?

İHH olarak kurban çalışması yapacağımız bölgeleri ve buralardaki ihtiyacı önceden belirliyoruz. Kaç adet kurban keseceksek bayram öncesinde bölgelerde kurbanlıkları rezerv ediyoruz. Kurban kesim ve gözlemlerini gerçekleştirecek ekiplerimiz aldıkları vekâletleriyle birlikte bölgelere intikal ederek kesim ve dağıtım işlemlerini gerçekleştiriyorlar. Bu çalışma aynı zamanda video ve fotoğraf olarak da ilgili evraklar olarak da belgeleniyor. Biz İHH olarak bu konuda bir sorun yaşamıyoruz.

Kurban'ın bir ibadet olduğu asla unutulmamalıdır. Hayır sahipleri de kurban kestirecekleri kurumları belirlerken hangi usullerle çalıştıklarına, önceki yıllardaki kurban faaliyetlerine bakmalıdırlar. Kurbanlarını bunun sonrasinda kurumlara emanet etmelidirler. ■

KURBAN MEDYASI YAHUT MEDYA KURBANI

Ahmet TEZCAN*

İnanç ve ideoloji, çabucak el ve dil yordamıyla birbirine dönüş(türül)ebilen kavramlardır. En temel problemimizin ise bu durum olduğu görülmektedir.

□ Türkiye’de “medya”, özel radyo ve televizyon yayıncılığının gelişmesiyle birlikte dağıtıcımıza girmiş bir kavramdır. İnternet ve GSM teknolojilerinin yaygınlaşması da, basın-yayın yerine daha kapsayıcı bir ifade olarak medya kavramının yerleşmesini sağladı.

Bu noktadan hareketle, medya kavramı içinde yer alan sektörel alanların, değişen dünya şartlarına uygun bir şekilde gerek biçimsel ve gerekse içerik olarak büyük çap ve hızda değişmekte olduğunu kabullenmek durumundayız.

Dolayısıyla bugünün medyası ile dününkî arasındaki farktan söz etmek için on yıllardan bahsetmek anlamsızlaşmaktadır. Yapısal olarak değişim, içerik olarak dönüşüm süreci devam etmektedir ve henüz taşlar yerine oturmamış, Batı ülkelerinde olduğu gibi bir “zemin” hâlâ oluşmamıştır.

Gelişmekte olan ülkeler arasında görülen Türkiye’deki pek çok kurumsal ve sosyal alanda olduğu gibi medya alanında da zemin son derece kaygan hatta tabir yerinde ise kaypaktır.

İLKESİZLİK = ZEMİNSİZLİK

Batı ülkelerinde medyanın başlangıç ürünü olan gazeteler, devlet ve siyasetten bağımsız olarak tamamen sivil ve ticarî bir ihtiyaçtan doğdu.

Bizde ise gazetelerin ilk zuhuru siyasî amaçla devlet destekli olmuştur. Bu nedenle gazeteler devlet desteğini her zaman aramış, istemiş ve buna uygun yol ve yöntemlerle geliştiren uygulamıştır.

Dolayısıyla medya zemini Batı’da olduğu gibi ilkelere üzerine değil, ilişkiler üzerine oturtulmuştur. Bu durum ise en çıplak anlamıyla zeminsizlik demektir. Zira ilkelere “kaide”dir, dayanak noktasıdır. İlişki ise asla belli bir kaideye, somut dayanak noktalarına değil, değişen şartlara bağlıdır. Yukarda ifade ettiğimiz gibi ilişki temeli, su üstünde yapılan binalar gibi kaygan ve kaypak olmaya mahkumdur.

Bugün dahi medyanın sağlam bir zemininin olmaması, ilkelere dayanmak yerine ilişkilere bağımlılıktan kaynaklanmaktadır.

Bugünün medyası ile dününkî arasındaki farktan söz etmek için on yıllardan bahsetmek anlamsızlaşmaktadır. Yapısal olarak değişim, içerik olarak dönüşüm süreci devam etmektedir ve henüz taşlar yerine oturmamış, Batı ülkelerinde olduğu gibi bir “zemin” hâlâ oluşmamıştır.

gal anlamına gelir.

Zira zemini olmayan bir şeyin kendisi de yok demek- tir ve hakikatte olmayan bir şeyin bakışından söz edilemez.

Elbette bu görüşlerimize karşı çıkanlar, yanlış ve hatta maksatlı bulanlar ve aksini ispat için deliller ve kaynaklar sunacak olanlar bulunur. Ancak otuz yıllık meslek hayatının net yirmi yılında meslekî etik sahasında neler yapılabileceğine dair kafa yormuş, çareler aramış bir gazeteci olarak, tamamen tecrübeye dayanan bu hükmün, mevcut durumun -korkutucu ve ümitsizliğe sevkedici de olsa- en yalın ve çıplak ifadesi olduğunu düşünüyorum.

İşte bu noktada “kurban” ve medya” kavramları yan yana getirildiğinde, zihnimde oluşan biricik ifadenin “medyanın kurbanları” olduğunu hissediyor ve bir bayram değil, dehşet manzarası gördüğümü baştan belirtmek istiyorum.

KAVRAM KATLİAMI

İnsan olarak çevremizi ve kendimizi ancak kavramlarla algılamak ve ifade etmek durumundayız. Kavramlar; yerinde ve doğru kullanıldığında “toplumsal dinamizmin itici gücü”; aksi halde ise “toplumsal dinamitlerin fünyesi” haline gelecektir. İlk hal bir Denge’yi, ikincisi ise Karmaşa’yı doğurur.

Ülkemizdeki mevcut durum ise, ne yazık ki ikinci haldir. Kavram karmaşası, adeta kavram katliamı olarak süregitmektedir.

Bu noktada her ne kadar hakikatte yok olsa da, zahiren var görünen medyanın kurban bayramına yaklaşımını, bakışını ve sunuşunu ele alabilmek için, “inanç” ve “ideoloji” kavramlarının yerindeliğine bakmak durumun-

Sadece medya da değil, kurumsal ve sosyal her alanda var olduğuna inandığımız bu hastalık tedavi edilmediği sürece, medyanın her iki kanadı da netice itibarıyla “hayvana duyarlı insana duyarsız” olmak noktasında aynı yanlışta bir davranmaya devam edecektir.

dayız.

İnanç ve ideoloji, çabucak el ve dil yordamıyla birbirine dönüş(türül)ebilen kavramlardır. En temel problemimizin ise bu durum olduğu görülmektedir.

İdeolojilerin inanç derecesine yükseltilmesi, inançların ise ideoloji derekesine düşürülmesi soyut olarak karmaşa, somut olarak katliam manzarası resmetmektedir.

Neticede somut ve gerçek anlamı itibariyle yeryüzünde yaşanmış ve yaşanmakta olan bütün katliamlar, bu iki kavramın birbirleriyle katledilmesi, birinin diğerine kurban edilmesinin sonucudur.

Soyut kavram katliamının, somut sonucu “kan”, yani gerçek katliamdır.

Bu nokta tam olarak bütün çıplaklığıyla ortaya konulmadan, kendisini çok satarlık üzerinden “merkez” olarak konumlandıran medyanın, kurban bayramına neden kırmızı camlı gözlükler arkasından kan bayramı olarak baktığı tam olarak anlaşılamaz.

Yine bu nokta tam olarak kavranılmadan, “çoksatır” medyanın “İslâmî” sıfatıyla ötekileştirdiği medyanın, diğerinin “dehşet ve vahşet manzarası” olarak sergilediği resmi niçin görmezden gelmeyi tercih ettiği de net bir şekilde algılanamaz.

İki farklı tavırdaki temel yanlışlık aynıdır çünkü.

Kendisini “merkez” olarak konumlandıran grup; destek görüp beslendiği “inanca dönüştürülmüş ideoloji”yi,

ikinci grup ise savunmakla hizmet ettiğini düşündüğü “ideolojiye dönüştürülmüş inancı” odak almaktadır.

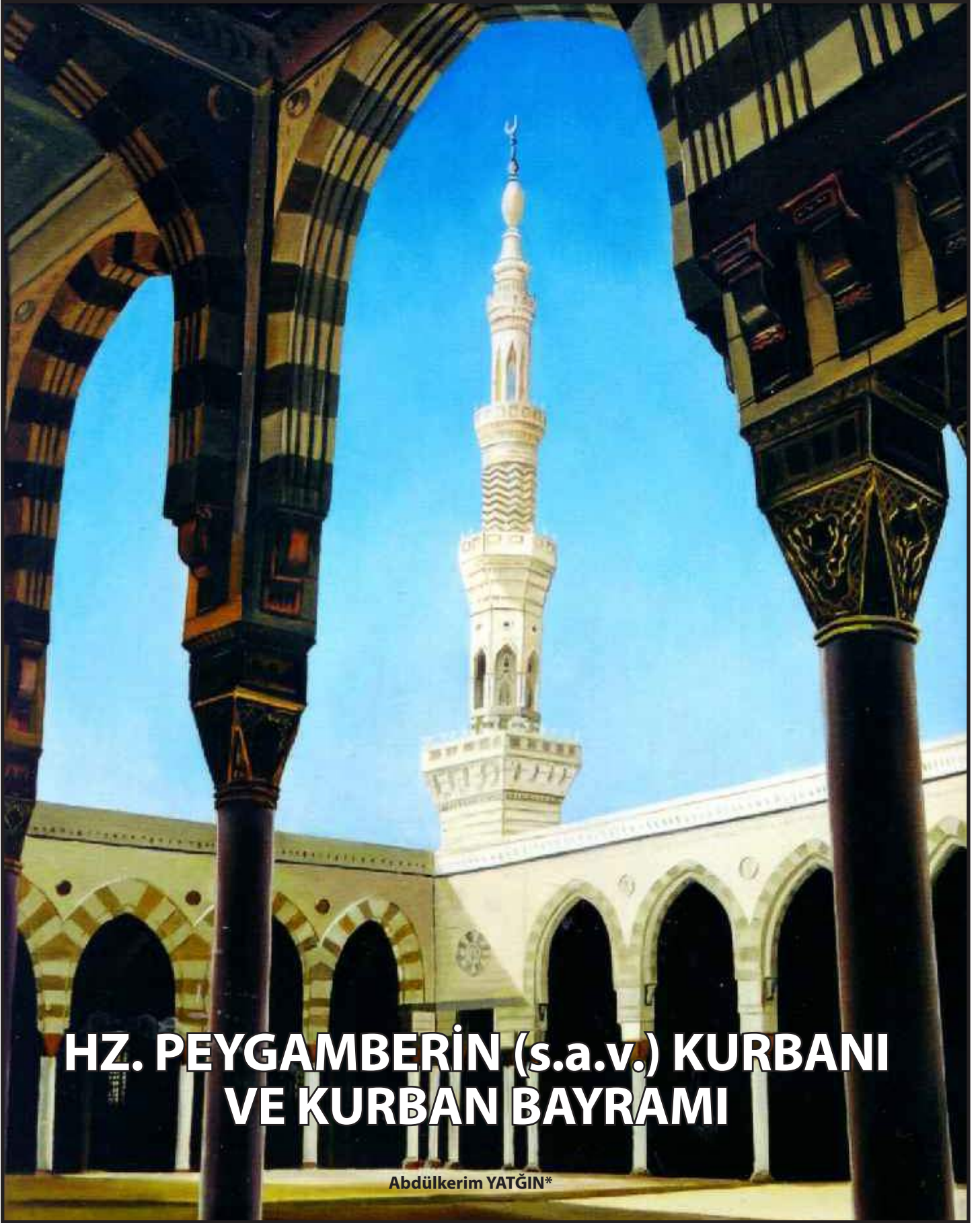
İşte bu nedenle çoksatır (merkez) medyada kurban bayramı fotoğrafları kan dereleri ve parçalanmış et yığınları ile kendisini doğramış kasap görüntüleriyle “belgelenmiş” haberler ile sunularak katliam ve dehşet algısı oluşturulmaktadır.

Ve yine aynı sebeple azsatır (İslâmî) medya, “kurban” ve “bayram” kavramlarının hakikatindeki naifliği ve yüksek değeri anlatmakta kekeç, okur ve izleyici kitlesini bu hakikate yöneltmede beceriksiz, hatta âciz kalmaktadır.

Neticede, televizyon, internet ve GSM teknolojilerindeki ataklarla medya bağımlısı haline gelen genç neslin zihninde kurban bayramının kan banyosu ve hayvan katliamı şeklinde algılanışının yaygınlaşmasının temel nedeni gerçekte yeryüzündeki hayvanlardan önce bilinç altındaki kavramların kurban edilmiş, katledilmiş, katliama maruz bırakılmış olmasıdır.

Bu hakikat tespiti, bu hastalık teşhis edilmeden yapılan ve yapılacak bütün yorumlar eksik, verilen hükümler yanlış olmaya ve kalmaya mahkumdur.

Sadece medya da değil, kurumsal ve sosyal her alanda var olduğuna inandığımız bu hastalık tedavi edilmediği sürece, medyanın her iki kanadı da netice itibariyle “hayvana duyarlı insana duyarsız” olmak noktasında aynı yanlışta bir davranmaya devam edecektir. ■

HZ. PEYGAMBERİN (s.a.v.) KURBANI VE KURBAN BAYRAMI

Abdülkerim YATĞIN*

*** İmam-Hatip, Şişli Müftülüğü**

□ Kurban Bayramı başta olmak üzere bayramlar Hz. Peygamber'in hayatında farklı bir öneme sahiptir. Onun bayramlarda yaptıkları, tavsiyeleri, uyarıları, âdetleri, kısaca uygulamalı olarak bize çizdiği kurban ve bayram haritası, bu müstesna günleri en doğru şekilde yaşamamız ve yaşatmamız için önem taşımaktadır.

Öncesi ve Sonrası ile Bayram

Hz. Peygamber (s.a.v.), cuma ve bayram gibi toplu halde idrak edilen özel günlerde, gusleder, en güzel elbiselerini giyer ve güzel kokular sürerek namazgâha gider, Müslümanlara da böyle yapmalarını tavsiye ederdi.

O sadece ödünç bir hayvana sahip olduğunu ve bunu kurban olarak kesmesi gerekip gerekmediğini soran bir sahabe, kesmesi gerekmediğini ifade ettikten sonra *"Saçı- nı, tırnaklarını kısaltır, bıyıklarından alır, etek tıraşını olursun. Bu da Allah indinde senin için bir kurban yerine geçer."*¹ buyurarak bayrama en güzel şekilde hazırlanmanın önemini vurgulamıştır.

Resûlullah ile Bayram Namazı

Bayramlar, Müslümanların bir arada oldukları, birlik şuuruna vardıkları zaman dilimleridir. Aynı anda ne kadar kişi bir arada olursa bayramın rahmetinden o kadar feyiz alınacağı aşîkârdır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in kurban günü yaptığı ilk iş Müslümanlara bayram namazını kaldırmak olmuştur. Bayram günü, hava muhalefeti veya başka bir engel bulunmadığı takdirde (yağmur yağan bir bayram hariç), Peygamberimiz bayram namazını Medine dışında, herkesin iştirak edebileceği açık alanda yani namazgâhta (Kesir b. Sait'in evinin yanındaki musallâ denilen yerde) kıldır- mış ve bayram namazına herkesin iştirak etmesini iste-

*ramı ile kurban bayramı günü namazgâha çıkardı. İlk önce bayram namazını kıldırır, sonra cemaat saflar halinde iken ayağa kalkar, onlara dönerek vaaz eder, tavsiyelerde bulunur, emirler verirdi. Hatta o anda bir askerî birlik göndermek isterse gönderir yahut başka bir şeyin yapılmasını emredecek olursa emreder, ondan sonra Medine'ye dönerdi."*³

Hz. Peygamber (s.a.v.), bayram namazından sonra Müslümanlara hutbe irat eder, onlara nasihatte bulunurdu, bayram hutbelerinde cuma hutbelerinden farklı olarak çokça tekbir getirirdi.

Kadınların Bayram Namazına İştirak Etmesi

Hz. Peygamber (s.a.v.) bayramlarda Müslümanların bir arada olmasını önemsemiş, çocukların ve kadınların da bayram namazına iştirak etmelerini istemiştir. Kadınların dahi, namaz kılmaya mâni olan özürleri olsa bile, namazgâha gelerek bu sevince ortak olmalarını arzu etmiş,⁴ hatta dışarı çıkmak için örtüsü bulunmayan bir kadına başkasından ödünç bir örtü bulmasını ve bu hayır meclisine katılmasını söylemiştir.⁵ Ashabdan Ümmü Atıyye şöyle demiştir: *"Biz kadınlara, bayram günü namazgâha çıkmamız -hatta bakire kızlarla özürli kadınlar da dâhil- emredildi. Kadınlar erkeklerin arka tarafında otururlar, onlarla birlikte tekbir getirirler ve dua ederlerdi. Onlar bayram gününün bereketini ve günahlardan arınmayı ümit ederlerdi."*⁶ Rivayetlerde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bayram namazlarından sonra kadınlar tarafına geçerek onlara da tavsiyelerde bulunduğu belirtilmiştir.

Resûlullah'ın İlk Kurbanı

Kültürümüzde ilk kurbanın koç olmasına özen gösterilir. Buna neden olarak Hz. İsmail'i kurban etmek üzere olan Hz. İbrahim'e kurbanlık olarak verilen hayvanın koç olması gösterilebileceği gibi, bunun Hz. Peygamber'in bir sünneti olduğu da söylenebilir. İlk defa kurban bayramında koyun-koç kurban edilmesinin Benû Kaynu- ka ile girilen bir harbin sonunda gerçekleştiği belirtilmiştir.⁷ Ebû Ümâme (r.a.) de Resûlullah (s.a.v.)'in *"Kurbanlığın en hayırlısı (boynuzlu) koçtur."*⁸ dediğini nakleder. Sonraki yıllarda da Hz. Peygamber'in kurban olarak daha çok koçu tercih ettiği görülmektedir.

Kurbanın Süslenmesi

Günümüzde Anadolu'da kurbanlık hayvanlara kına yakmak, güzel toka ya da renkli ipler takmak su-

Peygamberimiz, bayram namazına yürüyerek gider, namazgâha gidişlerinde ve Medine'ye dönüşlerinde farklı yolları kullanırlardı. Böylece daha fazla kişi ile görüşür, onlara bayram olduğunu hatırlatır, ihtiyacı olanları tesbit eder, farklı kişilere selam verirlerdi.

miştir.

Peygamberimiz, bayram namazına yürüyerek gider, namazgâha gidişlerinde ve Medine'ye dönüşlerinde farklı yolları kullanırlardı.² Böylece daha fazla kişi ile görüşür, onlara bayram olduğunu hatırlatır, ihtiyacı olanları tesbit eder, karşılaştığı herkese selâm verirlerdi.

Ebû Said el-Hudrî Hazreti Peygamber'in bayram namazını şöyle anlatmıştır: *"Resûlullah (s.a.v.) Ramazan bay-*

retile süslemek bir gelenek halinde devam etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de hac kurbanlarında süs için takılan gerdanlardan bahsedilmesi (el-Mâide 5/2) ve rivayetlerde Hz. Peygamber'in de kurbanlıklarını süslediğinin belirtilmesi, günümüzdeki uygulamaların bir sünnetin devamı niteliğinde olduğunu göstermektedir. İbn Abbâs (r.a.), "Resûlullah (s.a.v.) Zühleyfe'de öğle namazını kıldı, sonra kurbanlık devesini getirip hörgücünün sağ yanına nişan vurdu, kan akıttı, (boynuna) iki tane nalın taktı. Sonra binek devesine atladı. Beydâ düzlüğüne ulaşınca hacca niyet ederek telbiye getirdi"⁹ demektir. Yine Hz. Aîşe de Hz. Peygamber'in kurbanlık olarak ayırdığı koyunları işaretlediğini ifade etmekte¹⁰, kurban için kendi elleriyle gerdan örüp bunu kurbana taktığını belirtmektedir.¹¹

Kurban Kesimini Güzel Yapmak

Hz. Peygamber (s.a.v.) hayvan hakları konusuna bugün modern toplumların bile ulaşamadığı çok önemli kıstaslar getirmiştir. Susamış bir hayvana su vermenin cennete gitmeye, bir hayvana eziyet etmenin de cehenneme gitmeye vesile olabileceğini ifade etmiştir. Normal şartlarda

bile hayvanların hakları hususunda çok titiz olan Peygamberimiz, bir ibadet olan kurban kesimi hakkında "Yüce Allah, her şeyi iyi ve güzel yapmayı emretmiştir. Hayvan keserken, kesimde iyi davranınız; bıçağı güzelce bileyiniz ve hayvana eziyet vermeyiniz"¹² buyurarak kurbanlığa ibadete yararlı şekilde davranılmasını emretmiş ve kendisi de öyle yapmıştır.

Kurbanı Kurban Sahibinin Kesmesi

Hz. Peygamber (s.a.v.) kurbanlarını kendi eliyle keserdi. Hz. Fatıma'ya kurbanının başında bulunmasını, En'âm suresinin 162. âyeti ile duasını yapmasını, hatta kızlarına kurbanlarını kendilerinin kesmelerini tavsiye etmiştir. Kurban kanından ilk damlanın yere düşmesi esnasında yapılacak duanın önemine işaret ederek kurban sahibinin bundan nasiplenmesini öğütlemiştir.¹³

Hz. Peygamber (s.a.v.) Veda Haccı'nda 100 deve kurban etmiş, bunlardan 63 tanesini –her yaşına bir kurban gelmek üzere- bizzat kendisi kesmiş, gerisi için Hz. Ali'ye vekâlet vermiştir. Enes b. Mâlik, "Hz. Peygamber (s.a.v.) bizzat kendi eliyle boynuzlu iki alaca koç kurban etti. Besmele çekti, tekbir getirdi ve dizini boynunların yanının üzerine koydu."¹⁴ demektir.

Kurbanı Keserken Dua Etmek

Hz. Peygamber (s.a.v.) kurban keserken, "Allah'ım, bunu Muhammed, ailesi ve ümmeti adına kabul et"¹⁵ diye dua ederdi. O, kesilen kurbanın kanının ilk damlası yere düşerken yapılacak olan duaların kabul olacağını ifade ederdi.

Hz. Câbir Hz. Peygamber'in kurban keserken yaptığı duaları şöyle nakleder: "Resûlullah yevm-i nahr'de alacalı, boynuzlu ve iğdiş edilmiş iki koç kesti. Koçları kesmek üzere (yatırıp kibleye) yöneltince, 'Şüphesiz ki ben, bir muvahhid (Allah'ı bir tanıyıcı) olarak yüzümü o gökleri ve yeri yaratmış olan Allah'a yönelttim. Ben müşriklerden değilim' (el-En'âm 6/79) ve 'Şüphesiz benim namazım da, menâsikim de, hayatım da, ölümüm de hiçbir ortağı olmayan, âlemlerin Rabbi Allah'ındır. Ben böylece emrolundum. Ben (bu ümmette) Müslüman olanların ilkiyim' (el-En'âm 6/162) âyetlerini okudu ve 'Ey Rabbim (bu kurban bize) sendendir, senin rızan için (kesiyoruz) ve sana (ulaşacak)tır. Ey Rabbim, Muhammed ve ümmetinden bunu kabul buyur. Bismillahi vallahu ekber!' deyip, sonra koçu kesti."¹⁶

Resûlullah'ın Bir- den Fazla Kurban Kes- mesi

Peygamberimiz (s.a.v.) en az iki kurban keser; bir tanesinin kendisi için, diğeri-
nin ise ümmetinden ke-
semeyenler adına oldu-
ğunu söylerdi. Kaynak-
lar Hz. Peygamber'in
Veda Haccı'nda yüz tane
deve kurban etmesine
rağmen bunun yanın-
da, âdeti olduğu üzere, iki tane de koç kurban ettirdiğini
ve kesim paralarını bizzat kendisinin verdiği ifade eder.
Yine Hz. Peygamber'in ailesi ve eşleri adına da kurban kes-
tiği nakledilmektedir.¹⁷

Bayrama Kurban Eti ile Başlama

Hız. Peygamber (s.a.v.) Ramazan bayramında namaza
çıkmadan önce bir, üç, beş gibi tek rakam sayılarda hurma
yer,¹⁸ böylece o gün oruçlu olmadığını vurgulardı. Kurban
bayramında ise hiçbir şey yemez, ilk olarak kesilen kurba-
nın etinden yerdi.

Bayramda Paylaşmak

Resulullah (s.a.v.) kurbanda kestiği hayvanın etinin
büyük bölümünü fakirlere dağıtırdı. Bir defasında Hz. Pey-
gamber (s.a.v.) Hz. Aişe'ye sorar: "Aişe! Kurban etini dağıt-
tınız mı?" Hz. Aişe "Dağıttık ya Resûlallah" diye cevap verir.
"Ne kadarını dağıttınız?" sorusuna "Hepsini dağıttık, bize bu

yâ Resûlallah! Henüz on-
ların ellerine pişirecek et-
leri geçmedi, herkesten
önce biz sana hazırladık"
cevabını alınca hemen
"Götürün bu eti! Ne za-
man komşularımızın da
bacalarından et pişirdik-
lerine işaret eden duman-
lar yükselirse o zaman ge-
tirin" der. Buna ilave ola-
rak buyururlar ki, "Ben
komşusunun yemediğini
yiyen, giymediğini giyen,
onlardan ayrı bayram ya-

pan kimselerden olmak istemem". Komşuları etlerini pişirin-
ceye kadar kendisi de kurban etinden yemez.

Peygamber Efendimiz ihtiyaç sahiplerinin çok olduğu
dönemlerde kurban etlerinin kurban kesen tarafından sak-
lanmasını doğru bulmazken, normal şartlarda yoksullara,
misafirlere ve aile fertlerine olmak üzere kurban etinin üç
parçaya ayrılmasını tavsiye etmiştir.¹⁹

Bayram ve Eğlence

Peygamberimiz bayramları Müslümanlar için yardım-
laşma, dayanışma ve sevinç günleri olarak kabul etmesinin
yanında bu günlerde insanların eğlenmelerine de izin ver-
miştir.

Bayram eğlencesini Hz. Aişe annemiz şöyle anlatmış-
tır: "Bir bayram günü evde def çalılıp şarkı söyleyen iki kızı sey-
rediyordum. Resûlallah eve geldi ve gidip sedire uzanarak yü-
zünü çevirdi. Biraz sonra babam Ebû Bekir içeri girdi. Def ça-
lan kızları görünce; 'Bu ne hal? Allah'ın elçisinin yanında şey-
tan ezgileri ha!' diye beni azarladı. Bunun üzerine Resûlallah dönüp; 'Onlara ilişme.
Her toplumun bayramı vardır. Bugün de
bizim bayramımız' buyurdu."²⁰

Yine Hz. Aişe nakletmiştir: "Bir bay-
ram günüydü. Mescitte Habeşliler'den bir

grup mızrak-kalkan oyunu oynuyorlardı. Resûlallah bana,
'Onları seyretmek ister misin?' diye sordu. 'Evet' dedim. Bu-
nun üzerine beni arkasında yanağı yanağıma değecek şekil-
de ayakta durdurup, Habeşlilere; 'Devam edin' dedi. Ve ben
usanıncaya kadar gösterileri bana seyrettirdi."²¹

Yine bir bayram günüyle ilgili olarak Ebû Hureyre an-
latıyor: "Habeşistanlılar mızrakları ile Resûlallah'ın (s.a.v.) hu-
zurunda oynarlarken birden Ömer geliverdi. Onları taşlamak

Hız. Peygamber (s.a.v.) kurbanlarını kendi eliyle keserdi. Hız. Fatıma'ya kurbanının başında bulunmasını, el-En'âm Sûresi'nin 162. âyeti ile duasını yapmasını, hatta kızlarına kurbanlarını kendilerinin kesmeleri gerektiğini tavsiye etmiştir.

buttan başka hiçbir şey kalmadı" cevabını alınca gülümse-
yerek "Desene Aişe, bir buttan başka hepsi de bize kaldı" diye
karşılık verir, (Tirmizî, "Sıfatü'l-kıyâme", 35).

O, komşusunun boğazından kurbanın eti geçme-
den kendisi yemezdi. Bir bayram erken bir vakitte kur-
ban eti pişmiş olarak Hz. Peygamber'in önüne gelince he-
men yemeğe başlamaz, "Şu an komşularımız da kurbanla-
rını kestiler, etlerini yemeye başladılar mı?" diye sorar. "Hayır

için taşlara uzandı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) ‘Ömer, onları kendi hallerine bırak’ buyurdu.”²²

Çocuklara İlgi

Hız. Peygamber (s.a.v.) her zaman çocuklara büyük ilgi göstermiştir. Bir bayram günü Uhud savaşında babası şehid düşen bir çocuğu ağlarken gören Peygamberimiz, onu kucağına alarak, “İster misin, senin baban ben olayım, Aişe de annen olsun?” diyerek çocuğun üzüntüsünü sevince dönüştürmüştür. Bugün bayram sabahlarında çocuklarımızın ellerinden tutup camilere hep beraber gitmek de O’nun bir sünnetidir. Çünkü o zaman da çocuklar Hız. Peygamber’in bayram namazgâhına gelir, onunla namaz kılarlardı.

Yoksulu Gözetmek

Hız. Peygamber (s.a.v.), yoksulların ve kimsesizlerin bayramlardan nasiplerini almaları için onlara daha fazla yardımda bulunmuştur. İbn Abbas (r.a.) bununla ilgili olarak şunu anlatır: “Hız. Peygamber bir bayram vaazında sesi-

ni duyuramadığı için Bilal ile birlikte kadınlar tarafına geçti ve onlara nasihatte bulundu, sadaka vermelerini emretti. Bunun üzerine kadınlar küpe ve yüzüklerini atmaya başladılar. Bilal de elbisesinin eteğine topluyordu.”²³

Kurban bayramında kesilen kurbanın bir kısmının ihtiyaç sahiplerine, kurban kesemeyenlere ve eşe dosta ikram edilmesi ihtiyaç sahiplerinin bayramdan nasiplenmeleri amacına matuftur.

Resûlullah’ın Vefatından Sonrası İçin Kendi Adına Kurban Vasiyeti

Hız. Peygamber (s.a.v.) kurban ile yükümlü kıldığı hicretin ikinci yılından itibaren hayatı boyunca kurban ibadetini hassasiyetle yerine getirmekle beraber vefatından sonra da kurban ibadetinin kendisi adına yerine getirilmesini vasiyet etmiştir. Hız. Ali’nin her zaman iki koç kurban ettiğini gören ve bunun nedenini soranlara Hız. Ali şu cevabı vermiştir; “Allah’ın elçisi bana kendi adına kurban kesme mi vasiyet etti. Ben de onun adına kesiyorum.”²⁴ ■

D İ P N O T L A R

1. Ebu Dâvud, Edâhî, 1; Nesâî, Dahâya 2.
2. Buhârî, İdeyn, 24.
3. Buhârî, İdeyn 4.
4. Buhârî, İdeyn, 12; Müslim, İdeyn, 10.
5. Buhârî, Hayz, 24; Müslim, Hayz, 12.
6. Buhârî, İdeyn, 12.
7. Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, İstanbul, 1993, II, 1084.
8. Tirmizî, Edâhî, 18.
9. Müslim, Hacc 205; Tirmizî, Hacc 67
10. Buhârî, Hacc 110, Edâhî 15.
11. Celal Yeniçeri, Kutsal Kesim Kurbanı Yeniden Bakış, İstanbul, 2009, s. 36.
12. Müslim, Sayd, 57; Ebû Dâvûd, Edâhî, 11.
13. Celal Yeniçeri, a.g.e., s. 42.
14. Müslim, Edâhî, 17.
15. Müslim, Edâhî, 19.
16. Tirmizî, Edâhî, 21
17. Celal Yeniçeri, a.g.e., s. 63.
18. Buhârî, İdeyn, 2.
19. Müslim, Edâhî, 28.
20. Buhârî, İdeyn, 25; Müslim, İdeyn, 17.
21. Buhârî, İdeyn, 13.
22. Buhârî, İdeyn, 13; Müslim, İdeyn, 19.
23. Müslim, İdeyn, 2.
24. Ebû Davûd, Dahâyâ, 2.

OSMANLI SARAYINDA KURBAN BAYRAMI

Ali Şükrü ÇORUK*

□ Allah rızasını kazanma yolunda yapılan kurban kesme fiili aynı zamanda muhtaçları ve fakir fukarayı gözetme yükümlülüğünü hatırlatan ve bunu hiçbir zaman aklımızdan çıkarmamız gerektiğini vurgulayan vacip bir ibadettir. İnanç kaynaklı her önemli olayda olduğu gibi kurban bayramı etrafında da geçmişten günümüze gelen bir sosyal yaşantı söz konusudur. Teferuatta kalan kısmı zamana bağlı olarak değişen bu yaşantının günümüzde de varlığını büyük oranda devam ettirmesi ve herkesi kucaklaması en büyük dileğimizdir.

Kurban bayramının eski İstanbul'da nasıl yaşandığına baktığımızda çok renkli bir manzarayla karşılaşırız. Bu incelik ve renklilik şüphesiz İstanbul'un önce Bizans'a, ardından Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yapmasıyla ilgilidir. İmparatorluk merkezinin İstanbul'da olması hayatın her alanına hâkim olan seçkin ve incelmış bir kültürü ortaya çıkarmıştır. Padişahın sıradan insana kadar herkesin katkı yaptığı ve tâbi olduğu bu kültür dilden teşrifata, edebiyattan sanata, gündelik aktivitelerden bayram kutlamalarına kadar hayatın her alanında etkili olmuştur.

Osmanlı sarayında bayramın nasıl kutlandığına dair en geniş bilgileri kanunnâmelerde ve teşrifat kitaplarında bulmak mümkündür. Bu kaynaklarda bayramlaşmanın nasıl yapılacağı, padişahın bulunduğu törene kimlerin katılacağı, kimin nerede duracağı, bayramlaşma sırasında nasıl bir seremoninin gerçekleştirileceği ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bununla beraber zaman içinde bazı değişikliklerin yaşandığı da bir gerçektir. Özellikle yüksek seviyedeki devlet görevlilerinin padişahla bayramlaşmaları sırasında yapması gerekenler konusunda İmparatorluğun ilk dönemleri ile son dönemleri arasında ciddi farklılıklar vardır. Sözelimi İmparatorluğun ilk kanunnâmesi sayılan Fatih Kanunnâmesi'nde üst düzey devlet görevlilerine bayramlaşma sırasında padişahın elini öpme ayrıcalığı tanınmıştır. Bunlar arasında ön sırada hâliyle sadrazam vardır. 17. yüzyılın ikinci yarısında ve 19. yüzyılın başında yazılan kanunnâme ve teşrifat kitaplarında ise Fatih döneminin aksine sadrazamın yerle beraber padişahın ayaklarını da öptüğünü görüyoruz. Fatih Kanunnâmesi'nde padişahın elini öpme ayrıcalığına sahip şahsiyetler arasında şeyhülislâm da vardır. Şeyhülislâm, 17. yüzyılın ikinci ya-

Padişah yakın çevresi olan darüssaade ağası, silâhtarağa, çuhadarağa ve kırk has odalı ağalar ile Hırka-i Şerif odasında bayramlaşmıştı. Ardından geniş katılımlı bayramlaşmanın yapılacağı Babüssaade önüne geçilirdi. Padişah burada önceden hazırlanmış olan bayram tahına oturur. Teşrifat sırasına göre bayramlaşmaya gelenler yarım ay şeklinde padişahın yanına ve karşısına dizilmişlerdir.

rısında el öpmeye devam ederken klasik dönemin sonu sayılan 19. yüzyılın başında el öpmeyip etek öpmektedir. Aşağıda temas edeceğimiz gibi Tanzimat sonrasında yıkılışa kadar olan modern dönemde ise pek çok değişiklik söz konusudur. Şüphesiz yaşanan dönemlere paralel olarak Avrupa'daki uygulamalar ve iç siyaset çerçevesinde gerçekleştirilen bu değişiklikleri ayrıntılarıyla ele almak ve dönemler arasında karşılaştırmalar yapmak bu yazının ve elinizdeki derginin sınırlarını aşacaktır. Bundan dolayı biz bu yazımızda klasik dönemden hareketle Osmanlı sarayında gerçekleştirilen bayramlaşma seremonisini ana hatlarıyla vermekle yetineceğiz.

Topkapı Sarayı'nda Bayram Kutlamaları

Bayram kutlamaları sarayda arefe gününden itibaren başlamaktadır. Arefe günü sünnet odasında tören elbiselerini giyen ve ikindi namazını önde gelen Enderun ağalarıyla birlikte Hırka-i Şerif odasında kılan padişah daha sonra Arz Odası'na geçerdi. Bu arada Arz Odası'nın önüne arefe günlerine mahsus olan sedefkârî taht kurulmuştur. Arz Odası'ndan çıkan ve tahta oturan padişahı Babüssaade önünde bekleyen Enderun ağaları karşılardı. Bütün bunlar olurken mehter çalar ve divan çavuşları "Aleyke Avnullah" (Allah'ın yardımı üzerine olsun) duasıyla alkış turtarlardı. Böylelikle bayram ilân edilmiş olurdu. Beş on dakika süren bu törenden sonra padişah tekrar Arz Odası'na dönerdi. Başta birinci imam olmak üzere padişahın huzuruna çıkan imam ve hatipler Kur'an'dan kısa sureler okurlardı. Bu merasim bittikten sonra padişah ağalarla birlikte Silâhtarağa Köşkü'ne giderdi. Burada silâhtar ağasının donattığı cins bir ata binen başçuhadar ağa mehter eşliğinde padişaha bir gösteri sunar, ardından ağalar tarafından tomak oynanırdı. Oyun bitiminde padişah adına silâhtar ağa tarafından herkese çil para ve altın dağıtılırdı. Gece yarısına kadar meşaleler yakılır, mehter çalınır, sonrasında padişah dinlenmeye çekilirdi.

Osmanlı Sarayı'nda bayram sabahı yapılan asıl kutlamalar imsak vaktinden sonra başlardı. Arefe gününde olduğu gibi sünnet odasında tören elbiselerini giyen padişah Hırka-i Şerif odasında cemaatle sabah namazını kılardı. Namaz sonrası ilk bayramlaşma da burada gerçek-

leşirdi. Padişah yakın çevresi olan darüssaade ağası, silahtarağa, çuhadarağa ve kırk has odalı ağalar ile Hırka-i Şerif odasında bayramlaşmıştı. Ardından geniş katılımlı bayramlaşmanın yapılabacağı Babüssaade önüne geçilirdi. Padişah burada önceden hazırlanmış olan bayram tahtına oturur. Teşrifat sırasına göre bayramlaşmaya gelenler yarım ay şeklinde padişahın yanına ve karşısına dizilmişlerdir. Bu sırada devamlı surette mehter çalar ve divan çavuşları

"Aleyke Avnullah!", "Uğurun açık olsun, ikbalin füzun, padişahım devletinle bin yaşa!", "Maşallah, mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var!" nidalarıyla alkış tutarlardı. Babüssaade önündeki bayramlaşma iki bölüm halinde gerçekleşirdi. Birinci bölümde divan çavuşlarının "Hareket-i Hümayun, padişahım devletinle bin yaşa" alkışıyla birlikte rütbe ve teşrifat sırasına göre davetliler huzura alınır ve bayramlaşma töreni başlardı. Tahta önce sol taraftan nakibüleşraf efendi yaklaşır, padişahın eteğini öper, dua ederdi. Ardından Kırım hanzadeleri, şehzade hocaları, çeşnicibaşı, mazul beylerbeyiler ve beyler yine sol taraftan gelerek eğilip etek öperler ve geri geri giderek meydanın ortasından dışarı çıkarlar. Daha sonra sadrazam, vezirler, kazaskerler, nişancı, defterdarlar ve reisülküttap bayramlaşmak için tahta yaklaşırlar. Padişah bu sırada ayaktaadır. Sadrazam padişahın karşısında diz çöküp önce yeri, sonra padişahın ayaklarını öptükten sonra tahtın sağ yanına geçip ayakta dururdu. Diğerleri ise padişahın eteğini öptükten sonra rütbelerine göre padişahın sağ tarafına geçip sadrazam gibi ayakta beklerlerdi. Sıra şeyhülislâma gelince padişah yine ayaktaadır. Şeyhülislâm padişahın elini öpüp -19. yüzyılın başında eteğini öpüp- dua ettikten sonra geri geri çekilip meydanın ortasından dışarı çıkar. Ardından mevleviyet payesindeki ulema, kadılar etek öperler. Sıra müderrislere gelince divan çavuşlarının "İstirâhat-i hümayun, padişahım devletinle çok yaşa!" alkışı üzerine padişah tahta oturur. Müderrislerle birlikte, yeniçeri ağası, ocak ağaları padişahın eteğini öperek bayramlaşırlar.

Tören bittikten sonra bayram namazı hazırlıkları yapılır ve padişah alay

Osmanlı sarayında bayramın nasıl kutlandığına dair en geniş bilgileri kanunnâmelerde ve teşrifat kitaplarında bulmak mümkündür. Bu kaynaklarda bayramlaşmanın nasıl yapılacağı, padişahın bulunduğu törene kimlerin katılacağı, kimin nerede duracağı, bayramlaşma sırasında nasıl bir seremoninin gerçekleştirileceği ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Tören bittikten sonra bayram namazı hazırlıkları yapılır ve padişah alay eşliğinde Sultanahmet yahut Ayasofya Camii'ne giderek bayram namazını kılar. Dönüşte Topkapı Sarayı'na gelen padişah burada Enderun mensuplarının tebriklerini kabul ederdi. Daha sonra harem-i hümayuna geçer, harem mensuplarıyla bayramlaşır.

eşliğinde Sultanahmet yahut Ayasofya Camii'ne giderek bayram namazını kılar. Dönüşte Topkapı Sarayı'na gelen padişah burada Enderun mensuplarının tebriklerini kabul ederdi. Daha sonra harem-i hümayuna geçer, harem mensuplarıyla bayramlaşır. Bayram sebebiyle haremde de çeşitli etkinlikler düzenlenir, bu etkinliklerin bazılarını bizzat padişah izleyici olarak katılırdı. Padişah etkinliklerin sonunda harem görevlilerine bahşişler dağıtır, devletin sahibi olarak herkesin mutlu olmasını gözetirdi.

Bayram münasebetiyle bütün şehirde olduğu gibi sarayda da çeşitli eğlenceler düzenlenir, oyunlar oynanırdı. Pehlivan güreşleri, ok atma müsabakaları, Karagöz, orta oyunu, cambazlık ve hüner isteyen çeşitli oyunlar bu eğlencelerden bazılarıdır. Aynı şekilde bu etkinlikler ayrı olarak haremde de düzenlenir, böylelikle bütün saray halkının bayram boyunca hoş vakitler geçirmesi sağlanırdı.

İmparatorluk tarihinde en önemli dönemlerden biri olan Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra devletin yeniden şekillendirilmesi çabasına paralel olarak Osmanlı Sarayı'ndaki bayram kutlamalarında çeşitli değişiklikler olmuştur. Her şeyden önce eski unvanlar ve elbiseler kaldırılıp yerine yenileri ihdas edilmiştir. Bu dönemdeki yeniliklerden en önemlisi bayram sabahı yapılan törenle ilgilidir. Klasik dönemde bayramlaşma yukarıda anlatıldığı gibi sabah namazından sonra gerçekleştirilirken, II. Mahmud zamanında 1838 yılından itibaren bayram namazından sonra gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Ayrıca bayramlaşma boyunca çalan mehterin yerini orkestra eşliğinde çalınan batı musikisi almıştır. Ancak şeyhülislâm ve Mekte Şerifi salona girdiğinde orkestra susar, bunlar padişahla bayramlaşıp salondan ayrıldıktan sonra tekrar çalmaya başlardı. II. Meşrutiyet sonrasında yapılan törenlerde ise şeyhülislâm ile padişahın bayramlaşması sırasında orkestra çalmaya devam etmektedir. Ayrıca Tanzimat'tan sonra el ve etek öpmek yerine saray ileri gelenlerinden birisinin elinde tuttuğu, bir ucu tahta bağlanmış kırmızı kadifeden kurdelanın ucunu öpmek, yani saçak öpmek usulü getirilmiştir. İstanbul'daki

gayrimüslimlerin ruhanî temsilcilerinin bayram törenlerine katılmaya başlaması da başka bir yeniliktir. Son dönemdeki bayramlaşmalar ise Dolmabahçe Sarayı'nda gerçekleştirilmiştir.

Saray'ın ve İstanbul Halkının Kurban Tercihi: Sakız Koçu

Resmî törenler ve bayramlaşmalar bittikten sonra sıra kurban kesilmesine gelmiştir. Eski İstanbul'da ve bu arada Saray'da kurbanlık hayvan olarak koçun, özel olarak da Sakız koçunun tercih edildiğini görüyoruz. Oldukça iri olan Sakız koçları gerek etinin lezzeti, gerekse gösterişli yapısından dolayı diğer koyun cinsleri arasında ön plana çıkmaktadır. Sarayın koyun eti, bu arada kurbanlık ihtiyacı İmparatorluğun yıkılışına kadar Râmi civarında Küçükköy'de bulunan ve Saya Ocağı denilen bir teşkilât tarafından karşılanmıştır. Yeniçeri Ocağı'ndan arta kalan ve kırk kişiden ibaret olan bu ocak mensuplarının yetiştirdikleri koçlar klasik dönemde Topkapı Sarayı, son zamanlarda ise Dolmabahçe ve Yıldız Sarayı avlusuna getirilir, kurban kesimi sırasında padişah bizzat hazır bulunurdu. Padişahın huzu-

runa çıkarılan koçların boynuzları altın yaldızla boyanmış, tüyleri ise kınalanmıştır. Saray görevlisi burada padişaha içinde halis çelikten yapılmış altın işlemeli üç bıçak bulunan bir kutu takdim eder, padişah bunlardan birisini seçer ve vekâlet verdiği saray görevlisine uzatır, böylece padişaha ait kurbanlar vekâlet yoluyla kesilirdi. II. Mahmud örneğinde olduğu gibi birinci kurbanın bizzat padişah tarafından kesilmesi de söz konusu olmuştur.

Kurban kesimi bittikten sonra etlerin büyük bölümünün fakir fukaraya dağıtılması da Osmanlı saray gelenekleri arasındadır. Kurban etleri Eyüp, Topkapı ve Eğrikapı semtlerinden gelen muhtaç ailelere dağıtılır, bu münasebetle padişah ile halk bayram coşkusunu birlikte yaşardı. ■

K A Y N A K L A R

Es'âd Efendi, Teşrifat-ı Kadîme, yay. haz. Yavuz Ercan, İstanbul 1979; Hâfız Hızır İlyas Ağa, Letâif-i Vekayi-i Enderuniyye, İstanbul 1859; Hezarfen Hüseyin Efendi, Telhîsü'l-Beyân, haz. Sevim İlğürel, Ankara 1998; Kanunnâme-i Âl-i Osman, Haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul 2003; Uşaklıgil, Halit Ziya, Saray ve Ötesi, haz. Nur Özmel Akın, İstanbul 2003.

DR. ENDER SARAÇ İLE SÖYLEŞİ

Söyleşi: Tuba Er Sertel, Mehmet Yüksel
Fotoğraflar: Halit Ömer Camcı

1959 yılında İzmir’de doğdu, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. 1990 yılından bu yana Ayurveda çalışmaları yapmaktadır. 1994’te Türkiye’nin ilk doğal tıp ve estetik merkezini kurdu. Doğal ve sağlıklı yaşamla ilgili ilk Türkçe kitap olan ‘Ayurveda’ kitabını hazırladı. Bunların dışında çok sayıda Televizyon programı, yazılı basın röportajı, seminer, konferans ve panellerle oldukça yoğun bir çalışma yapan Ender Saraç, halen bir dönem kurduğu Doğal Tıp Derneği’nin Genel Başkanlığını da yürüttü. Ender Saraç’ın 2. kitabı olan Ayurveda Sağlıklı Zayıflama kitabı, 2002 yılında piyasaya çıktı ve kısa sürede 21 baskı yaptı. Ender Saraç aynı zamanda Türkiye’nin ilk diplomalı astrologlarından da olup sağlık ve astroloji alanında özel çalışmalar yapmaktadır. Doğal ve sağlıklı yaşamının ve doğal tıp alanındaki özel çalışmaların yanı sıra Dr. Ender Saraç’ın ayrıca Ruhsal Gelişim Spirüetel Teknikler ve Pozitif Enerji Teknikler üzerine çalışmaktadır. Saraç aynı zamanda Vatan gazetesinin de yazarlarından olup halen sağlık yazılarına devam etmektedir. Dr. Ender Saraç halen kendi kliniğinde görevine devam etmektedir.

□ Kurban, kesiminden etinin dağıtılması kadar pek çok evreleri olan bir ibadettir. Bu açıdan kurban kesimini değerlendirebilir misiniz?

Şimdi kurban şu açıdan çok önemli:

Birincisi, sizin isminiz veriliyor ve sizin dalga boyunuza, sizin frekansınıza ayarlanıyor. O kozmik dalga boyu, sizin dalga boyunuza ayarlanıyor ve sizin üzerinizde toplanmış olan negatif enerjiyi, vekaleten o kurbanla akıtılıyor. İşte o yüzden kurbanda isim okunur veya vekalet verilir. Yani vekalette de, şu kişi dediğimiz zaman, evrende hepimizin dalga boyunda kozmik banka hesapları var. O hesaba girilmesi için ve o dalga boyuna ayarlanması için. Dolayısıyla sizin üstünüzde toplanmış olan negatif enerji, belli bir kan akıtarak da sizden gitmiş oluyor. Yoksa kurban sadece fakirlere et yedirmek değildir, çok daha derin bir boyutu vardır bunun.

Kurban kesiminin gerçek açıdan İslamî kurallara göre yapılması çok önemlidir. Çünkü burada hayvanların da bizim gibi bio-enerjileri var. Belli ruh halleri, artı-eksi girdikleri enerji bilinç düzeyleri var. Musevilikte de “koşer” adını verdiğimiz bir kesim tarzı vardır. İslamiyetteki kesim usulünde de ona benzerlik ve paralellikler gösteren yönler vardır. Birincisi ben taze et yiyeyim düşünceyle değil, Allah rızası için kesilir İslamiyette kurban. Bu çok önemlidir. İkincisi, hayvanın yedinci şakrası (taç şakrası) arkaya doğru sıvazlanır. Yedi enerji merkezinden biri olan taç şakrasının arkadan öne sıvazlanması, kök şakra, kalp vs. boyun gibi diğer altı enerji merkezini de dengeler ve hayvanı daha iyi bir ruh hali içerisine sokar. Bütün enerji merkezlerini açar.

Üçüncüsü hayvanın gözleri kapanır. Yaşayacağı stresi azaltmak ve ölüm korkusuyla açığa çıkacak nöropeptiklerin salgılanmasını azaltmak için.

Dördüncüsü geleneksel İslamî koşullara göre kesilen hayvanın ilk önce iki tırnağı arasına bir kesik atılır. Burası bir akupunktur noktasıdır ve bu nokta ağrı kesici etki gösterir. Endorfin dediğimiz, morfine benzer ağrı kesici etkisi olan maddelerin kanda salgılanmasını artırır. Dolayısıyla ilk önce hayvanın iki tırnağı arasına kese atıldıktan sonra kesime başlanması daha doğrudur. Hayvan daha az acı duyar. Daha az acı duyunca daha az toksik madde salgılar.

Onun dışında, gerçek makamına uygun ve hissedererek okunan İslamî kesim duaları da, hayvanı daha bir sakinlik ve kabullenmişlik bilinç düzeyine sokar. Hayvan bu

duaların makamını, frekansını anlamaz. Onda yarattığı elektrikli titreşim etkisi, daha sakin bir bilinci oluşturur ve daha az toksin salgılanmasına yardımcı olur.

Altıncısı hayvanın Hristiyanlarda olduğu gibi elektrik şoklamayla değil de, özellikle ana damarı, şah damarı kesilerek boğazlanır. Hayvanın ölüm sırasında salgıladığı toksinlerin çoğunu -yaklaşık %60 kan dışarı çıktığı için- 3'te 2'sinin dışarı, yani dokulara yapışmadan, o kanla beraber dışarı akması sağlanmış olur. O nedenle hayvanın kanının dışarı akıtılması ve hayvanın rahat etmesine müsaade edilmesi önemlidir.

Bir de tabi ki kurbana eziyet etmek, kurban hayvanını çok kötü şartlarda bağlamak, ona yanlış gıdalar vermek, vs. gibi şeyler de sonuçta kurban etini yiyecek olan kişiye negatif olarak geri döner.

Hayvanın taç şakrasının geriye doğru sıvazlanmasının hayvanın etine ne tür bir etkisi olur?

Bu da bir tür bio-enerji gibi. Hayvanların da aura'sı var. Kesim esnasında aşırı stres ve ölüm korkusuna bağlı olarak salgılanan toksik maddeler var. Kan niye dışarı akıtılıyor, bu dokulara yapışmadan gitsin diye. Niye hayvanın şakrası okşanıyor, niye iki tırnak arasına kesik atılıyor,

Geleneksel İslamî koşullara göre kesilen hayvanın ilk önce iki tırnağı arasına bir kesik atılır. Burası bir akupunktur noktasıdır ve bu nokta ağrı kesici etki gösterir. Endorfin dediğimiz, morfine benzer ağrı kesici etkisi olan maddelerin kanda salgılanmasını artırır.

hepsi aynı. O yüzden boşuna Peygamber Efendimiz burada belli bir ritüel koymamış. Boşuna olmamış bunlar. Hoş bir folklorik et kesim töreni değil bunlar. Dinde yapılan hiçbir şey hoş bir seremoniden ibaret değildir. Hepsinin altında bilimsel temeller var. Bizlerin vazifesi bunları bulup çıkartmak ve neyin niçin olduğunu bulmaktır. Çünkü sonuçta Allah'ın bizim keseceğimiz kurbana ihtiyacı da yok. Zaten Kur'an'da o şekilde belirtiyor. Buna bizim ihtiyacımız var. Özellikle Türkiye'de o kadar alelade, ruhtan uzak bir şekilde bu kesimler yapılıyor ki, amaçtan uzaklaşıyor. “Bir kurban kestim.” Hayır. O kurbanı nasıl aldın? Nasıl sakladın? İki tırnak arasına kesiği attın mı? Hayvanı hakikaten bir-iki dakika okşayıp rahatlattın mı? Onun

gözlerini bağladın mı? Tam makamında, uygun o dualar okundu mu? Hayvanın kanı tamamen boşaldı mı? Bütün bunlar çok önemli. Kurban bayramında bu işi çok iyi bilmeyen, bu duaları okumayı bilmeyen, kesim tekniklerini bilmeyen kişiler kesinlikle bıçağı eline almasın. Bence sevap işlediklerini zannederken, günaha giriyorlar. Hayvanlara eziyet etmeye de hakkımız yok.

Bütün bunların hepsi eti etkileyen faktörler. İnsan da öyledir. Şimdi şurada size doğru havlayarak bir köpek koşturduğu zaman veya gece karanlık bir sokakta biri elinde bıçakla gelip size kötü niyetle yaklaştığı zaman, bir anda bütün kimyanız, tansiyonunuz, kan değerleriniz, her şeyiniz değişiyor. Hatta vücudun salgıladığı koku bile değişiyor. Adrenalinin kokusunu köpekler duyarak saldırabiliyor. Keza mutlu olduğumuz zaman bile her şey değişiyor.

Biz yaratmadığımız hiçbir canlıya zarar verme ya da yok etme hakkına sahip değiliz. Bu dünya bize ait değil. Bu hayvanlar aslında bizler için çok kutsal bir şey yapıyorlar. Onlar birçok şey feda ediyorlar. O nedenle ilk söylenen ismin doğru söylenmesi, kurbanda çok önemli. Çünkü herkesin bir hesabı var, bir banka hesabı var. Şu an konuşurken bile, sürekli artı-eksi bir şeyler yazılıyor. Evrendeki en büyük "Biri Bizi Gözetliyor" stüdyosunda ya-

şıyoruz. Her şeyimiz kaydediliyor. Kurban da çok önemli bir ritüel. Bunun da tam layığıyla yapılması lazım ve ismin doğru bir şekilde söylenilmesi veya vekaletin doğru bir biçimde verilmesi lazım ki, sizin dalga boyunuza, sizin frekansınıza geçsin.

İslam'da aslanan kişinin kurbanı kendisinin kesmesi, olmuyorsa vekaletin verilmesidir.

Evet. Ama vekalette üç kere teyit edilmesi gerekir. Üç kere teyit edilmiyor çoğu zaman bizde. Verdin mi, verdim. Hadi bismillah. Hayır. Neden üç kere? Üçüncüde çağırıyorsunuz çiviye evrene. Bu artık o kişinin.

-Ahmet'ten ben vekalet aldım. Veriyor musun?

-Verdim.

-Veriyor musun?

-Verdim.

-Veriyor musun?

-Verdim.

Şeklinde söylenir ve o oraya mıhlanır.

Kesenin psikolojisi açısından Hz. Peygamberin kendisi de kestiği kurbanlarda en çok beğendiği, en çok sevdiği, hayvanı seçiyor ve onunla arasında bir

ünsiyet oluşuyor. 3-4 ay ona bakıyor. Tam kendisine bağladıktan sonra onu kesiyor. Bu nasıl bir ruh halidir?

Çünkü onunla aranızda kanal oluşuyor. Bir bağlantı açılıyor. Bir nevi bluetooth bağlantısı. Bu, bluetooth'tan çok daha ileri bir teknoloji. Şu an ben sizden nefret ederek ve kötü bakarak da sizin bilgisayar sisteminize virüs bulaştırabilirim. Hırs, öfke, kin, nefret, kıskançlık, ego, bunlar virüs bulaştırabilir. Veya size sevgi dolu, nur dolu güler yüzle bakıp, size artı, daha gelişmiş bir programı download edebilirim.

Kurban etlerinin kesildikten sonra saklanması meselesi var. Hangi koşullarda saklanması lazım?

Kurban etini taze yiyecekseniz, anti-oksidan özelliği olan biberiye, zencefil, kekik ve kimyon muhakkak kullanılmalıdır. Kimyonda daha iyi hazmetmeye yarar ve gaz oluşmasına engel olur. Kekik aynı şekilde daha iyi hazmetmeye yardımcı olur. Biberiye de çok güçlü bir antioksidandır. Defneyaprağı kullanılmalıdır, mikrop üremesine engel olur.

Sonuçta et ağır bir yiyecektir. Mümkün olduğunca kurban etini kızartarak veya yağ ekleyerek değil, ızgara, haşlama, fırında gibi içindeki yağı atıcı şekilde pişirmek çok daha doğru olur. Yani hayvanın yağını kendimize almaktan ziyade, proteinini, demirini ve B-12'sini almak daha akıllıca olur. Bu bir.

İkincisi de, artık teknoloji günümüzde çok ilerledi. Etler kesildikten sonra, yiyeceğimiz kadarını ayırıyoruz, taze pişirip, kalanını deepfreeze'lerde saklayabilirsiniz. Ama yemeyin. Kurban kesmeye gücünüz varsa, et yemeye maddi gücü yetmeyen insanlara verin, yemeyiverin yani o kurbanı. Verin. Veren el alan elden şanslıdır. Egolarımızın ölmesi lazım. Bunu öğrenmemiz lazım. Bizim olmayanı veriyoruz. Hiçbir şey bize ait değil. Verme manasında eli kırmak lazım. Son birkaç gündür (Ramazan'ın ilk iki günü), kendime egomu kırma ve verebilme antrenmanı yapıyorum. Cüzdanımı sonuna kadar boşalttım dün. Eve 5 lira ile döndüm. Özellikle yaptım bunu. Vermekten korkmayın. Çünkü gönülden verince Allah daha çok veriyor. O yüzden hiç korkmamak lazım. Fakat biz, bir sevgi pintisiyiz, sevgi bonkörü değiliz, iki bilgi pintisiyiz, üçüncüsü ise, parasız bütün ibadetleri, özellikle gösteriş ağırlıklı, takvadan uzak ibadetleri çok yapan bir toplumuz. Ama paralı ibadetlere gelince, iş değişiyor. Bence şu dö-

nem için en makbul ibadet zekat. Ama eller titriyor. Yani namaz bedava, herkes kılıyor. Oruç şu ara biraz zor. Sağlığı el verenler tutuyor. Ama zekatta herkes mazeret üretiyor. Bence önce zekatı versin insanlar. Kurban etini de verin. Evine usulen bir kap tadımlık ayır. Sen her zaman alabiliyorsun zaten eti. Et alamayan bir dünya insan var. Ver onu ve götür kendin ellerinle teslim et. En güzel şey de o. Benim görüşüm tabi.

Kurban kesmeye gücünüz varsa, et yemeye maddi gücü yetmeyen insanlara verin, yemeyiverin yani o kurbanı. Verin. Veren el alan elden şanslıdır. Egolarımızın ölmesi lazım. Bunu öğrenmemiz lazım. Bizim olmayanı veriyoruz. Hiçbir şey bize ait değil

Sağlık açısından, hangi tür hayvanı tercih etmeli?

Koyun-kuzu eti daha iyi. Çünkü yağı ayıklanabiliyor. Fakat yağlar öbek öbek. Öbek öbek olduğu için de ayıklaması daha kolay. Fakat danada ise, et diffüz olarak dağılmış. Diffüz olarak dağıldığı için, daha az yağlı gibi gözükmesine rağmen, etin içerisine dağılan yağları tam olarak ayıklayamıyoruz. Bu nedenle biz, yağlarını ayıklamak koşuluyla kuzu eti diyoruz. Aptal sandığımız kuzu çok zeki bir hayvandır. Sadece yem ve ot yiyor. İnekse çoğu şeyi yiyebiliyor. Son görüşler daha çok yağı ayıklanması ve kıztartılmaması şartıyla, bol biberiyeyle, kimyonla, kekikle veya zencefil katarak pişirilerek ve beraberinde de alkol, kola gibi şekerli, alkollü, asitli içeceklerden ziyade maden suyu, yeşil çay, rezene çayı gibi hazmettirici içeceklerle tüketilmesinin daha iyi olduğu yönünde.

Hocam, psiko-sosyal açıdan kurbanın kişiler üzerindeki etkisi nedir? Mesela insanda hırs, şiddet, öldürme duygusu gibi duygular var. Kurbanın bunlara etkisi oluyor mu?

Şimdi yaratılış itibarıyla, her insanın kader yazılım programı var. Yani hepimiz belirli bir yazılım programıyla drive ediliyoruz. Levh-i Mahfuz'da hepimizin kader yazılım programları zaten mevcut. Biliyorsunuz Levh-i Mahfuz katında zaman diye bir şey yoktur, her şey orada yaşıyor ve bitti, evrenin bu kısmında 4. bir boyut yer alıyor: zaman. Biz ruhsal tekâmüllerimiz için, ne zaman,

hangi boyuta, hangi cinsiyete, hangi ırktan, bu boyuta göre algılamamız için gerekli olan 4. boyut olan zaman dilimi geldiğinde, nasıl böyle mandalinalar zamanı geldiğinde 'pıt' diye dalından düşer, biz de zamanı gelince 'pıt' bu boyuta geçiş yapıyoruz. Ruhumuz da ruhsal tekâmülümüz için en uygun olan beden tasarımına konuşturuluyor ve onun çekim alanında kalıp, ölüm dediğimiz boyut değiştirme sonrasına kadar, bu boyutta misafir olarak kalıyoruz. Buradaki performansımız, Allah'ın bize izin verdiği kadarıyla cüzi irade dâhilindedir. Küllî iradeye bir şey yapamayız, o Allah'ın takdiridir.

Bu kader yazılım programları dâhilinde, Kur'an-ı Kerim en büyük anti-virüs programıdır ve içerisinde kullanım kılavuzu da, her türlü gerekli bilgiyi de barındıran bir anti-virüs programıdır. İbadetler de bunun güncelleme-si gibi bir şeydir.

Bu kullanım kılavuzunu, o bölgedeki kullanım hakkını belli distribütörlere, yetkili kişilere verilmiştir: peygamberler. Onlar da o kullanım kılavuzunu, bu anti-virüs programını insanlar nasıl uygulayacaklar, uygulamaları anlatmak için görevlendirilmişler.

Şimdi burada biz negatif enerjiye de çok teşekkür borçluyuz. Çünkü o sayede, neyi olmadığımızı deneyimleme imkânına sahibiz. Eğer negatif olmasaydı, biz nasıl pozitif olacağımızı öğrenemezdik veya bilemezdik. Dolayısıyla, her insan hayatında hatalar yapabilir, çünkü biz mükemmel olamayız. Mükemmel insanlar olursak, tanrı olduğumuzu iddia etmiş oluruz. Bu da Allah'ın en hoşlanmadığı şeydir küçük tanrıçıklar. Ve ihtiyaç da yoktur böyle araçlara. Önümüzde her şey yazılı. Oku, araştır. İçinde birçok bilgi var. Şimdi burada, bu olumsuz duygulardan

Dinimiz boşuna burada belli bir ritüel koymamış. Hoş bir folklorik et kesim töreni değil bunlar. Dinde yapılan hiçbir şey hoş bir seremoniden ibaret değildir. Hepsinin altında bilimsel temeller var. Bizlerin vazifesi bunları bulup çıkartmak ve neyin niçin olduğunu bulmaktır. Çünkü sonuçta Allah'ın bizim keseceğimiz kurbana ihtiyacı da yok.

kurtulmak, işte zaafılarımızı önce sevmek gerek. Hepimiz mutlaka bir takım zaafılarla programlanıp bu boyuta geçtik. Ya eşcinselliğe eğilim olabilir, ya içkiye eğilim olabilir, ya zinaya eğilim olabilir, ya hırsızlığa eğilim olabilir, ya

kumara eğilim olabilir, ya haksız kazanca eğilim olabilir. Yani mutlaka her insanın fıtratında potansiyel olarak belli negatif eylemlere bir eğilim olabilir. O uyuyan devreleri, şeytan belirli aktivasyon ve tuzaklarla aktive etmeye çalışır. Eğer zinaya potansiyeliniz yüksekse, karşınıza güzel ve hoş kadınlar çıkıp, yaklaşır. Paraya zaafınız varsa, bir yerden hırsızlığa teşvik olur. Zaaf neyse, onu tahrik edip, o uyuyan potansiyel devreyi aktive etmek için yapar. Ben böyle deneyimleri çok severim. Özellikle hayatta sizi sıkıntı, şanssızlık, talihsizlik, yanlış diye bildiğiniz noktalar en çok puan kazanabileceğiniz anlardır. Halis kul olduğunuzu en çok ispat edebileceğimiz anlardır. Ben çok sevinirim karşıma hırsızlık imkânı çıkınca, karşıma zina imkânı çıktığında, karşıma böyle çok cezp edici alkollü bir sofraya çıktığında çok mutlu olurum. Çünkü ona ait olmadığımı ispat etme şansındır. Dolayısıyla bir puan kazanma şansı elde etmiş olurum. O nedenle de bu gözle bakmak lazım.

Zaafılarımızı önce kabulleneceğiz. "Benim bu konuda, yaratılış itibarıyla bir zaafım var. Bu benim suçum değil. Çünkü ben böyle yaratıldım. Fakat ben bilinç düzeyimi yüksek tutarak, bunun üzerine çıkacağım ve bu zaafımın bana vereceği mutluluktan, işte zinadan, içkiden, kumardan, hırsızlıktan daha büyük bir zevki ben ibadette, Ana Kaynaktan sevgi ve şefkat enerjisi çekerek bu açığı kapatıp daha üst bir enerji transferi yapacağım" dediğimiz zaman, zaten o zaafıları aşıyorsunuz. İşte bu olumsuz duyguları da böyle görmek lazım.

Olumsuz duygular geldiği vakit, sizin kabahatiniz olmadığını, fıtratınızdan geldiğini kabul etmeliyiz. Bu duyguyla önce bir yüzleşeceksiniz. Sonra onu yenmek için aşırı enerji harcıyıp paniklemek yerine, daha sonra diyeceksiniz ki, "ben buradan alacağım enerji açığımı daha derin bir olumlu eylemle kapayıp, hatta üstüne de koyacağım". Onu da bir puan kazanma imkânı olarak görüp sevineceksiniz. "Ne güzel, iyi ki benim hırsızlık eğilimim var" diyeceğiz. Bu dürtü gelecek fakat ben bunu yapmayacağım. Başka türlü nasıl kendimizin insan olduğumuzu ve daha üstün olduğumuzu ispat edeceğiz: İşte bu tür zaafılarımızı yenerek.

Evrende her olumsuz şey bir etki-tepkidir. Bugün her küfrettiğiniz insan, her olumsuz enerji gönderdiğiniz insan, her tekme attığınız kişi, hatta içinizden hasetle andığınız her şey, daha sonra sizin ödenmeyen çekinizdir. Daha sonra eşinizin sizi aldatmasıdır, midenizin hastala-

nıp kanamasıdır. Hiçbir şey evrende yoktan var olmaz, var'dan da yok olmaz. Yani hayatta başınıza kötü gelen şeyler varsa, bilin ki geçmişte yaptığınız haksızlıklardır. Şunu öğrendiğimiz zaman, iş biter: Biz evrendeki en büyük "Biri Bizi Gözetliyor" stüdyosunda yaşıyoruz. Her an bizi kameralarla yüz bin kişi seyrediyor

gibi hissedip davranmaya başladığımız zaman, iş biter. Ama biz ne yapıyoruz. Tek kişi kaldığımızda, herkesin kötü yönlerini açığa çıkarmaya çalışıyoruz. Zannediyoruz ki, başkası görmüyor. Hâlbuki sistem bunu görüyor, kayda alıyor ve daha sonra size bu enerjiyi dönüştürüp başka bir formatta karşınıza çıkartıyor.

Kurbanı da bu şekilde mi değerlendirmemiz gerekir?

Kurban toplumdan negatif enerjiyi kan yoluyla akıtıyor. Direk olarak veya vekil yoluyla sizin üzerinizdeki negatifini temizliyor. Kanı akıtmak bu yüzden de çok önemli. Oruç konusunda da, toplumun büyük çoğunluğu yanlış yapıyor. Sabah ve akşam saatleri arasında aç kalmak, oruç tutmak demek değil. Ruh beden üstüne yapışkındır. Ruh çok akışkandır. Fakat beden bir çekim alanı vardır. Bu çekim alanıyla, ölene kadar hatta kıyamet gününe kadar ruh bedenden kopamayacak. Beden katıdır ve sürekli çekim alanıyla ruhu tutar. Öyle olmasa, herkesin ruhu ortalıkta birbirine karışır. Allah o şekilde organize etmiştir. Fakat beden faaliyetleri minimuma indiği zaman, işte oruçta yemek yemeyip, su içmeyip, sigara içmeyip, cinsel ilişkide bulunmadığın zaman, beden ruhu çekim gücü zayıflıyor, ruh daha halogonik kalınlaşıyor, daha büyüyor. Yani yayınlara daha açık hale geliyor. Oruca başladıktan 5-6 saat sonra artık yemek yemiyorsunuz, tuvalete çıkmıyorsunuz, zaten sigara içmiyorsunuz, cinsel ilişkide bu-

lunmuyorsunuz falan. Burada kanallarınız açıkken, oruçlu insan çok büyük tehdit altındadır. Ne yapıyoruz biz oruçluyken; ona küfre diyor anasına babasına, buna sinirleniyor, şuna bağıyor. O kadar açıksınız ki. Normalde bir kat sayıda olan şey, oruçluyken 10-15 kat sayıda yazılıyor hesabınıza. Tıpkı hac zamanı Harem-i Şerif bölgesinde olundu-

ğunda, özellikle bir yaprak bile koparılmayacak, bir karınca bile ezilmeyecek, hiç kimsenin kalbi kırılmayacak kuralında olduğu gibi. Çünkü açıksınız, aynı oruçluyken ki gibi. Bütün kanallar açık. Her şey çarpı yüz kat sayıyla işliyor o an. O yüzden bir yanlış yaparsanız hacda sadakasını vererek o enerjiyi dengelemek durumundayız. Aynı durum oruç için de geçerli. O nedenle oruçlu insana televizyonda sürekli ruhu da detokslayın diyorum. Yardımseverlik yapın, zekat verin, sadaka verin, güler yüzlü olun, güzel duygular anlatın, temiz pak olun, güzel yemek paylaşın.

Siz bunları söylerken, benim kafamda belki elli tane ayet, elli tane Hz. Peygamber'in fiili uygulaması uçtu. Bu söylediklerinizle, Kur'an referanslı olan bilgiler nasıl mezcedilecek?

O oluyor zaten. Başlayacak. Bu birbiriyle uyumlanmadığı sürece, Allah önümüzü açmıyor, açmayacak da. Ne zaman ki biz hakiki takva sahibi, hakiki tam tevekkül ve tam teslimiyet ruhu haline geçeceğiz, ondan sonra ancak önümüz açılacak inşallah.

Ben söylemek istediklerimi söyledim. İnşallah orijinal haliyle yazıya dökersiniz. Bu tür röportajlar için çok talep oluyor, ama ben pek vermiyorum. Ben size sıra dışı bir röportaj verdim. Belki çok da kısaltmadan hoş da olabilir.

Çok teşekkür ederiz. Kıymetli vaktinizi ayırdınız.

Ben size teşekkür ederim.■

KURBAN BAYRAMI VESİLESİYLE OSMANLI DEVLETİ'NDE MAHKUMLARIN AFFI

Tuğba AYDENİZ*

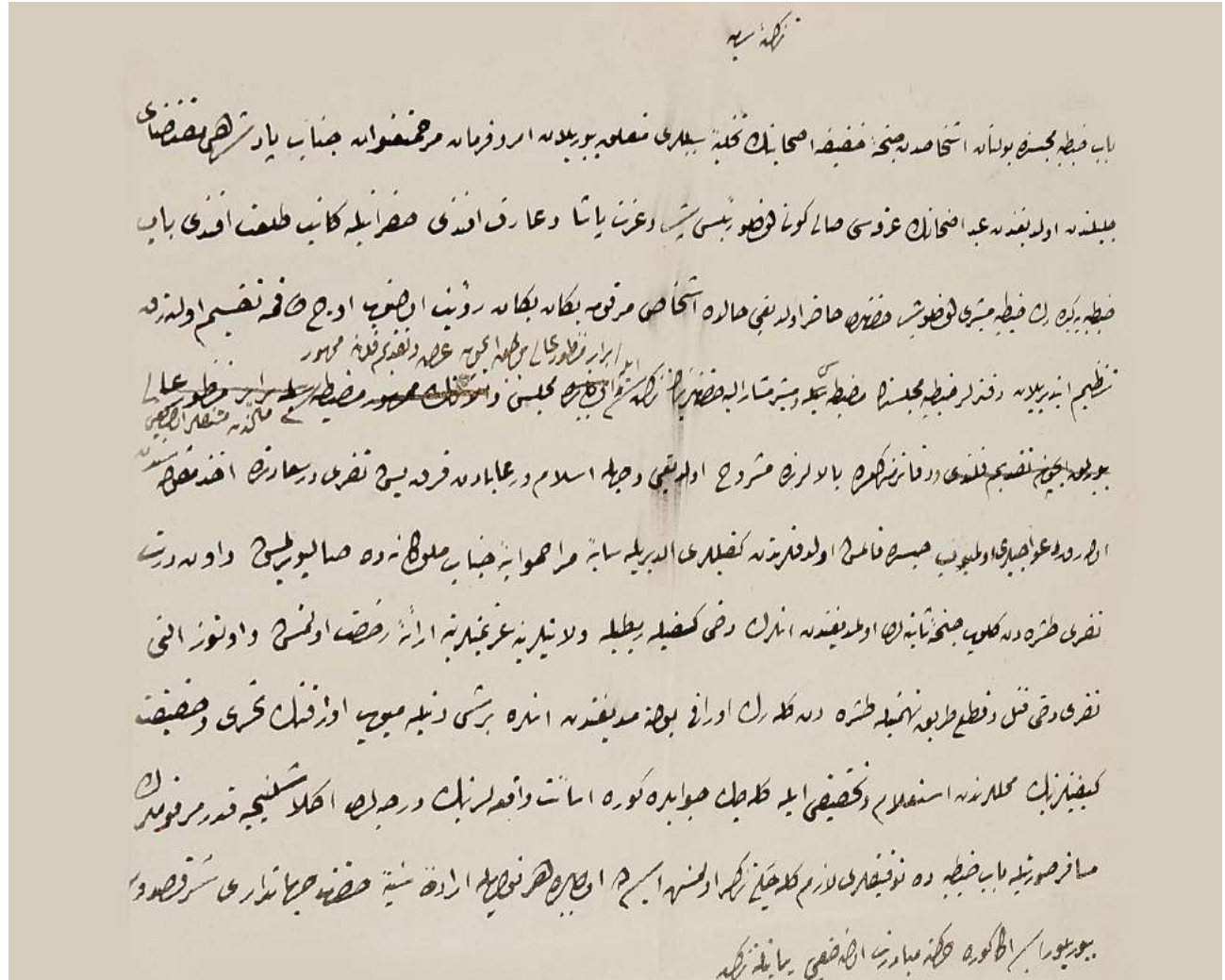
Osmanlı'da bayrama verilen önem yalnızca kutlamalar ile sınırlı kalmamıştır. Bu önemli günün hürmetine bir takım ikram ve ihsanlarda bulunularak bayrama özel bazı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bunun en tipik ve güzel örneği payitaht İstanbul başta olmak üzere Osmanlı idaresindeki diğer bölgelerde bayrama hususî alınan af kararları neticesinde çeşitli suçlardan mahkum olmuş kişilerin tahliye edilmesidir.

□ Bin dört yüz yıldır Müslümanların kutladığı iki bayram vardır: Ramazan bayramı ve kurban bayramı. İnsanların bir araya gelerek sevinç ve mutlulukları paylaştıkları bu müstesna günler, İslâm âleminde her zaman coşkuyla kutlanmış; bu kutlamalar resmî merasimlerle daha da gösterişli hale gelmiştir.

Osmanlı sarayında padişahların cülûs merasimlerinden sonra gelen en önemli kutlamalar, **muâyede** adı verilen ıyd-ı fıtr (Ramazan bayramı) ve ıyd-ı adhâ (kurban bayramı) günlerinde gerçekleşirdi. Bayram günleri, üç ayların başlangıcı ve mübarek gecelerin tespiti İstanbul kadısının i'lâmı ile olurdu.¹ İ'lâm önce padişaha bildirilir, ardından halka duyurulurdu. Bu çerçevede kayımbaşılara verilen talimatla bütün cami ve mescidlerde kandiller yakılırdı. Kurban bayramlarında, arife günü ikinci vaktinden bayramın dördüncü günü ikinci vakti-

ne kadar top atılırdı.² Muâyede merasimleri İstanbul'un fethinden on dokuzuncu yüzyıl ortalarına kadar Topkapı Sarayı'nda yapılmış, 1867'den sonra Dolmabahçe Sarayı'nın orta kısmındaki Muâyede Salonu'nda yapılmaya devam edilmiştir.³

Osmanlılar'da bayrama verilen önem yalnızca kutlamalar ile sınırlı kalmamıştır. Bu önemli günün hürmetine birtakım ikram ve ihsanlarda bulunularak bayrama özel bazı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bunun en tipik ve güzel örneği, payitaht İstanbul başta olmak üzere, Osmanlı idaresindeki diğer bölgelerde bayrama mahsus alınan af kararları neticesinde çeşitli suçlardan mahkum olmuş kişilerin tahliye edilmesidir. Ramazan ve kurban bayramlarının yanında Hz. Peygamber'in doğum günü olarak kutlanan Mevlid kandilinde de benzer af uygulamalarının olduğunu burada hatırlamak gerekir.⁴

Kurban Bayramı sebebiyle Bab-ı Zaptiye Mahbusu'nda bulunan hafif suçlulardan tahliye edilenler ve edilecek olanlar hakkında tezkiye-i sâmiye

Tahliyelerde dikkati çeken husus mahkumların Müslüman ya da gayri müslim olduğuna bakılmadan salıverme işleminin yapılmasıdır.⁵ Adam öldürmekten üç yıl hapse mahkum olan ve cezasının bir kısmını çeken Aleksander ve hırsızlıktan mahkumiyet alan Perikli Rumi 1320 (m. 1904) senesi Kurban Bayramı hürmetine affedilen gayri müslimlerdenidir.⁶

Belgelerden anlaşıldığına göre cezalarının bir kısmını çeken mahkumların dosyalarının bir dizi incelemeden geçirilmesi neticesinde af kapsamına dahil edilmeleri söz konusudur. Bir önceki sayfada fotokopisini verdiğimiz 1277/1860 senesine ait belge de buna örnek teşkil etmektedir.⁷ Salıverilen mahkumların cezalarının üçte birini veya üçte ikisini tamamlamış olanlardan seçildiği görülmektedir.⁸ Bu çerçevede âdî ve hafif suçlar⁹ af kapsamında mütalaa edildiği gibi, adam öldürmek ve hırsızlık gibi suçlar da bayram sebebiyle affa uğramıştır.¹⁰ Ancak her suçun af kapsamında olmadığı görülmektedir. H. 1306 (M. 1888) senesi Kurban Bayramı'nda kapsamına girmediği halde yanlışlıkla serbest bırakılan birkaç mahkum tekrar yakalanarak cezaevine gönderilmiştir.¹¹

Osmanlı Devleti bayramları birer af vesilesi kılarak bayramın ruhuna uygun bir uygulamaya imza atarken, insanları çeşitli sebeplerle topluma kazandırmaya gayret etmiştir. Bu uygulamanın dar ve belirli bir yerde değil de kontrolü oldukça zor olan büyük bir imparatorluk sathında olması ise büyük devlet olmanın önemli bir nişanesi kabul edilebilir.

Kurban bayramı vesilesiyle gerçekleştirilen salıverilmeler sadece İstanbul gibi merkezî yerlerden olmayıp daha uzaklarda da olabiliyordu. 1320/1902 senesine ait bir belgede Kurban Bayramı münasebetiyle Trablusgarp Vilayeti'nin Hums Sancağı'nda¹² ve Erzurum Vilayeti'nde serbest bırakılan mahkumlar buna örnek teşkil etmektedir.¹³

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Osmanlı Devleti bayramları birer af vesilesi kılarak bayramın ruhuna uygun bir uygulama yaparken, insanları çeşitli sebeplerle topluma kazandırmaya gayret etmiştir. Bu uygulamanın dar ve belirli bir yerde değil de kontrolü oldukça zor olan büyük bir imparatorluk sathında olması ise büyük devlet olmanın önemli bir nişanesi kabul edilebilir. Yazımızın konusunu oluşturan ceza ve af gibi toplum, hukuk ve siyasetle alakalı belgeler ve bunların daha pek çok örneği Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Osmanlı'nın uzun tarihini ortaya çıkarmaya katkıda bulunacak meraklı araştırmacıları beklemektedir. ■

D İ P N O T L A R

1. BOA, HAT, 1633/8_1: 25 Ş. 1256 (22 Ekim 1840) Sultan Abdülmecid'in hatt-ı hümayunu.
2. BOA, MKT. MHM, 403/71: 7 Z. 1284 (31 Mart 1868)
3. Reşad Ekrem Koçu, "Bayram Alayı", İstanbul Ansiklopedisi, c. 4, s. 2296.
4. BOA, İ. DH, 85084: 9 Ramazan [1] 305, 8 Mayıs 1304 (20 Mayıs 1888); DH.EUM, 30/79: 29 Mart [1] 324 (11 Nisan 1908). Bu konuyu ele alan bir yazı için bkz. "Hz. Peygamber'in Doğumu Vesilesiyle Osmanlı'da Mahkumların Affı", İnsanlığın Tükenmeyen Ümidi Peygamberimiz'e (Kutlu Doğum'un 1436. yılı münasebetiyle hazırlanan eser), s. 78-81.
5. BOA, HR. MKT, 381/73: 6 Z 1277 (25 Temmuz 1860); ZB, 415/70: 13 Şubat 1320 (26 Şubat 1905).
6. BOA, ZB, 415/70 ve 71: 13 Şubat 1320 (26 Şubat 1905).
7. BOA, A. AMD, 25/91: 22 M.1267 (27 Kasım 1850).
8. BOA, DH. MKT, 457/27: 16 Z 1319 (26 Mart 1902); TFR. I. A, 3/286: 3 Z 1320 (3 Mart 1903).
9. BOA, Y.PRK.BŞK, 46/11: 6 Z 1313 (19 Mayıs 1896).
10. BOA, ZB, 415/70: 13 Şubat 1320 (26 Şubat 1905); ZB, 415/71: 13 Şubat 1320 (26 Şubat 1905).
11. BOA, DH. MKT, 1541/66: 4 M 1306 (10 Eylül 1888).
12. BOA, DH. MKT, 491/65: 20 M 1320 (29 Nisan 1902).
13. BOA, DH.MKT, 1050/26: 21 Z 1323 (16 Şubat 1906).

Osmanlı'da Mahkumlar

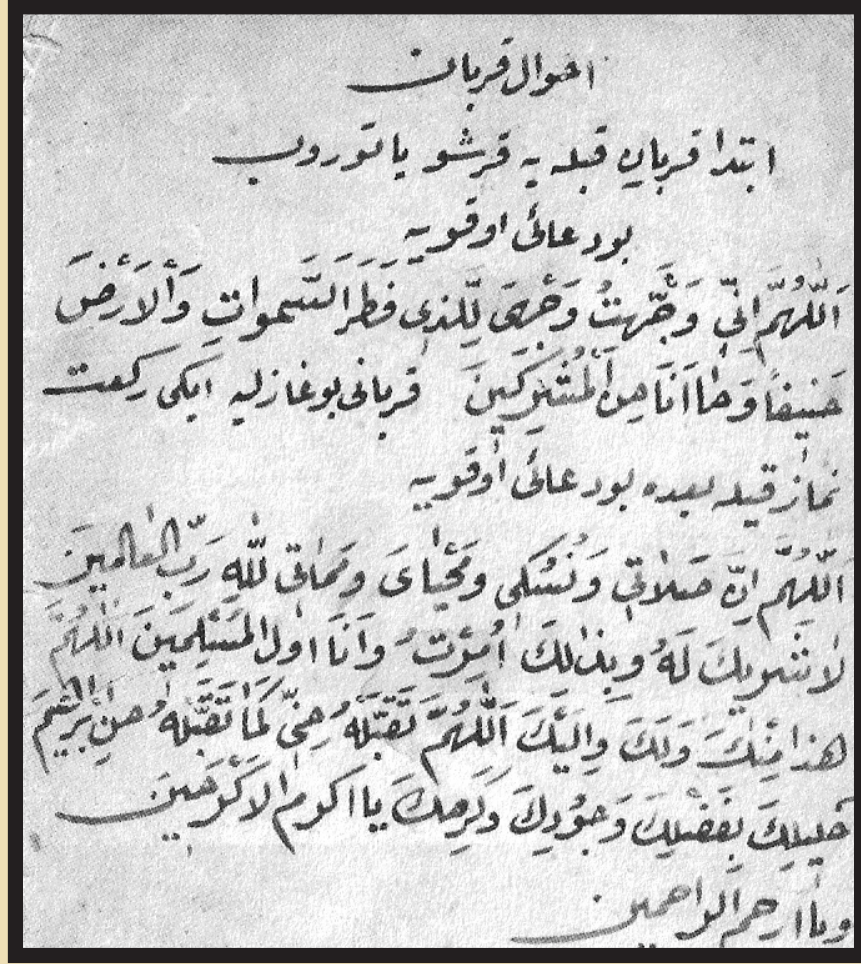
İBRAHİM

İbrâhîm
içimdeki putları devir
elindeki baltayla
kırılan putların yerine
yenilerini koyan kim

güneş buzdan evimi yıktı
koca buzlar düştü
putların boyunları kırıldı
İbrâhîm
güneşi evime sokan kim

asma bahçelerinde dolaşan güzelleri
buhtunnasır put yaptı
ben ki zamansız bahçeleri kucakladım
güzeller bende kaldı
İbrâhîm
gönlümü put sanıp da kıran kim

Âsaf Halet ÇELEBİ

Anne Emine Saibe Pekolcay'ın elyazısı ile Kurban Duası

PROF. DR. NECLA PEKOLCAY'dan* Bayram Hatıratı

□ Eski Ramazan ve Kurban bayramlarının hâfızanızda özel bir yeri mevcut mu? Çocukluğunuzda yaşanan bayramlarda o zamanlara özgü, şimdilerde olmayan şeyler var mıydı?

Bayrama has en mühim şeylerden biri mendillerdi. Bayram mendilleri hazırlanır, el öpmeye gelen çocuklara verilir. Mendil ile beraber verilen başka hediyeler de vardı ama üzeri çiçek ve hayvan resimleri ile elde işlenmiş renk renk opak mendiller, yalnız beni değil, diğer çocukları da daha mutlu ederdi.

Çocuklara “bayram parası” da verilir. Ancak bu âdet bizim aile çevremizde, bildiğimce yaygın değildi. Belki çocukları küçük yaşta paraya alıştırmaktan kaçınılırdı. Ben de

çocuklara para vermek yerine, bayram hediyesi vermeyi tercih ediyorum.

Bayramın bir diğer hususiyeti de “bayram yerleri”ydi. Orada her türlü eğlence mevcuttu. Oyuncaklar, atlıkarıncalar kurulur, bayramdan sonra da kalkardı. Bu yüzden biz çocuklar, bayram gelsin diye bekler, bayramı iple çekerdik. Bilhassa dönme dolapları ve yükselen araçları severdim ama ailem-tehlikelidir diye- ikincilere izin vermezdi. Bayram yerlerinde satılan, sapından tutularak sürülen, giderken de çın çın öten çemberlere bayılırdım. Bir de kocaman pembe pamuk şekerlerle, elma şekerlerine...

Çocukların mutlaka bayrama özel yeni bir şey giy-

mesi de bizim zamanımızda önemle üzerinde durulan bir durumdu. Hiç unutmuyorum; dört yaşlarında filan olmalıyım. Hangi senenin zelzelesiydi hatırlamıyorum ama epeyce sallanmıştık. Deprem olurken önce bayramlık ayakkabılarımı kurtarmaya çalışmış, bir daha olursa diye başucuma koyarak uyumuştum.

Kurban Bayramlarında Fatih Camii’nin arka tarafına yayılıp, satışa arzedilen kurbanları almaya babamla birlikte gitmeyi çok isterdim. Orada babam; anneannem, babaannem, annem, ablam ve kendisi için birer koç seçerdi. Sonra da onlar eve getirilip bahçeye bağlanırdı. Babamın aynı sürüden almaya çalıştığı bu hayvanlar kavga etmezlerdi. Ama kurbanlar alınmazdan önce bahçede onların otları ve suları hazır beklerdi.

Bayram sabahı, Bayram Namazı’ndan çıkınca önce el öperdik, sonra babam kurbanları kendi keser, kasap yüzerdi. Elimle beslediğim bu hayvanların kesilişine üzülsem de, onların cennete gideceğine inandırılmış olduğumdan, bu inançla teselli bulurdum.

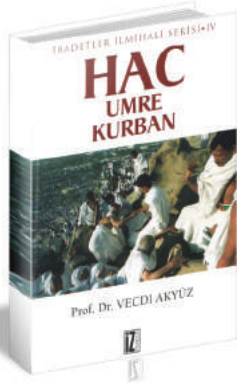
Bayram ziyaretleri çok mühimsenirdi. Babam bayramın ilk günü bir taksi tutardı –eskiden taksiler bu kadar bol değildi- ve ailece neredeyse bütün bir İstanbul’u dolaşır, ziyaretlerimizi gerçekleştirirdik. Ziyaretlerimiz onar dakikadan fazla sürmezdi; çünkü gidilecek çok yerimiz olurdu. İkinci gün misafir kabul ederdik. Sadece bayramlara has bir şekilde, günün her saatinde ziyarete gidilebilir veya misafir kabul edilebilirdi. Hattâ yemek saatleri de çoğu zaman arada kaynar gider, her günkü intizamdan eser kalmazdı.

Şimdilerde gördüğüm bir şey var. Bayramlarda ve sair zamanlarda, aileler büyükleri ziyaret ediyor ama çocukları gitmiyor. Böylece bir sonraki nesilde çocuklar büyükleri tanımıyor, aramıyor, sormuyor. Babamın ablamla beni alıp, bütün İstanbul’daki akrabaları, büyükleri gezdirmesi sebebiyledir ki, ablam da, ben de, hatta Füsün da akrabamızı, eşimizi, dostumuzu arar sorarız.

Ben davet ettiğim kişilere bilhassa ısrar ediyorum, “Çocuklarınızla beraber gelin, bu an’aneyle alışsınlar” diyorum. Çocuklar sadece kendi arkadaşları ve kendi muhitiyle haşır neşir olurken, maalesef anneden babadan da uzaklaşıyorlar, günümüzde.¹ ■

D İ P N O T L A R

1. Necla PEKOLCAY, Geçtim Dünya Üzerinden, İstanbul 2008, s. 167-169.

İdeal manada kurban, Allah ile olan gönül ilişkisinin bir göstergesi ve kulluk şuurunun zenginleştirilmesidir; Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi, “Allah değil biricik oğlumu, canımı isteseydi onu da seve seve verirdim” şeklindeki fedakârlığın; Hz. İsmail örneğinde olduğu gibi, ‘Babacığım! Allah sana nasıl emrediyorsa öyle yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın’ şeklindeki teslimiyetin en güzel ifadesidir.

□ Kurban ibadeti, Allah’a yaklaşmayı esas alan ibadetlerden biridir. Kurbanla ilgili neşriyat maalesef çok sınırlı olup çoğunluk itibarıyla birbirini tekrar eden yayınlardan müteşekkildir. Bu konu ile ilgili yazılan kitapların ekserisini fikhî boyutu esas alan kitaplar oluşturmaktadır. Hikmet boyutunu önceleyen kitaplar ise istenen düzeyde değildir. Özellikle kurban ile ilgili âyetlerin henüz müstakil ve mufassal bir çalışmaya konu olmaması da bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurban kitaplığımızın

esasını oluşturan başlıklar ve eserler şu şekilde sıralanabilir:

Kitaplarda İslâm Öncesi Dinlerde Kurban Bakış

İnsanlık tarihinin evreleri farklı kurban örnekleriyle doludur. Kesilen kurbanlar bazen bir adayış, bir ritüel, bir ibadet kastı ile gerçekleşebilmiştir. Bu sahada en kapsamlı bilgilere ulaşabileceğimiz eser Prof. Dr. Ahmet Güç’e aittir. *Çeşitli Dinlerde ve İslâm’da Kurban* (Düşünce Kitabevi,

395 s., Bursa, 2003) başlığını taşıyan eser, başta İslâm dini merkezinde kurban ibadetiyle alâkalı dinî ve tarihî arka planı incelerken, diğer taraftan hemen hemen bütün dinlerde kurban ibadeti ile ilgili zengin bir muhteva sunuyor. Şu satırlar kitabın gayesini özetler nitelikte: "... İdeal manada kurban, Allah ile olan gönül ilişkisinin bir göstergesi ve kulluk şuurunun zenginleştirilmesidir; Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi, "Allah değil biricik oğlumu, canımı isteseydi onu da seve seve verirdim" şeklindeki fedakârlığın; Hz. İsmail örneğinde olduğu gibi, 'Babacığım! Allah sana nasıl emrediyorsa öyle yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın' şeklindeki teslimiyetin en güzel ifadesidir.

(...) Daha önceki dinlerde şekil ve amacı yönünden farklılık arz eden kurban ibadeti, 'onların ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşır...' (Hacc, 22/37) âyeti çerçevesinde Hz. İbrahim'den sonra en güzel ifadesini İslâm'da bulmuştur. İslâm'a göre kurbanda aranan, kişinin kurban sunmadaki iyi niyeti, samimiyeti ve takvasıdır."

Bir diğer eser Hasan Tahsin Feyizli'nin kaleminden, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yazarlar dizisinden çıkmış olup eser *İslâm'da ve Diğer İnanç Sistemlerinde Oruç-Kurban*, (159 s., Ankara, 1993) adını taşıyor. Özetle bazı inanç sistemlerinde görülen kurban uygulamaları şu şekilde sıralanıyor: "Hinduizm'de kurban insanları kurtuluşa götüren yollardan biridir. Brahmanlar döneminde, kozmik gücü meydana getirdiğine inanılan ve yaratılışın sırrı, kâinatın devamının anahtarı olarak kabul edilen kurban merasimi rahiplerin nezaretinde gerçekleştirilirdi. Yahudilikte kurban uygulaması, Mûsâ şeriatında uygun görülen hayvanları boğazlamak suretiyle sunulan kanlı kurbanlar ve çeşitli yiyecek, su ve şarap gibi içeceklerin takdim edilmesi şeklindeki kansız kurbanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kurbanlar günlük, haftalık, aylık, mevsimlik ve yıllık olarak sunulurdu. Daimî kurban (olat tamid) her gün sabah akşam sunulan birer yıllık iki kuzudan ibaretti."

Bu sahada yazılmış diğer bir eserin de künyesini vermek yerinde olacaktır:

— Ali Rafet Özkan, *Dinlerde Kurban Kültü*, Akçağ Ya-

yınları, 176 s. Ankara, 2003.

Kurban İbadeti İçin Rehber Kitaplar

İslâm öncesi putperest Arap toplumunda kurban, putlara hayvanların kurban edilmesi şeklindeydi. İslâm her meselede olduğu gibi burada da cahiliye âdetlerine son verip kurbanı sadece ve sadece Allah'a yakınlaşma vesilesi kıldığı için Allah'tan başkası için ve başkasının adıyla kesilen kurbanları reddetmiştir. Kitaplar arasında,

İslâm'la beraber hakiki anlamına kavuşan kurban ibadetini bütün teferuatıyla bulmak mümkün. Bu sahada ilk zikredeceğimiz eser, Mehmed Hulusi b. Yahya Kastamonî Evliya Efendi'nin, *İlaveli Kurban Risalesi'dir* (67 s., Kastamonu Vilayeti Matbaası, 1316). Osmanlıca olarak yayınlanan eserin çevirimi yazı metni ise *Kurban ve Bayram Rehberi* (47 s., Fazilet Neşriyat, 2006.) ismiyle yayınlanmış. Yine klasik diyebileceğimiz bir küçük risale de Ömer Nasuhi Bilmen'in İstanbul Müftüsü sıfatıyla kaleme aldığı *Kurban: Mahiyeti, Vücubu, Hikmet-i*

Teşriiyyesi (14 s. Diyanet İşleri Reisliği Yayınları, Ankara, 1953) isimli eserdir. Eserde Bilmen Hoca kurbanı ve hikmetini, muhaliflere de gönderme yaparak şu sözlerle ifade ediyor: "Kurban vecibesi, Hak yolunda fedakârlığın bir nişanesi, Allah Teala'nın verdiği ni'metin bir şükrânesidir. Bunun neticesi de sevâba nâiliyet ve bir takım belâlardan masûniyettir. Maahâzâ insanların ihtiyaçları için her gün yeryüzünde binlerce hayvan kesiliyor. Fakat bunlardan yalnız halleri, vakitleri yerinde olanlar müstefid oluyor. Kurban bayramında ise Hak rızası için bir kısım hayvanat kesiliyor, bunların etlerinden, derilerinden birçok muhtaçlar da istifade ediyor. İktisadî bir mes'ele, dinî ve ahlakî bir mahiyet alıyor, şahsî menfaat yerine âmmen menfaati kaim oluyor. Binaenaleyh kurban kesilmesi, Müslümanlığa has, pâk, insanî bir fedakârlık demektir. (...) Velhâsıl kurbanın meşrû'iyeti; dinî, ahlâkî, içtimâî bir takım hikmetlere, maslahatlara müstenittir. Bunu takdir etmiyecek bir akıl sahibi tasavvur olunamaz."

Fıkıh alanında önemli isimlerden Prof. Dr. Vecdi Akyüz'ün biri müstakil eser olmak üzere bu konu ile ala-

kalı iki eseri bulunuyor:

—Kurban, 80 s., Beyan Yayınları, İst. 2007.

—Hac, Umre ve Kurban, 248 s., İz Yayıncılık, İst. 2006.

Büyük Ölçüde Birbirinin Tamamlayıcısı ya da Muadili olan Kurban Kitapları:

— Musa Hub, Her Yönüyle Kurban, 203 s., Işık Yayınları, İstanbul, 2006.

— Hayati Ülkü, Hac ve Kurban, 79 s., İstanbul, 1966.

— Murtaza Bedir, Kurban Kitabı, 97 s., Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

— M. Saim Yeprem, Hac ve Kurban: Hükümler ve Delilleri, 168 s., İstanbul, 1965.

— Ahmet Muhtar Büyükçınar, Hayatın İçindeki İslâm / Ramazan ve Kurban Rehber, Bilge Yayınları, 132 s., İstanbul, 2004.

—Yaşar Bozyiğit, Peygamber Efendimiz'in Sünnet-i Seniyyesine Göre Kurban Bayramı ve Kurban Kesme Adabı, [t.y.] 100 s., Erkam Yay., İstanbul.

— Ed. Ali Budak, Bir Şükür Vesilesi Kurban, 79 s., Rehber Yay., İstanbul, 2008.

— Hüseyin Okur, Kurban İbadeti, 32 s., Hacegan Yayınları, 2006

— Mehmet Doğru, Kurban İbadeti, 48 s., Damla Yayınevi.

— Hasip Asutay, Kurban Risalesi, 77 s., Hacegan Yayınları, 2002.

—Kurban/Allah'a Yakınlaşmak İçin, 100 s., Semerkand Yay., Kolektif, 2004.

— Seyda Muhammed Konyevî, Kurban Risalesi, Reyhanî Yayınevi, 2008.

— Feridun Yılmaz Yüceler, Kurban ve Faziletleri, 251

s., Akçağ Yayınevi.

—Dr. Recep Özdirek, Kurban İbadeti, -Temel Bilgiler, Güncel Sorular-, 104 s., Erkam yay., İstanbul 2007.

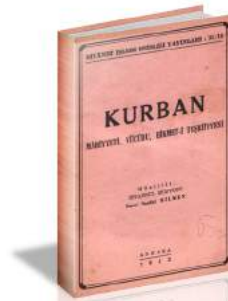
—Abidin Zeynel Tambağ, Kevser Suresi ve Kurban, -Kurban Nedir, Nasıl Kesilir?- 53 s., Alioğlu yayınları, İst. 2003.

—Muhtasar Kurban Rehberi, Osmanlı Yayınevi, 31 s. İst. 1991.

—Yahya Benekay, 1. İlk Hacı İlk Kurban, 2. Veysel Karani, 3. Hacı Bayram-ı Veli, 1966, Hüsnütabiat Matbaası.

Kurbanın Psikolojik ve Sosyal Boyutu ile İlgili Kitaplar

Kurban'ın psikolojik ve sosyolojik arka planına inen ve dinin hükümlerinin de bu ekseninde değerlendirilmesinin zaruretine inanan bir isim olarak Yümnî Sezen'i görüyoruz. Eseri ise *Antropolojiden Psikanalize Kurban ve Din* (256 s., İz Yay., İstanbul, 2004) adını taşıyor. Yazar, eserde bir yandan kurban açısından dine bakarken diğer yandan din açısından kurbanı ele alıyor. Öncelikli olarak kurbanı öncelikle dinî bir kurum olarak ele alan Sezen, tespitlerinde gösteriyor ki kurbanı sadece dinî boyutuyla ele almak tarihî, antropolojik, etnolojik, sosyolojik ve psikolojik boyutlarıyla ele almaya engel teşkil etmediği gibi tam aksine dinin de bu açılardan incelenmesini mümkün kılmaktadır. Yazar bir din sosyolojisi uzmanı olmanın getirdiği bilimsel bakış açısıyla meseleyi kendi eksenine sadık kalarak inceliyor. Her yıl kurban bayramı yaklaşırken, kurban ibadetine, "hayvan katliamı", "hayvanlara işkence", "mazlum hayvanlar" terimleriyle yaklaşarak eleştiren ve bazı durumlarda eleştirilerinin dozunu kaçırarak çevrelere anlamlı bir cevap yazardan geliyor. Yazara göre bu tür eleş-

tirileri anlamlı biçimde göğüslemenin yolu özür dileyici bir tutum geliştirmek değil, kurban ve din arasındaki ilişkiyi bütün boyutlarıyla ortaya koyarak, bu yöndeki bilimsel birikime katkı sağlamaktır. Bu sahada zikredilecek iki önemli eser:

— Ali Murat Daryal, *Kurban Kesmenin Psikolojik Temelleri*, 346 s., İFAV yay., İstanbul, 1994.

— Prof. Dr. Celal Yeniçeri, *Bütün Boyut, Çeşit ve Mezhepleriyle Kutsal Kesim Kurbanı Yeniden Bakış ve Hz. Peygamber'in Kurbanları*, 109 s., Çamlıca Yay., İstanbul, 2009.

Kurban Sempozyumu

Kurban meselesi ile ilgili en etraflı bilimsel çalışma Bayrampaşa Belediyesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmiş. Bir ilk olan sempozyumda yerli ve yabancı pek çok ilim adamı bildiri sunmuş. Ve sempozyum sonrası bildiriler *Uluslararası Kurban Sempozyumu: 8-9 Aralık 2007*, İstanbul (256 s., Bayrampaşa Belediyesi, 2008) adı ile kitaplaşmış. Sempozyum kitabında dikkat çeken isimler ve bildirilerden bazıları şunlar: Prof. Dr. Yasin Aktay, Bir Varoluş Düzeyi Olarak Kurban; Nazife Şişman, Seküler Kültürde İbadetin Yeri; Mustafa İslamoğlu, Kurbanın Hikmeti; Doç. Dr. Erol Göka, Kanlı Hayvan Kurbanının Psikanalizi; Doç. Dr. Burhanettin Tatar, İslam'da Kurban Hadisesi Beşerî Düşünceyi Nereye Çağırır?; Prof. Dr. Şinasi Gündüz, Dinlerde Tanrıya Yaklaşma Aracı Olarak Kurban; Dr. Kemal Habib, Kurban ve Modernlik: Mısır Örneği; Prof. Jon Oplinger, İsmail'in Çağırısı; Prof. Dr. Ramazan Kaplan, Sezai Karakoç'un Şiirinde Hz. İbrahim. Sezai Karakoç'un şiirindeki İbrahim (a.s.) ve İsmail (a.s.) vurgusu dikkat çekici:

Akşam kente bir Meryem gibi girer

Bir çocuk kutsal bir çocuk doğurur gibi
Her yönden bir ses yükselir bu karanlık nedir
Kurban kesilirkenki karanlık
İbrahim'in bıçağındaki karanlık loşluk aydınlık
Keskin ışık
İsmail
İsmail bir çocuk başından serçe geçen
Mavi bir gül nöbeti sertçe geçen
Omzundan arşlar dökülen
"Köpük, Şiirler III."

Yürüyen İsmail'i göreceksin babasının yanında
Susamış kertenkeleye acıyan
Kendi alınyazısının ötesinde
Ve İbrahim sırtına bir kuş gibi konmuş gelecek zaman
"Dördüncü Ayın, Ayınlar."

Yine sempozyumda dikkat çeken bir diğer satır da Mustafa İslamoğlu'ndan: *Kurban ibadeti, insanoğluna varlık hiyerarşisinin önemini anlatan sembol bir ibadettir. Kurbanın mahiyetinin açıklandığı Hac Suresi'nin 36 ve 37. âyetlerinde üstelik iki kez vurgulanan "teshir", varlık hiyerarşisinden başka bir şey değildir. Kurban, bu manasıyla yalnızca kulun Allah'a yaklaşması değil, hem kendi öz varlığına hem de kendini çevreleyen varlıklara 'doğru' yaklaşmasıdır. Kurban, zımnen "Allah'ım, senin varlık için koyduğün hiyerarşiyi bozmayacağım" sözüdür.* ■

Hat: Hasan Çelebi

